

(คำชี้แจงพิมพ์ครั้งที่ ๕)

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๕ นี้ ได้ตัดปัญหา - เฉลย ข้อที่ซ้ำกันออกแล้ว
เพิ่มปัญหา - เฉลยใหม่ที่ไม่ซ้ำกันเข้าในที่ยังพร้อมอยู่ เพื่อให้นักเรียนได้
เห็นจำนวนปัญหา - เฉลยทุกตอนตามหนังสือวินัยมุข. ปัญหา - เฉลยที่
เพิ่มใหม่นี้เก็บมาจากหนังสือสอบธรรมสนามหลวง พ.ศ. ๒๕๐๒ ถึง
พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้ลงเลขบอก พ.ศ. กำกับไว้ทุกข้อ และตรงไหนยัง
พร้อมอยู่อีกก็ได้ให้พระศรีวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) แต่งขึ้นใหม่
ลงชื่อกำกับว่า ศ. อ. น. ทุกข้อ.

เฉพาะหน้า ๕๒ ตัวอย่างจิ๋วที่แสดงไว้นั้น เป็นด้านในซึ่งมอง
เห็นอนุวาทที่คิดไว้โดยถูกต้องตามจุดประสงค์เดิม เพื่อกันมิให้ริมจิ๋ว
ที่เสียดสีน้อง-คอ-แขนชำรุด.

แต่จิ๋วในบัดนี้นิยมติดอนุวาทไว้ด้านนอก.

แผนกตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑ เมษายน ๒๕๒๒

คำนำ

พระวินัยเป็นส่วนหนึ่งของผู้มุ่งปฏิบัติในพระพุทธศาสนา และ
ท่านได้แสดงว่า เป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา
ที่จะดำรงมั่นอยู่ได้ ก็ด้วยอาศัยพระวินัยเป็นเครื่องปกครองผู้ประพฤติ
ปฏิบัติ กล่าวโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ที่มุ่งความดีความงามในการ
ประพฤติปฏิบัติ จำต้องอาศัยพระวินัยเป็นเบื้องต้น จึงจักผดุงตน
ให้เป็นผู้มีคุณสมบัติสมควรแก่เพศ และให้สมกับพระพุทธานุภาพ
ที่แสดงว่า สมโณ อสุส สุตฺตสมโณ สมณะพึงเป็นสมณะที่ดี เพราะ

เหตุนี้ ท่านจึงจัดพระวินัยไว้เป็นส่วนหนึ่งแห่งการศึกษาในพระพุทธศาสนา ได้จัดเป็นหลักสูตรแห่งการเรียนนักรธรรม ปันไว้เป็นตอน ๆ พอให้สมกับภูมิและชั้น สนามหลวงได้ออกเป็นปัญหาสำหรับสอบไล่ และเรียบเรียงเฉลยไว้สำหรับตรวจเป็นลำดับมา โดยเฉพาะนักรธรรมชั้นโทได้เริ่มเปิดสอบปี พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นมา มหามกุฏราชวิทยาลัยได้รวบรวมพิมพ์ไว้เป็นตัวอย่างเฉพาะบางศก และได้มรเอกชนรวบรวมพิมพ์ขึ้นตามลำดับศกบ้าง ปัญหาและเฉลยก็มักมีผิดพลาดไปบ้าง ไม่สะดวกแก่การศึกษาของนักเรียน.

พระราชกวี (จัน วิชญ์โล) วัดเทพศิรินทร์ ฯ ได้รวบรวมปัญหาพร้อมทั้งเฉลยในปีนั้น ๆ และปัญหาเฉลยของสำนักวัดบางลำภู่ ซึ่งเห็นว่าสมควรนำมาเรียบเรียงให้เป็นไปตามลำดับหมวดตอน เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษาของนักเรียน และได้ลงเลขบอก พ.ศ. ไว้ในท้ายข้อ บางแห่งท่านผู้เรียบเรียงเห็นสมควรก็ได้เรียบเรียงเพิ่มขึ้นอีก ได้ลงชื่อกำกับไว้ข้างท้ายข้อ ในที่บางแห่งสมควรมีเชิงอรรถ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้ ลงชื่ออักษรย่อท่านผู้ทำเชิงอรรถไว้ว่า ส. ป. (สนธิ์เปรียญ) เมื่อได้รวบรวมเรียบเรียงเสร็จแล้ว ได้มอบลิขสิทธิ์ให้ไว้แก่มหามกุฏราชวิทยาลัย.

กองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย เห็นว่าจักเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงจัดการพิมพ์ขึ้น.

อนึ่ง กองตำรา ขอแสดงความขอบใจ พระราชกวี วัดเทพศิรินทราวาส ผู้รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือนี้ ให้แก่มหามกุฏราชวิทยาลัย และขออุทิศผลอันเกิดแต่หนังสือนี้ บูชาพระคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ให้กำเนิดนักรธรรม และท่านบูรพปิตุยาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบ ๆ มา.

กองตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑ มกราคม ๒๕๖๕

๑. ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นพระเทพกวี.

ประมวลปัญหาและเฉลยวินัยบัญญัติ

นักธรรมชั้นโท

ข้อความทั่วไป

ถาม. คำว่า ลัทธิ และศาสนา นั้น ประสงค์ความอย่างไร ?

อธิบาย.

ตอบ. ประเพณีที่นิยมทำสืบ ๆ มา ตลอดจนความเชื่อถือ
(ในทางศาสนาทั่ว ๆ ไป) และพิธีหรือเครื่องยึดถือเป็นต้น รวม
เรียกว่าลัทธิ คำสอนที่มีอยู่ในศาสนานั้น ๆ (หมายเฉพาะศาสนธรรม)
ซึ่งทำนุผู้เป็น โลกแห่งหมู่แสดงไว้ เรียกว่าศาสนา.

ราชกวี

ถ. พระพุทธเจ้ามีพระพุทธประสงค์อย่างไร จึงได้ทรงมอบให้
สงฆ์เป็นส่วนใหญ่ในการบริหารคณะ ? อธิบาย.

ต. พระองค์มีพระพุทธประสงค์ จะทรงประดิษฐานพระพุทธ-
ศาสนาให้เป็นหลักมั่นคง ทรงมุ่งประโยชน์ของมหาชนยิ่งกว่าผลส่วน
พระองค์เอง จึงได้ทรงอนุญาตมอบให้สงฆ์เป็นส่วนใหญ่ในการบริหารคณะ.

ราชกวี

ค. จงยกตัวอย่างสังฆกรรมอะไร ต้องการสงฆ์ จตุวรรค
ปัญจวรรค ทสวรรค วิสตวรรค ?

ด. สังฆกรรมที่กำหนดภิกษุ เช่นปาฏิโมกข์ ต้องการสงฆ์

จตุรกรก อุปสมบทในปัจจุบันชนบท ปวารณา กฐิน ต้องการ
สงฆ์ ปัญจกรก อุปสมบทในมัธยมประเทศ ต้องการสงฆ์ ทศกรก
อัฏฏกกรก ต้องการสงฆ์ วิสดีกรก. น้อยกว่ากำหนดไม่ได้ มาก
กว่ากำหนดได้.

๒๔๖๔

ฉ. การอุปสมบทในยุคต้นแห่งพุทธกาล พระศาสดาทรงเอง
และทรงอนุญาตให้พระสาวกทำการสะดวกดี ครั้นต่อมาทรงเห็น
อำนาจประโยชน์อย่างไร จึงทรงเลิกเสียแล้วทรงอนุญาตการอุปสมบท
ด้วยญัตติจตุตถกรรม ต้องเกี่ยวข้องกับสงฆ์ด้วย เป็นการลำบากหรือหยาบ
หยาบมิใช่หรือ ?

ด. เอหิภิกขุอุปสัมปทา และ ติสรณคมนุอุปสัมปทา สำเร็จด้วย
บุคคล เป็นการเหมาะและสะดวกดีเฉพาะในครั้งนั้น ครั้นต่อมาพระ
ศาสดาแพร่หลายมีผู้พอใจในการอุปสมบทมากขึ้น การอุปสมบทจึง
เป็นกิจอันสำคัญยิ่งขึ้น เพราะหมู่ภิกษุเป็นผู้รักษาพระศาสนาให้ถาวร
ยืนนาน การอุปสมบทจึงต้องอาศัยความเห็นและความยินยอมของ
ภิกษุมารวมกันเป็นสงฆ์ ถ้าหากจะให้อำนาจแก่บุคคลอาจผิดพลาด
ได้บางครั้ง และเป็นการไม่พร้อมเพรียงกันทีเดียว พระศาสดา
จึงได้ทรงเลิกอำนาจของบุคคลในการอุปสมบท แล้วทรงอนุญาตการ
อุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรม และตั้งแต่นั้น การอุปสมบทที่สำเร็จ
ด้วยพระองค์เองก็ทรงเลิกเสียเหมือนกัน.

เมื่อทรงอนุญาตให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการอุปสมบทเช่นนั้นแล้ว ก็ต้องทรงตั้งระเบียบอันเกี่ยวกับการอุปสมบทนั้น มีการเลือกรับบุคคลเป็นต้น ซึ่งถ้าจะดูแต่เฟิน ๆ ก็เห็นเป็นการลำบากหุ่มหิมจริง แต่เมื่อพิจารณาให้ดี จะเห็นเป็นระเบียบเรียบร้อยดี กิจการที่สำคัญ ถ้าไม่มีระเบียบและขนบธรรมเนียมรักษาอยู่แล้ว กิจการนั้นย่อมนำตั้งอยู่ได้ยืนนาน.

๑๒/๕/๒๔๖๖

๑. อุปสัมปทาเปกจะ จะต้องพร้อมด้วยวัตถุสมบัติอย่างไร สงฆ์จึงควรให้อุปสมบทกรรม? ถ้าบกพร่องในสมบัติเช่นนั้นแม้แต่อย่างหนึ่ง การอุปสมบทของผู้นั้น จะเป็นภิกษุภาวะที่รับรองได้ตามพระบัญญัติหรือไม่?

๒. จะต้องพร้อมด้วยวัตถุสมบัติ ก็ต้องเป็นชายมีอายุครบกำหนด ไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี นับแต่ปฏิสนธิมา หาได้เป็นมนุษย์วิบัติ คือถูกตอนเป็นต้นไม่ ไม่ใช่คนทำความผิดอย่างร้ายแรง เช่นฆ่ามารดาบิดา และไม่ใช่คนเคยทำความเสียหายในพระพุทธศาสนาอย่างร้ายแรง คือต้องปราศจากเมื่อบวชเป็นภิกษุคราวก่อน หรือไปเข้าริตเดียรฉัตรทั้งยังเป็นภิกษุดังนี้ สงฆ์จึงควรให้อุปสมบทกรรม ถ้าบกพร่องแม้แต่อย่างหนึ่ง การอุปสมบทของผู้นั้น ก็เป็นภิกษุภาวะที่รับรองไม่ได้ตามพระบัญญัติ.

๕/๕/๒๔๖๗

๓. ถ้าสงฆ์ให้อุปสมบทแก่กุลบุตรผู้บกพร่องด้วยวัตถุสมบัติ เช่น

นั้น ทำไปโดยไม่รู้ก็แล้วไป แต่ถ้ารู้ขึ้นในภายหลัง จะต้องจัดการ
แก้ไขหรือปฏิบัติอย่างไร ?

ด. ถ้าอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี ต้องญัตติเสียใหม่ในเมื่ออายุครบ
นอกนั้นไม่ต้องแก้ไขอย่างไร ในระหว่างที่ยังไม่ได้ทำกรรม เป็น
แต่ต้องออกเสียจากหมู่ นี่เป็นการชอบด้วยพระวินัย.

ธ/ธ/๒๔๖๗

ฉ. การให้อุปสมบททำพอเป็นพิธี ผู้บวชก็เป็นอุปสัมบันภิกษุ
หรือจะต้องให้ถูกพระวินัยบัญญัติด้วย ผู้บวชจึงจะเป็นภิกษุภาวะโดย
ชอบ ?

ช. การให้อุปสมบทต้องทำให้ถูกพระวินัยบัญญัติ ผู้บวชจึงจะ
เป็นภิกษุภาวะโดยชอบ ไม่ใช่ทำพอเป็นพิธี.

ราชกวี

ค. สมเด็จพระบรมศาสดาทรงบัญญัติการอุปสมบทว่า ต้อง
พร้อมด้วยสมบัติ ๕ นั้น ด้วยมีพระพุทธรูปประสงค้อย่างไร ? จงแสดง
โทษแห่งวินัยที่ ๑ และที่ ๕ มาด้วย.

ด. สมเด็จพระบรมศาสดา มีพระพุทธรูปประสงคจะให้พวกภิกษุ
เป็นหมู่ที่สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติอันน่าเลื่อมใส สามารถปฏิบัติธรรมวินัย
สืบอายุพระศาสนา เพื่อสำเร็จประโยชน์แก่โลกตลอดกาลนาน. โทษ
แห่งวินัยที่ ๑ นั้น พึงเห็นชายอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปีหรือกว่า ๒๐ ปี

๑. แยกกรรมวาจาออกเป็น ๒ คือ ญัตติ ๑ อนุสาวนา ๑ จึงเป็นสมบัติ ๕ ถ้ายังไม่แยก ก็คงเป็น
สมบัติ ๔. ส. ป.

แล้ว แต่เป็นคนใจร้าย เคยทำความเสียหายที่สำคัญมาเป็นต้น ล้วน
แต่เป็นที่น่ารังเกียจ ไม่สมเป็นที่น่าบรรจุคุณความดีอันเป็นที่กราบไหว้
บูชาของเทวดาและมนุษย์. ฝ่ายวิบัติที่ ๕ นั้น ถ้าไม่ทรงบัญญัติ
ป้องกันไว้ อาจเลอะเลือนจนไม่เป็นธรรมสมเป็นกิจสำคัญ อันจะ
เป็นเหตุให้กิจอื่น ๆ พลอยไร้ประโยชน์ไปตามกัน.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. ผู้ตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา จะต้องเว้นจากวิบัติอย่างไรบ้าง
จึงจะใช้ได้? จงอธิบายพอได้ความกระจ่าง.

ต. จะต้องเว้นจากวิบัติ ๔ คือ ๑. คนที่บวชไม่ขึ้น ๒. จาก
ปริสวิบัติ คือสงฆ์ประชุมไม่ครบองค์กำหนด ในมัธยมชนบทหรือ
ในประเทศที่หาพระง่าย ต้องไม่ให้หย่อนกว่า ๑๐ รูป ในปัจฉิมต-
ชนบทต้องไม่หย่อนกว่า ๕ รูป ๓. จากสีมาวิบัติ คือเสียเพราะเขต
ชุมนุม ได้แก่ภิกษุผู้อยู่ในสีมามีสังวาสเสมอกัน ต้องเรียกเข้ามาประชุม
พร้อมกัน หรือต้องนำฉันทะของภิกษุผู้ไม่มา และ ๔. จากกรรมวาจา
วิบัติ คือเสียเพราะกรรมวาจา ต้องสวดกรรมวาจา ตั้งญัตติ ๑
อนุสาวนา ๓ รวมเป็น ๔ จบไปตามลำดับ ไม่สับหน้าสับหลัง ต้อง
ออกชื่อผู้อุปสมบท ออกชื่ออุปฆาณะ ผู้รับรอง ออกชื่อสงฆ์เป็น
เจ้าการ ขาดไม่ได้ ต้องสวดให้เต็มไม่ทำตกหล่น สวดให้เป็นภาษา
ไม่กระพ่องกระแพรง. แม้ทำสมมติให้บริบูรณ์อย่างนี้แล้ว ยังต้อง
เว้นจากการค้ำของภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์ด้วย ถ้าถูกค้ำขึ้นเป็นใช้ไม่ได้

แบบประกอบนักธรรมโท - ประมวลปัญหาและเฉลยวินัยบัญญัติ - หน้าที่ 6
ยุติจุดตุตถกรรมอุปสัมปทาจำต้องเว้นจากวิบัติ ๔ นี้.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ถ. คนเช่นไร ควรแก้อุปสมบทกรรมในบัดนี้ หากไม่เป็นคน
เช่นนั้น แต่ได้อุปสมบทเสียแล้ว ผู้ได้อุปสมบทก็ดี ผู้ให้อุปสมบทก็ดี
มีเสียอย่างไรบ้างหรือไม่ ?

ต. คนที่ต้องด้วยลักษณะ ดังนี้

- ก. เป็นบุรุษมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีนับแต่ปฏิสนธิ.
- ข. ไม่เป็นมนุษย์วิบัติ เช่นถูกตอนเป็นต้น.
- ค. ไม่เป็นคนทำผิดอย่างร้ายแรง เช่นฆ่ามารดาบิดาเป็นต้น.
- ฅ. ไม่เป็นคนเคยทำความเสียหายอย่างร้ายแรงในพระ-
พุทธศาสนา เช่นเคยต้องปาราชิกเมื่อบวชเป็นภิกษุคราว
ก่อน หรือเข้ารีตเดิยรติย์ทั้งเป็นภิกษุ.
- ง. ไม่เป็นคนมีโรคอันจะติดต่อกันได้ เช่น โรคเรื้อน โรค
กลากเป็นต้น.
- จ. ไม่เป็นคนมีอวัยวะบกพร่อง เช่นมือขาดเท้าขาดเป็นต้น.
- ฉ. ไม่เป็นคนมีอวัยวะไม่สมประกอบ เช่นเป็นคนค่อม คน
เตี้ยกว่าปกติมากเป็นต้น.
- ช. ไม่เป็นคนพิการ เช่นตาบอดและเป็นง่อยเป็นต้น.
- ฌ. ไม่เป็นคนทุรพล เช่นแก่เกินไปเป็นต้น.
- ญ. ไม่เป็นคนมีเกี้ยวข้อง เช่นคนที่มารดาบิดายังไม่อนุญาต
คนราชภัฏ คนเป็นหนี้สินเขาเป็นต้น.

- ฎ. ไม่เป็นคนเคยถูกอาญาหลวง เช่นถูกเขียนหลังลาย เป็นต้น.
- ฐ. ไม่เป็นคนประทุษร้ายความสงบ เช่นพวกโจรที่มีชื่อเสียง โด่งดัง เป็นต้น.
- ฑ. ไม่เป็นคนมีบาตรไตรจีวรไม่ครบ.

คนที่ต้องด้วยลักษณะดังกล่าวมานี้ ควรแก่อุปสมบทกรรมอันแท้จริง ถ้าไม่ต้องด้วยลักษณะข้อ ก. ถึงข้อ ฉ. แม้บวชแล้วก็ไม่เป็นภิกษุอันชอบด้วยพระวินัย ควรถูกนาคสนะเสียจากหมู่.

ผู้ที่ไม่ต้องด้วยลักษณะตั้งแต่ข้อ ง. ถึงข้อ ฑ. ถ้าจับพลัดจับผลูเข้ามาบวชเสียแล้ว ก็เป็นอันแล้วไป ไม่ถึงกับถูกนาคสนะจากหมู่. ส่วนผู้ให้อุปสมบทคนที่ไม่ต้องด้วยลักษณะข้อ ก. ถ้าไม่รู้ก็ไม่เป็นอาบัติอะไร ถ้ารู้อยู่ พระอุปัชฌายะต้องอาบัติปาจิตตีย์ คณะปรกต้องทุกกฏาบัติ. คนไม่ถูกลักษณะเหลือนั้น. ถ้าผู้ให้อุปสมบทไม่รู้ไม่เป็นอาบัติอะไร ถ้ารู้อยู่ ต้องทุกกฏาบัติด้วยกันทั้งนั้น.

๒๖/๑๑/๒๕๖๓

ฉ. อุปสัมปทาเปกษะ ต้องสมบูรณ์ด้วยวัตถุประสงค์อย่างไร ? จึงจะเป็นผู้อันสงฆ์ควรให้อุปสมบทกรรม.

ค. ต้องพร้อมด้วยสมบัติเหล่านี้ คือต้องเป็นผู้มีอายุครบกำหนดคือไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี นับแต่ปฏิสนธิมา หาได้เป็นมนุษย์วิบัติ คือถูกตอนเป็นต้นไม่ ไม่ใช่คนทำความผิดอย่างแรง เช่นฆ่ามารดาบิดา และไม่ใช่คนทำความเสียหายอย่างแรงในพระพุทธศาสนา คือไม่

ต้องปาราชิก หรือไม่เคยเข้ารีตเดี๋ยวลี้ทั้งเป็นภิกษุเมื่อบวชเป็นภิกษุ
คราวก่อนดังนี้ สงฆ์จึงควรให้อุปสมบทกรรมได้.

๒๔๗๖

ถ. ปัญหาที่ขัดแย้งกัน ระหว่างพระอุปัชฌาย์ในปัจจุบันมีอยู่ว่า
กุลบุตรผู้ทำหมันตามวิทยาการแผนใหม่ของแพทย์แผนปัจจุบัน พระ
อุปัชฌาย์บางรูปเข้าใจว่าอุปสมบทให้ได้ บางรูปเข้าใจว่าอุปสมบทไม่ได้
ในฐานะที่ท่านเป็นนักวินัย จะวินิจฉัยอย่างไร ขอฟังเหตุผล ?

ต. ตามมติของข้าพเจ้าเห็นว่าอุปสมบทให้ได้ เหตุผลมีอยู่ว่าการ
ทำหมันตามวิทยาการแผนใหม่ ซึ่งมีผู้ทำกันมากในปัจจุบันนี้เป็นเพียง
ระงับการสืบพันธุ์ชั่วคราวเท่านั้น กุลบุตรผู้ทำหมันยังสามารถทำกิจ
ของบวชได้ตามปกติ ต่างกันกับพวกขันทีในประเทศจีนโบราณ เพราะ
พวกขันทีไม่สามารถจะทำกิจของบวชได้เลย จึงมีคำเรียกว่าถูกตอน
ส่วนกุลบุตรผู้ทำหมัน หากปรารถนาจะสืบพันธุ์ต่อไปอีก ก็สามารถ
แก้ไขได้ตามประสงค์ ข้าพเจ้าจึงมีความเห็นว่าควรให้อุปสมบทได้
ไม่ขัดกับพระวินัย.

๒๕๐๘

ถ. ปรีตสมบัติมีกำหนดอย่างไรบ้าง ? ที่มีกำหนดอย่างนั้น อย่างไร
ไหนสำหรับอะไร ?

ต. มีกำหนดอย่างน้อย ๒๐ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง
๔ รูปบ้าง ๒๐ รูปสำหรับทำอัชฌาณกรรม ๑๐ รูปสำหรับทำอุปสม-
บตกรรมในมัชฌิมประเทศ ๕ รูปสำหรับทำอุปสมบตกรรมในปัจจุบัน

ประเทศ และปวารณาและกฐินัตถการกรรม กรรมนอกจากนี้มี
กำหนด ๔ รูปใช้ได้.

๒๔๓๘

ถ. กุลบุตรผู้ประสงค์จะอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เข้าไปหา
พระอุปัชฌาย์ พระอุปัชฌาย์แนะนำให้หาผ้า ๔ เหล็ก ๓ น้ำ ๑ มา
ให้ครบ จึงจะอุปสมบทได้ ท่านทราบหรือไม่ว่า ผ้า ๔ เหล็ก ๓
น้ำ ๑ นั้น คืออะไรบ้าง? รวมเรียกว่าอะไร หากขาดไปอย่างไร
อย่างหนึ่งจะทำอย่างไร?

ต. ผ้า ๔ ได้แก่ ผ้าสังฆาฏิ ๑ ผ้าอุตตราสงค์ คือจีวร ๑ ผ้า
อันตราวาสก คือสบง ๑ ผ้าประคดเอว ๑, เหล็ก ๓ นั้น ได้แก่ บาตร ๑
เข็ม ๑ มีดเล็ก ๑ น้ำ ๑ นั้น ได้แก่ เครื่องกรองน้ำ ๓ ทั้ง ๘ อย่าง
นี้ รวมเรียกว่า อัญฐบริวาร ๓ หากขาดไปอย่างไรอย่างหนึ่ง เป็น
หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงหาให้.

๒๕๑๑

ถ. คนที่อยู่เป็นหมวดหมู่ ต้องมีกฎหมายและขนบธรรมเนียม
สำหรับป้องกันความเสียหาย และชักจูงให้ประพฤติดีงามในประการ
นั้น ๆ สำหรับหมู่ภิกษุเรียกว่าอะไร?

ต. เรียกว่า พระพุทธบัญญัติและอภิสมาจาร ทั้ง ๒ นี้รวมเรียก
ว่า พระวินัย.

๒๔๖๕

ถ. อะไรเรียกว่าพระวินัย? ท่านเปรียบเทียบความไว้อย่างไร?

อธิบาย.

ด. พระพุทธบัญญัติและอภิสงฆาจารย์ทั้ง ๒ นี้ รวมเรียกว่าพระวินัย. ท่านเปรียบเทียบเหมือนด้ายร้อยดอกไม้อันควบคุมดอกไม้ไว้ไม่ให้กระจัดกระจายฉะนั้น.

ราชกวี

ด. พระศาสดาทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อบริหารภิกษุสงฆ์ด้วยวิธีอย่างไร ?

ด. ด้วยวิธีอย่างนี้ คือเมื่อภิกษุกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลง อันให้เกิดความเสียหายขึ้นแล้ว พระศาสดาก็ตรัสให้ประชุมสงฆ์ และตรัสถามภิกษุรูปนั้นให้ถูกรับแล้ว จึงทรงแสดงโทษแห่งการประพฤติก้าวเช่นนั้น และแสดงอนิสงส์แห่งการตำรวมแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามมิให้ทำเช่นนั้น อันจะให้เกิดความเสียหายต่อไป และทรงวางโทษปรับอาบัติไว้ด้วย หนักบ้าง เบาบ้าง ตามสมควรแก่เหตุ.

๒๔๓๕

ด. มูลมีมาอย่างไร จึงเป็นเหตุให้พระศาสดาทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น ๆ ขึ้น ? และอาการที่ทรงบัญญัติอย่างไร ? จงแสดงมาด้วย.

ด. มูลมีมาจากความประพฤติก้าวเสียหาย ของภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง กระทำขึ้น นี้เป็นเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น ๆ ขึ้น อาการที่ทรงบัญญัตินั้น ขึ้นต้นตรัสให้ประชุมสงฆ์แล้ว ตรัสบอกถามภิกษุผู้ก่อเหตุ เมื่อเขารับแล้ว ทรงแสดงโทษแห่งการทำอย่างนั้น และ

อานิสงส์แห่งการสำรวมจากโทษอย่างนั้น ยังสงฆ์ให้รับว่าชอบแล้ว กล่าวคือได้อนุมัติแห่งสงฆ์แล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น เพื่อห้ามปรามและปรับภิกษุผู้ฝ่าฝืน.

เมื่อทรงบัญญัติมูลสิกขาบทขึ้นแล้วยังไม่พอดี ทรงอนุบัญญัติคัดแปลง เพื่อรัดสิกขาบทอันหลวมเข้าบ้าง เพื่อหย่อนสิกขาบทอันตึงลงบ้าง ไม่ทรงเลิกทีเดียว นี่เป็นอาการที่ทรงบัญญัติ.

๘/๘/๒๔๖๓

ถ. พระวินัยคือมูลบัญญัติและอนุบัญญัติถูกหรือไม่? ถ้าอย่างนั้น จงยกอุทาหรณ์แห่งมูลบัญญัติและอนุบัญญัติมาแสดง.

ต. ถูกแล้ว ข้อที่ทรงตั้งไว้เดิมเรียกว่ามูลบัญญัติ ข้อที่ทรงเพิ่มเติมทีหลังเรียกว่าอนุบัญญัติ อุทาหรณ์เช่น เดิมทรงตั้งพระบัญญัติห้ามไม่ให้สังฆลาภชีวิตมนุษย์ ยังไม่พอจะเข้าใจว่าทรงห้ามตลอดจนถึงพรรณาคณแห่งความตาย หรือยั่วให้เขาฆ่าตัวตายเสียเอง จึงทรงบัญญัติเพิ่มความตอนนีไว้ด้วย.

๒๔๖๕

ถ. พระวินัยเป็นหลักสำคัญแห่งพระศาสนาอย่างไร? มีตำนานมาอย่างไร? จงแสดงมาพอได้ความ.

ต. พระวินัยเป็นหลักสำคัญแห่งพระศาสนา คือป้องกันผู้ปฏิบัติไม่ให้ประพฤตชั่วช้าเลวทรามอันจะให้เกิดความเสียหาย และควบคุมไว้ให้มีความประพฤติเรียบร้อยอันเป็นที่น่าเลื่อมใส ควรเป็นที่บรรจุคุณธรรมที่ประณีตยิ่งขึ้น มีตำนานเล่าว่า ท่านพระอุบาลีเข้าใจมาก ได้

รับยกย่องจากพระศาสดาว่า เป็นเอตทัคคะทางพระวินัย แล้ววางไว้เป็นแบบเล่าเรียนกันสืบมาด้วยปากหลายร้อยปี กว่าจะได้จารึกลงในใบลานในระหว่างนั้นเมื่อมีความเข้าใจผิดกันขึ้น พระเถระทั้งหลายในครั้งนั้นก็ประชุมวินิจฉัยวางไว้เป็นแบบสืบมาเรียกว่าบาลี ต่อมาพระอาจารย์แต่งอรรถกถาและฎีกาอนุฎีกา อธิบายเพิ่มเติมเพื่อจะให้แจ่มแจ้งขึ้นตามต้องการ.

๓/๕/๒๔๖๕

๑. พระพุทธเจ้าทรงตั้งวินัยนั้น ๆ ก่อนเหตุหรือทีหลังเหตุ? จงเฉลยให้มีเรื่องประกอบ.

๓. ทีหลังเหตุ. คือเมื่อใดความเสียหายเกิดขึ้น พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ทำอย่างใดอย่างหนึ่งลง เมื่อนั้นพระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทเช่นนั้นเป็นอย่าง ๆ ไป เช่นพระธนิยะถือเอาพระวาจาของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเปล่งตามพระราชประเพณี เมื่อครั้งราชาภิเษกว่า หญ้า ไม้ และน้ำ เราให้แก่พวกสมณพราหมณ์ละ ดังนี้เป็นเลศ ถือเอาไม้หลวงไปทำกุฎี ด้วยอ้างว่าได้รับพระราชทาน เมื่อเกิดเหตุนี้ขึ้นจึงได้ทรงตั้งพระบัญญัติห้ามอทินนาทาน ดังนี้ เป็นต้น.

๒๔๓๘

๑. ถ้าจะมีชาติพระบรมศาสดาของเราว่า พระองค์ทรงบัญญัติวินัยเหมือนวัวหายแล้วล้อมคอก หากจะทรงบัญญัติป้องกันเสียก่อนเท่ากับล้อมคอกก่อนวัวหายมีดีหรือ? เราจะบริหารแก่เขาว่าอย่างไรให้เป็นที่ฟังได้?

ด. แก่เขาอย่างนี้ ถ้าพระศาสดาทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ก่อน เหตุ คือยังไม่มีภิกษุกระทำความเสียหายเป็นตัวอย่าง อาจได้รับครหา ในภายหลังว่า พระองค์ไม่ใช่พระสัมพันธุ เรื่องที่จะทรงบัญญัติ เช่น ฝืน, กัญชา เป็นของเลวทรามมาก น่าจะมีบัญญัติห้าม ก็ไม่เห็นมี ถ้าใครจะพูดเรื่องชนิดนี้ขึ้น เราก็ต้องตอบได้ทันทีว่า ในเวลานั้นไม่มีผู้ทำ พระองค์จึงไม่ได้ทรงบัญญัติ ถ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทป้องกัน ความเสียหายทั้งหลาย พระวินัยเห็นจะมากมาย คงไม่มีใครบวชถือวินัย ไหว อายุพระพุทธศาสนาคงไม่ยืนยาวมาเท่าที่มีอยู่แล้วก็พอแรง. อนึ่ง ถ้าจะทรงบัญญัติก่อนผู้ทำ จะเป็นปรามาสสาวกไปก็ได้.

๒๑/๘/๒๔๓๐

ด. คำว่า อาบัติ นั้น หมายความว่าอะไร ? ย่อมเกิดขึ้นโดยทางใดบ้าง ? จงแสดงตัวอย่างมาด้วย.

ด. หมายความว่า กิริยาที่ล่วงละเมิดพระบัญญัตินั้น และมีโทษเหนือตนอยู่ ทางเกิดโดยตรงจัดเป็น ๔ คือ ทางกาย ๑ ทางวาจา ๑ ทางกายกับทางจิต ๑ ทางวาจากับจิต ๑. ทางกาย เช่นอาบัติปาจิตตีย์ เพราะดื่มน้ำเมา แม้ไม่มีความตั้งใจ เพราะไม่รู้ว่าเป็นน้ำเมา ดื่มเข้าไปก็เป็นอาบัติ, ทางวาจา เช่นอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสอนธรรมแก่อนุสัมบันที่พร้อมกัน แม้ระวางอยู่ ถ้าพลาดพลั้งว่าพร้อมกันเข้าก็เป็นอาบัติ, ทางกายกับจิต เช่นอาบัติปาราชิก เพราะทำโจรกรรมเอง, ทางวาจากับจิต เพราะสั่งให้เขาทำโจรด้วยวาจา แต่ในบาลีท่านถือเอาอีก ๒ อย่าง คือ กายกับวาจาคบกันเข้าเป็น ๑ กายกับวาจานั้นเดิม

จิตเข้าด้วยเป็น ๑ จึงรวมเป็นทางเกิด ๖.

๒๔๖๕

ถ. สมุฏฐานแห่งอาบัติทั้งมวลโดยตรงคืออะไรบ้าง ? จงแสดงอาบัติเป็นอุทาหรณ์ด้วย.

ต. สมุฏฐานแห่งอาบัติทั้งมวลโดยตรง คือลำพังกาย ๑ ลำพังวาจา ๑ กายกับจิต ๑. วาจากับจิต ๑. ที่ ๑ เช่นอาบัติปาจิตตีย์ เพราะดื่มน้ำเมา แม้ไม่ได้มีเจตนา ดื่มเข้าไปก็ต้องอาบัติ. ที่ ๒ เช่นอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสอนธรรมแก่อนุสัมบัน แม้ระวังอยู่ แต่พลั้งว่าพร้อมกันเข้าก็ต้องอาบัติ. ที่ ๓ เช่นปาราชิก เพราะทำโจรกรรมด้วยตนเอง. ที่ ๔ เช่นปาราชิก เพราะสั่งให้เขาทำโจรกรรมด้วยวาจา. ในบาลีท่านกล่าวไว้อีก ๒ คือ กายกับวาจา ๑ กายกับวาจาเต็มจิตเข้าด้วย ๑. กายกับกายวาจานั้น เป็นสมุฏฐานของอาบัติเกิดทางกายก็ได้ เช่นบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ทางวาจาก็ได้ เช่นสอนธรรมแก่อนุสัมบันว่าพร้อมกัน. กายกับวาจาเต็มจิตนั้น อาบัติเกิดทางกายกับจิตก็ได้ วาจากับจิตก็ได้ พึงทราบอุทาหรณ์โดยที่กล่าวแล้ว.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. ใจเป็นมูลแห่งความทำดีทำเสียอย่างสำคัญมิใช่หรือ ? เหตุใดพระบัญญัติบางข้อแม้ไม่เกี่ยวด้วยใจก็เป็นโทษแก่ผู้ละเมิด หรือความจริงเป็นอย่างไร ?

ต. ใจเป็นสำคัญจริง (แต่เป็นส่วนสำคัญตัว) ส่วนกายวาจาเป็นสำคัญสำหรับหมู่ด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อทรงเห็นว่าความประพฤติ

ชนิดไรล่อแหลมต่อความเสียหายแก่หมู่ แม้ผู้ประพฤตินจะไม่ตั้งใจทำ ก็ทรงวางโทษไว้ เพื่อเป็นทางให้ภิกษุสงฆ์ช่วยกันระวัง ประพฤติและบริหารหมู่ ทั้งเพื่อเป็นอุบายตัดทางแก้ตัวแห่งอสังขีภิกษุด้วย เพราะ หมู่จะตั้งอยู่โดยความสวัสดิ์ได้ ก็ด้วยอาศัยคนในหมู่ประพฤติกาย วาจา เรียบร้อยถูกระเบียบของหมู่ เพียงใจใครจะทราบกันได้ว่าดีชั่วเพียงไร.

๒๖/๑๒/๒๔๖๓

ถ. สมุฏฐานแห่งอาบัติมีประเภทเป็นอย่างไร ? ในสิกขาบทที่ ๖ แห่งสหธรรมิกวรรค เป็นอาบัติด้วยสมุฏฐานไหน ?

ต. สมุฏฐานแห่งอาบัติ มีประเภทโดยตรง ๔ คือ ลำพังกาย ๑ ลำพังวจา ๑ กายกับจิต ๑ วาจากับจิต ๑ แต่ในบาลีท่านถือเอาอีก ๒ คือ กายกับวจาควบกันเข้าเป็น ๑ กายกับวจานั้นเดิมจิตเข้าด้วย เป็น ๑ จึงรวมเป็นสมุฏฐาน ๖. สิกขาบทที่ ๖ แห่งสหธรรมิกวรรค เป็นอาบัติด้วยสมุฏฐาน ๒ คือ วาจากับจิต.

๒๔๓๕

ถ. อาบัติที่เป็นอจิตตกะและสจิตตกะ จะสันนิษฐานให้ทราบได้ โดยวิธีอย่างไร ? ถ้าเช่นนั้นมูลแห่งความพ้นเพื่อมีไหม ?

ต. ทราบโดยวิธีกำหนดรูปความโวหารในสิกขาบทนั่นเอง เช่น สำนวนโอมสวาทสิกขาบทว่า เป็นปาจิตตีย์เพราะกล่าวเสียคแทงดังนี้ รูปความบ่งว่ามีความจงใจจึงเป็นอันกล่าวเสียคแทง เช่นนี้ เป็นสจิตตกะ สำนวนแห่งสุราปานสิกขาบทว่า เป็นปาจิตตีย์เพราะดื่มสุราและเมรัย ดังนี้ รูปความหาได้บ่งถึงเจตนาไม่ เช่นนี้ เป็นอจิตตกะ.

อีกนัยหนึ่ง คำว่าแก้งหรือรู้ยู่เป็นต้น ซึ่งเป็นคำบังเจตนามิ
ในสิกขาบทใด สิกขาบทนั้นเป็นสัจตกะ มูลแห่งความพินเฝือมี คือถ้อย
คำตกหล่นมาแต่เดิม หรือจำทรงในระหว่าง.

๒๔๗๖

ถ. ในอาการที่ต้องอาบัติทุกอย่ง ต้องด้วยอย่งไหนสอให้เห็น
เป็นคนนำบักสี เพราะเสี่ยทังภูมิสมณะทังสัตบุรุษ จงแสดงเหตุผล
ให้เห็นสม ?

ค. ต้องด้วยอาการไม่ละอย ที่เรียกว่ อลัชชิตา เห็นว่น่า
บักสีมากกว่าอาการอื่น ๆ เพราะเป็นอาการเลว สอความเป็นคนค่าน
ไม่มีอุชูปฏิบัติ คือไม่มีความซื่อตรงต่อพระธรรมวินัยสัตตศาสนา
อันเป็นเหมือนร่มเงาที่คนได้เข้าอาศัยพักผอน เสี่ยภูมิของสมณะ ยิ่ง
กว่านั้นยังทำให้เสี่ยภาวะแห่งสัตบุรุษอีกด้วย เพราะสอว่าเป็นคนไม่มี
ยางอย คือไม่มีหิริ ซึ่งเป็นสัพปุริสธรรมประการหนึ่ง โดยเหตุนี้
จึงเห็นเป็นนำบักสีกว่าอาการอื่น ๆ.

๓/๕/๒๔๖๘

ด. จงแสดงสมมุฏฐานแห่งอาบัติ ที่เกิดแต่กายอย่งเดียว เกิด
แต่วาจาอย่งเดียว มาพร้อมด้วยกสิกขาบทเป็นตัวอย่าง ?

ค. อาบัติที่เกิดแต่กายอย่งเดียว เกิดแต่วาจาอย่งเดียว ได้แก่
อาบัติที่เป็นอจิตตกะ. เกิดทางกาย เช่นภิกษุรับประเคนเภสัชทัง ๕
คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เก็บไว้ล่วง ๗ วันไป ต้อง
นิสสัคคียปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทที่ ๓ แห่งปิตตวรรค เกิดทางวาจา

เช่นภิกษุสอนธรรมแก่อนุสัมบัน ถ้าว่าพร้อมกันต้องปาจิตติยตาม
สิกขาบทที่ ๔ แห่งมูสาวาทวรรค.

๓๑/๕/๒๔๘๒

๑. อาบัติกล่าวโดยวัชชะมีอะไรบ้าง ? จงยกตัวอย่างอาบัติที่
เป็นวัชชะนั้น ๆ มา.

๒. อาบัติที่เป็นโทษทางโลก คือคนสามัญที่มีไซภิกษุทำเข้า ก็
เป็นความผิดเสียหายเหมือนกัน เช่นทำโจรกรรมและฆ่ามนุษย์
ตลอดลงมาถึงโทษที่เบา เช่น ทูบตีกัน คำกัน นี้เรียกว่าโลกวัชชะ,
ที่เป็นโทษทางพระบัญญัติ คือคนสามัญทำเข้าไม่เป็นความผิดความ-
เสียหาย เป็นผิดเฉพาะภิกษุ โดยฐานละเมิดพระบัญญัติ เช่นขุดดิน
และฉันอาหารในเวลาวิกาล เป็นต้น คนชาวบ้านทำก็ไม่เป็นความผิด
ความเสียหาย นี้เรียกว่าปณัตติวัชชะ นี้อธิบายตามนัยสมเด็จพระ-
มหาสมณเจ้าฯ ส่วนในอรรถกถาพระวินัยท่านพรรณนาว่า อาบัติที่
เป็นโลกวัชชะนั้น ได้แก่อาบัติที่ต้องในเวลามีจิตเป็นอกุศล เช่นดื่ม
สุรา ด้วยรู้ว่าเป็นสุรา. อาบัติที่เป็นปณัตติวัชชะนั้น ได้แก่อาบัติ
ที่ต้องในเวลามีจิตเป็นกุศล เช่นเก็บดอกไม้เพื่อบูชาพระ เป็นต้น.

๒๔๗๘

๓. อาบัติเกิดแต่จิตอย่างเดียวไม่มีไม่ไซหรือ ตามนัยสมุฏฐานแห่ง
อาบัติ ๖ นั้น ? ส่วนสิกขาบทที่ ๘ แห่งโกสิยวรรคว่า ยินดีทอง
และเงินที่เขาเก็บเพื่อตน ก็เป็นนิสัคคียปาจิตติย ข้อนี้เป็นอย่างไร ?
จงแถลง.

ด. อาบัติเกิดแต่จิตอย่างเดียวไม่มีจริง ตามนัยสมุฏฐานแห่งอาบัติ ๖ นั้น. ส่วนสิกขาบทที่ ๘ แห่งโกสิยวรรคว่า ยินดีทองและเงินที่เขาเก็บเพื่อตน เป็นนิสัสคคิยปาจิตตีย์นั้น เพราะเมื่อเขาบอกาทองและเงินที่เขาเก็บนั้น เพื่อท่านหรือเป็นของท่าน แล้วไม่ทำการห้ามด้วยกายหรือวาจา จิตยินดีทองและเงินที่เก็บไว้นั้น จึงเป็นนิสัสคคิยปาจิตตีย์ ถ้าทำการห้ามเสียด้วยกายและวาจาแล้ว แม้จิตจะยินดีภายหลัง ก็ไม่เป็นนิสัสคคิยปาจิตตีย์ ถ้าเขามีได้บอกเล่าเช่นนั้น แม้จะยินดีก็ไม่เป็นนิสัสคคิยปาจิตตีย์.

๒๔๗๘

ด. อาบัติที่ต้องโดยไม่รู้ โทษอย่างสูงเพียงชั้นไหน ? จะพ้นโทษชั้นนั้นได้ด้วยทำอะไร ?

ด. อย่างสูงเพียงสังฆาภิเสศ เช่นในสิกขาบทที่ ๕ ว่าด้วยการชักสือ จะพ้นโทษนั้นได้ ด้วยทำดังนี้ :-

ก. ต้องรีบบอกภิกษุอื่นไม่ให้ล่วงวันไป.

ข. ต้องขอให้สงฆ์สวดกรรมลงโทษ ให้ไปอยู่มานัต.

ค. ต้องประพฤติมานัต ๖ วัน ๖ คืน ในระหว่างนี้ต้องประพฤติวัตรเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง เช่นร่วมกินร่วมนอนกับเพื่อนภิกษุด้วยกันไม่ได้.

ง. เมื่ออยู่ครบกำหนดแล้ว ต้องขอให้สงฆ์ตั้งแต่ ๒๐ รูปขึ้นไปสวดอัพทานให้พ้นโทษ นี่เป็นวิธีปกติ ถ้าปกปิดไว้ไม่บอกแก่ภิกษุอื่น ปล่อยให้วันคืนล่วงไปเท่าไร ก็ต้องอยู่ปริวาสสิ้นวันเท่านั้น.

๒๔๗๙

ถ. พระวินัยให้ประโยชน์และอานิสงส์แก่ผู้ศึกษาปฏิบัติอย่างไร ?

ต. ประโยชน์ของพระวินัย ก็คือทำผู้ศึกษาปฏิบัติให้มีกายวาจา เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำผู้ศึกษาปฏิบัติให้มีจริยาเป็นผู้ดี ป้องกันหมู่นั้น ๆ ให้มีจริยาความประพฤติทั้งส่วนกายนวจาจรอยกัน อันเป็นเหตุเพาะความสามัคคีให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน.

ส่วนอานิสงส์นั้น ทำผู้ศึกษาปฏิบัติไม่ต้องให้เดือดร้อน เพราะวิตถถึงการถูกจับกุม ถูกดูหมิ่น ถูกโจทก์ท้วง หรือถึงการขาดความนับถือเหล่านี้เป็นต้น.

๘/๕/๒๔๖๗

ถ. ผู้ประพฤติย่อหย่อนทางพระวินัยมีโทษอย่างไร ? อธิบาย.

ต. มีโทษดังนี้ ถูกจับกุมและถูกลงโทษบ้าง ถูกดูหมิ่น ไม่มีคนนับถือบ้าง จะเข้าหมู่ภิกษุผู้มีศีล ก็หวั่นหวาดกลัวจะถูกโจทก์ท้วง แม้ไม่มีใครว่าอะไรก็ตะขิดตะขวงใจไปเอง ที่สุดนึกขึ้นมาถึงตนก็ติเตียนตนเองได้ ไม่ได้ปฏิบัติปรามิทธิ.

ราชกวี

ถ. อะไรเป็นเหตุให้ภิกษุหันหาทางหลีกเลียงพระวินัยและเลิกเสียทีเดียว ? จงชี้แจง.

ต. พระบัญญัติปรารถนาเฉพาะกาลเฉพาะประเทศ อันเป็นไปในสมัยหนึ่ง ครั้นกาลล่วงมานานและนำมาใช้ในประเทศอื่น ย่อมเป็นไปไม่สะดวกได้รับความขัดข้อง. ทั้งพระคัมภีร์งานจารย์ตั้งเพิ่มเติมเข้าไว้อีกมาก จนพ้นเพื่อเหลือที่จะประพฤติให้ครบครันได้ ทั้งกาลเทศะก็

เข้ามาเป็นเหตุให้ขาดวาง นี้แลเป็นเหตุให้ภิกษุหันหาทางหลีกเลี่ยง และเลิกเสีย คือทนต้องอาบัติ.

ราชกวี

ถ. คำว่าสิกขา กับ สิกขาบท ต่างกันอย่างไร หรือเหมือนกัน ?

ต. ต่างกัน โดยหมายความกว้างแคบกว่ากัน. สิกขาได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นที่รวบรวมพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ส่วน สิกขาบทหมายความเฉพาะข้อห้ามอันหนึ่ง ๆ แห่งพระวินัยบัญญัติ อย่างเดียวกับบทหรือมาตราอันหนึ่ง ๆ แห่งพระราชบัญญัติหรือกฎหมาย ฉะนั้น.

ธ/ธ/๒๔๖๗

ถ. พระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ ท่านยังต้องอาบัติหรือไม่? ตอบเช่นนั้น พวกเราเองหรือมีอะไรเป็น เครื่องอ้าง ?

ต. พระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ ย่อมล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจากอาบัติบ้าง. ตอบเช่นนั้น ไม่ได้พวกเราเอง อาศัยพระสูตรมาในวรรคที่ ๔ แห่งทุติยปิณฑาสกั ดิกนิบาต อังคุตตรนิกาย สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงไว้ใน วินัยมุขเล่ม ๑ หน้า ๒๒.

๒๔๘๑

ถ. คำว่าย่อมล่วงสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจากอาบัติ บ้างนั้น มีอธิบายอย่างไร ?

ค. มือธบายดังนี้ ล่วงสิกขาบทเล็กน้อยนั้น ได้แก่ล่วงอธิสมาจารสิกขาบางอย่าง อันเป็นเทศนาคามินี พันโทษได้ด้วยการแสดง. ออกจากอาบัตินั้น ได้แก่ล่วงอาบัติ เฉพาะสังฆาทิเสส พันโทษได้ด้วยวุฒฐานวิธี คือการอยู่กรรม.

ราชกวี

ค. จงแสดงความเป็นมาแห่งปกรณ บาลี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา พอได้เค้า ?

ค. แบบอันพระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลายได้วางไว้ เรียกบาลี นับถือกันว่าเป็นแบบดั้งเดิม ปกรณที่พระอาจารย์ทั้งหลายในภายหลังรจนาแก้หรือรดแห่งบาลีนั้น เรียกอรรถกถา ปกรณที่พระอาจารย์ทั้งหลาย แต่งแก้หรืออธิบายเพิ่มเติมอรรถกถา เรียกฎีกา ปกรณที่เพิ่มเติมแก้ไขฎีกา เรียกอนุฎีกา.

๒๔/๘/๒๔๗๒

ค. ที่มาโดยย่อแห่งสิกขาบท มาแต่ไหนบ้าง ?

ค. ที่มาโดยย่อแห่งสิกขาบท มาแต่ปาฏิโมกข์ ๑ นอกปาฏิโมกข์ ๑.

๒๔๖๔

ค. สิกขาบทนอกพระปาฏิโมกข์มีจำนวนเท่าไร ? ในพระสูตรกล่าวว่ามี ๑๕๐ นั้น คืออะไรบ้าง ? และยื่นเข้าในอุทเทส ๕ ได้อย่างไร ?

ค. สิกขาบทนอกพระปาฏิโมกข์ ไม่ได้บอกจำนวน เป็นแต่จัด

เข้าเป็นพวก ๆ ตามกิจหรือวัตถุ เรียกว่าชั้นระกันหนึ่ง ๆ เช่น ว่าด้วยทำอุโบสถจัดไว้พวกหนึ่ง เรียกอุโบสถชั้นระกันว่าด้วยจิรว จัดไว้อีกพวกหนึ่ง เรียกจิรวชั้นระเป็นต้น ที่มีจำนวน ๑๕๐ นั้น มาในพระปาฏิโมกข์นับได้ครบจำนวนดังนี้ ปาราชิก ๔ สังฆาติเสส ๑๑ นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ สุทธกปาจิตตีย์ ๕๒ ปาฏิเทศนียะ ๔ อธิกรณสมณะ ๗ รวมเป็น ๑๕๐ ถ้วน. และย่นเข้าในอุทเทศ ๕ ดังนี้ ปาราชิก ๔ เข้าในปาราชิกอุทเทศ สังฆาติเสส ๑๑ เข้าในสังฆาติเสสุทเทศ นอกนี้เข้าในวิตถารุทเทศ.

๑๒/๕/๒๔๖๖

ด. สิกขาบทในพระปาฏิโมกข์นั้น สิกขาบทใดกำหนดกาล, กำหนดวัน, กำหนดเดือน, กำหนดปี ? จงยกสิกขาบทนั้น ๆ มาแสดงอย่างละสิกขาบท.

ด. ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะน้นอาหารในเวลาวิกาล ตามวิกาลโภชนาสิกขาบท ชื่อว่ากำหนดกาล. ภิกษุต้องอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ เพราะเก็บอดิเรกจิรวไว้ล่วง ๑๐ วัน ตามปฐมมาภินิสสัคคิยปาจิตตีย์ ชื่อว่ากำหนดวัน. ภิกษุต้องอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ เพราะเก็บผ้าไว้เกินเดือนหนึ่ง ตามสิกขาบทที่ ๓ แห่งจิรวรรค ชื่อว่ากำหนดเดือน. ภิกษุต้องอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ เพราะหล่อสันถัตจันใหม่ ในเมื่อใช้สันถัตเก่ายังไม่ถึง ๖ ปี ตามสิกขาบทที่ ๔ แห่งโกสิยวรรค ชื่อว่ากำหนดปี.

ถ. การเสพเมถุนไม่ใช่อะไร พระพุทธเจ้าจึงปรับผู้เสพให้ขาดจากความเป็นภิกษุ ?

ด. ไม่ดีดังนี้ หีโน เป็นของเลว กมโม เป็นเหตุให้ตั้งบ้านเรือนไปฤชุนิโก เป็นของปฤชุนคนหน้าด้วยกิเลส อนริโย ไม่เป็นของพระอริยเจ้า อนตุตสสุหิโต ประกอบด้วยอนัตตะความพินาศ ไม่ดีอย่างนี้พระองค์จึงปรับผู้เสพเมถุนให้มีโทษถึงปาราชิก.

ราชกวี

ถ. ทรัพย์ที่เป็นสังฆาริมะและอสังฆาริมะอันจัดเป็นอาหารนั้น มีอาการต่างกันอย่างไร ? การน้อจัดเป็นอาหารในทรัพย์ ๒ ประเภทนั้นได้หรือไม่ ? จงอธิบาย.

ด. ทรัพย์ที่เป็นสังฆาริมะ กำหนดว่าเป็นอาหารด้วยทำให้เคลื่อนจากฐาน ที่เป็นอสังฆาริมะ กำหนดว่าเป็นอาหารด้วยขาดกรรมสิทธิ์แห่งเจ้าของ. การน้อเป็นอาหารในทรัพย์เป็นอสังฆาริมะประเภทเดียว แต่คงต้องอาบัติด้วยขาดกรรมสิทธิ์แห่งเจ้าของ แม้ในทรัพย์ที่เป็นสังฆาริมะ เช่นภิกษุรับฝากของ มิได้ยจิตคิดเอาเสีย ครั้นเจ้าของมาขอคืน กล่าวปฏิเสธว่าไม่ได้รับไว้ หรือว่าได้ให้คืนแล้วก็ตาม ดังนี้ต้องอาบัติด้วยขาดกรรมสิทธิ์ เรียกว่าน้อ.

๒๔๘๑

ถ. อทินนาทานเป็นอาการที่ตำหนาม เพราะเป็นกิริยาของพวกโจร หากมีภิกษุอดตริประพฤติเข้า อย่างดีก็ควรได้รับสมญาว่าคุณโจรว่าโดยเฉพาะที่มีในสิกขาบทบัญญัติ ท่านหมายความว่ากว้างแคบเพียง

ไร ? พระ ก. ชอบประพฤติเป็นคนลอบลักความลับของผู้อื่น ไป
ด้อมแอบฟังความที่เขาปิดบังมาก็ดี ไปลักลอบรู้ประโยชน์หรือเฉลยที่
เขาสงวน ดังที่ออกสอบในวันนี้ก็ดี จะวางบทปรับโทษเธอในฐานะ
อทินนาทานตามสิกขาบทบัญญัติได้หรือไม่ ? เพราะเหตุไร ?

ต. สิกขาบทบัญญัติ ท่านพึงเฉพาะการลักทรัพย์พัสดุ
เท่านั้นเป็นอทินนาทาน ไม่ได้ฟังถึงการลักอย่างอื่น. การที่พระ ก. ไป
ลอบลักความลับของผู้อื่น ยังวางบทปรับโทษเธอในฐานะอทินนาทาน
ตามสิกขาบทบัญญัติยังไม่ได้ เพราะความลับนั้นไม่ใช่เป็นตัวทรัพย์
พัสดุ แต่ถึงกระนั้น ความประพฤติเช่นนั้น ก็ส่ออาภัพของเธอเอง
ว่า เป็นสมณะเช่นไร แม้จะเป็นโจรไม่ท่วมตัว ก็ต้องว่าท่วมขึ้น
มาถึงคอแล้ว เพราะกิริยานั้นเป็นกิริยาโจรโดยแท้ แต่หากเคราะห์ดี
ที่พระบัญญัติจำกัดกรรมของกิริยาเสีย จึงยังพอรอดตัว เพียงเป็น
พระโจร.

๓/๘/๒๔๖๘

ถ. ภิกษุมิโดยจิตลักทรัพย์ที่เป็นสังหาริมะ พอทำให้เคลื่อน
จากที่ก็เป็นอันต้องอาบัติ ส่วนที่ภิกษุรับฝากของมิโดยจิตคิดเอาเสีย
แม้ทำให้ของนั้นเคลื่อนจากที่ก็ยังไม่ต้องอาบัติ ข้อนี้มีความหมาย
ต่างกันอย่างไร ?

ต. มีความหมายต่างกันอย่างนี้ คือที่กำหนดให้เป็นอาบัติด้วย
ทำให้เคลื่อนจากที่นั้น พง์เอาของที่ภิกษุไม่ต้องรับสำนอง คือรับผิด
หรือสำหรับใช้ในเมื่อหายแล้ว ส่วนของภิกษุรับฝากไว้นั้น ภิกษุต้อง

เป็นผู้สำนง คือรับใช้ในเมื่อของหาย เหตุตั้งนั้น ในการรับฝาก ท่านจึงกำหนดเป็นอาบัติ ด้วยขาดกรรมสิทธิ์แห่งเจ้าของ ที่ภิกษุนั้น พ้นจากการสำนงไป.

๒๔๓๖

ถ. ภิกษุถูกคนร้ายลักโคลมลานไป ว่างไล่ตามทันชิงคืนมาได้ ภิกษุอื่นรู้เรื่องนั้นตั้งรังเกียจเธอตั้งนี้ นักวินัยจะพึงปรับเธอด้วยอาหารอะไร ? หรือจะพึงเปลื้องความรังเกียจด้วยชี้แจงอย่างไร ?

ค. ไม่ควรปรับด้วยอาหารอะไร เพราะภิกษุนั้นยังถือกรรมสิทธิ์ในของนั้นอยู่ด้วยอาการที่เธอวิ่งไล่ไปนั้น ส่อให้เห็นว่าเธอยังไม่ละสิทธิในของนั้น ถึงแย่งชิงคืนมาได้ ก็คือเอาของของตนนั่นเอง ไม่ใช่ของผู้ร้าย เช่นนี้จะปรับด้วยอาหารอะไรแก่เธอเล่า แม้ของอันผู้ร้ายลักไปเป็นสิทธิ์แล้ว แต่ภิกษุยังถือกรรมสิทธิ์ในของนั้นอยู่ ขออารักขาทางบ้านเมือง ไล่คืนมาด้วยอาการนั้นยังไม่เป็นไร แม้ภิกษุยกยกของที่เขาฝากไว้ในมือ เจ้าของยังถือกรรมสิทธิ์อยู่เพียงใด ท่านยังไม่จัดเป็นอาหารเพียงนั้น นี้ก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ไม่ควรรังเกียจแก่เธอ.

๒๔๓๗

ถ. ภิกษุล่วงอาหาร เอกกัณเฑาะ กับ นานากัณเฑาะ ต่างกันอย่างไร ?

ค. ภิกษุลักทรัพย์สิ่งเดียวมีราคาเป็นวัตถุแห่งปาราชิก เรียกว่า เอกกัณเฑาะ ภิกษุลักทรัพย์หลายสิ่ง แต่สิ่งหนึ่ง ๆ มีราคาไม่ถึงวัตถุ

แห่งปาราชิกในคราวเดียว แต่รวมติราคาถึงวัตตูปาราชิก เรียก
นานาภัตตะ ต่างกันอย่างนี้.

๒๔๖๔

ถ. การถือเอาทรัพย์เป็นอสังหาริมะ กำหนดว่าถึงที่สุดด้วย
อะไร ? จงอธิบาย.

ต. ด้วยขาดกรรมสิทธิ์แห่งเจ้าของ. ตัวอย่าง เช่น ภิกษुकกล่าวคู่
เพื่อที่จะเอาที่ดินของผู้อื่นหนึ่ง เจ้าของเป็นผู้มีวาสนาน้อยถึงไม่ขึ้น
ทอดกรรมสิทธิ์ของตนเสีย ภิกษุต้องอาบัติถึงที่ในขณะนั้น ถ้าเจ้าของ
ยังไม่ปล่อยกรรมสิทธิ์ ฟ้องภิกษุในศาลเพื่อเรียกที่ดินคืนต่างเป็นความ
แก้คดีกัน ถ้าเจ้าของแพ้ ภิกษุต้องอาบัติถึงที่. ภิกษุเป็นโจทฟ้อง
ความเองเพื่อเอาที่ดินก็เหมือนกัน. แต่คำว่าเจ้าของแพ้ความนั้น
พึงเข้าใจว่าแพ้ในศาลสูงสุดที่คดีเป็นจบลงเพียงเท่านั้น.

๒๔๖๕

ถ. ภิกษุต้องปาราชิกเพราะทรัพย์ของตนเองจักมีหรือไม่ ? ถ้ามี
จัดเข้าในอาหารข้อไหน ? จงตอบให้ได้ความชัด.

ต. มี จัดเข้าในสังเกตวินามนะ เช่นภิกษุนำของควรรแก่
ภายีมาจะผ่านที่เก็บภายี ซ่อนของเหล่านั้นเสีย หรือของมากซ่อน
ให้เห็นแต่น้อย ดังนี้ ต้องอาบัติถึงที่สุดขณะนำของนั้นล่วงพ้นเขต
เก็บภายี เพื่อจำง่าย เรียกว่าตระบัด อาหารบพนี้พึงทรัพย์ของตน
แต่ต้องเสียให้แก่ผู้ครองบ้านเมืองที่ตนนำของผ่านเข้าไป ข้อนี้แสดง
ให้เห็นว่า ฝ่ายพระยอมนับถือกรรมสิทธิ์ของผู้ครองบ้านเมืองในที่
เก็บภายี ซึ่งท่านจะพึงได้จากตนตามจำนวนสินค้า ในคัมภีร์วิภังค์

เรียกชื่อสูงกมาต.

๒๕/๑๑/๒๔๖๕

ถ. ถ้ามีคนร้ายลักจีวรของภิกษุไป เจ้าของเห็นวิ่งไล่ตามแย่งคืนมาได้ ภายหลังมีภิกษุบางรูปรังเกียจเธอ ขอให้พระวินัยธรวินิจฉัยนักวินัยจะควรปรับเธอด้วยอาหารข้อใด หรือจะพึงวินิจฉัยว่ากระไร ?

ต. ไม่ปรับด้วยอาหารข้อใดหมด. ด้วยวินิจฉัยว่า อากาโรที่ภิกษุเจ้าของวิ่งไล่ตามไปนั้น ก็แปลว่าเธอยังถือสิทธิในจีวรของเธออยู่ เมื่อยังมีสิทธิในของของเธออยู่เช่นนั้น การที่เธอแย่งเอาจีวรมาจากผู้ร้าย ก็เท่ากับเอาของของตนมาเอง ไม่ได้เอาของผู้ร้าย จะปรับอะไรแก่เธออย่างไรหาได้ไม่ แต่ของที่ผู้ร้ายลักไปเป็นสิทธิ์แล้ว ภิกษุขออารักขาทางบ้านเมือง ด้วยยังถือกรรมสิทธิ์ในของของตนอยู่ได้ กลับคืนมายังไม่เป็นไร เทียบได้ด้วยภิกษุผู้ยกของที่เขาฝากไว้ในมือ เจ้าของยังถือกรรมสิทธิ์อยู่เพียงใด ท่านยังไม่จัดเป็นอาหารเพียงนั้น นี้ก็เหมือนกัน ภิกษุทั้งหลายไม่ควรรังเกียจเธอเลย.

๒๖/๑๐/๒๔๖๓

ถ. ภิกษุรับฝากของเขาไว้อันควรค่าปาราชิก มิได้ยจิตจับเอาชุกชอน เหตุไฉนท่านไม่ปรับเป็นปาราชิกในขณะนั้น เหมือนลักของบางอย่างที่ปรับในขณะทำของให้เคลื่อนที่ ?

ต. เพราะเธอผู้รับฝากต้องสำนองของนั้น ในฐานะเช่นนี้ท่านปรับด้วยเจ้าของขาดกรรมสิทธิ์. ส่วนการลักที่ท่านปรับในขณะทำของให้เคลื่อนที่นั้น ผู้ลักไม่ต้องสำนอง ถ้าเขาจับไม่ได้.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ถ. ภิกษุอื่น โกรธภิกษุอื่นแข่งให้ถูกงูพิษกัดตาย ภิกษุนั้นก็ถูกงูกัดตายในวันนั้น ควรปรับปาราชิกแก่ภิกษุผู้แข่งได้หรือไม่? เหตุไร?

ด. ปรับปาราชิกไม่ได้ เพราะไม่ได้ตายด้วยประโยชน์ของภิกษุผู้แข่งนั้น ตายเพราะพิษงูต่างหาก.

ราชกวี

ถ. ภิกษุให้ประหารผู้อื่น มีโทษอย่างไรบ้าง?

ด. ภิกษุประหารมนุษย์ให้ตายพร้อมด้วยเจตนา ต้องปาราชิกไม่ถึงตายเป็นแต่เพียงปางตาย ต้องถูกลักจจัย ประหารภิกษุให้เจ็บ หรือประหารศิรัจฉานให้ตาย ด้วยความโกรธด้วยเจตนา ต้องปาจิตตีย์ ประหารอนุสัมบันและศิรัจฉานให้เจ็บด้วยโกรธ ต้องทุกกฏ ให้ประหารมนุษย์หรือสัตว์ก็ตาม ในเมื่อถูกเบียดเบียน ด้วยประสงค์จะป้องกันตัวมิได้มีความโกรธ ท่านว่าไม่เป็นอาบัติ แต่การประหารนั้นอันใครทำแล้ว ส่อให้เห็นว่าเป็นผู้ร้าย ไม่สมเป็นสมณะ อันผู้หวังความสงบไม่ต้องการสมาคมด้วย.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. ภิกษุล่วงละเมิดในสิกขาบทไหนบ้าง เนื่องด้วยอาชีวิบัติ? จงชี้มาตามโทษหนักเบาอย่างละสิกขาบท.

ด. หมายโทษอย่างหนัก ต้องอาบัติปาราชิก เพราะพูดवाद อุดตริมนุสสรรมไม่มีในตนเนื่องด้วยอาชีพ. โทษอย่างกลาง ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เพราะประทุษร้ายตระกูล สงฆ์ขับไล่จากวัด กลับติเตียนสงฆ์ ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดสมณูภาสน์ด้วยญัตติจตุตถ-

กรรมวาจา จบครั้งที่ ๑ ไม่ละเป็นทุกกฏ จบครั้งที่ ๒ ไม่ละเป็น
อุลลัจจัย จบครั้งที่ ๓ ไม่ละเป็นสังฆาทิเสส. ต้องปาจิตตีย์ เพราะ
ขอโทษนะประณีต กะคนไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณามาฉัน ในเมื่อไม่มี
เหตุที่ควรได้รับอนุญาต.

๒๔๘๐

ถ. อាប់ติชื่อไร เรียกว่าครุกาบติ ทุกุศลลาบติ และวุกุฐาน-
คามินี เพราะมีอรรถต่างกันอย่างไร ?

ต. อាប់ติชื่อสังฆาทิเสส เพราะเป็นอាប់ติหนักในฝ่ายอាប់ติที่จะ
แก้ตัวได้ จึงเรียกครุกาบติ, เพราะมีเรื่องหยาบคายอยู่มาก จึง
เรียกทุกุศลลาบติ, เพราะภิกษุผู้ต้องจะพ้นได้ด้วยอยู่กรรม จึงเรียกว่า
วุกุฐานคามินี.

๒๔๖๕

ถ. ภิกษุจะสร้างกุฎี เหตุไฉนจึงต้องให้สงฆ์แสดงที่ให้อภัยแล้ว ?
ขอฟังอธิบาย.

ต. ภิกษุจะสร้างกุฎีต้องให้สงฆ์แสดงที่ให้นั้น ก็คือทำการจับของ
ให้มีพยานเป็นหลักฐาน เพราะในที่อารามหรือในอุปัจารแห่งอาราม
สงฆ์เป็นใหญ่ ถ้าไม่ให้สงฆ์แสดงที่ให้ ท่านจึงปรับอាប់ติสังฆาทิเสส.

ราชกวี

ถ. ภิกษุเปลือยกายด้วยอาการอะไรบ้าง ต้องอាប់ติและไม่ต้อง
อាប់ติ ?

ต. ถ้าเปลือยเป็นวัตรอย่างเดียรถีย์ ต้องอุลลัจจัย ถ้าเปลือย

ทำกิจแก่กัน คือไหว้ รับไหว้ ทำบริกรรม ให้ของ รับของ เปลี่ย
ในเวลาฉันและดื่ม ต้องทุกกฎ แต่ในเรือนไฟและในน้ำ ไม่ต้อง
อาบัติ.

๒๔๖๒-๒๔๖๒

ถ. ภิกษุนุ่งห่มผ้าชนิดไหนเป็นวัตร เป็นอาบัติถุลลัจจัย เพราะ
เหตุไร ? อธิบาย.

ต. ภิกษุนุ่งห่มผ้าคากรอง เปลือกต้นไม้กรอง ผลไม้กรอง
ผ้ากัมพลทำด้วยผมคน ผ้ากัมพลทำด้วยขนหางสัตว์ปีกนกเค้า หนึ่งเส้น
ผ้าทำด้วยปอ นุ่งห่มผ้าเหล่านี้เป็นวัตร เป็นอาบัติถุลลัจจัย. เพราะ
ผ้าเหล่านั้นเป็นของที่พวกเดียรถีย์เขาใช้นุ่งห่มกันอยู่.

ราชกวี

ถ. ผ้าชนิดไหนบ้าง ทรงอนุญาตให้ทำจีวรนุ่งห่มได้ ? และ
เครื่องนุ่งห่มชนิดไหน ทรงห้ามไม่ให้ใช้ ? ถ้าใช้ในใช้ต้องอาบัติ
อะไร ?

ต. ผ้า ๖ ชนิด คือ ๑. โขมะ ผ้าทำด้วยเปลือกไม้ ๒. กัปปา-
ลิกะ ผ้าทำด้วยฝ้าย ๓. โทเสยยะ ผ้าทำด้วยไหม ๔. กัมพละ ผ้าทำ
ด้วยขนสัตว์ ยกผมและขนมนุษย์เสีย ๕. สาณะ ผ้าทำด้วยเปลือกป่าน
๖. กังคะ ผ้าที่ทำด้วยของแถมกัน ทรงอนุญาตให้ทำจีวรนุ่งห่มได้.
เครื่องนุ่งห่มที่พวกเดียรถีย์ใช้กันอยู่ มีคากรองและเปลือกไม้กรอง
เป็นต้น ทรงห้ามไม่ให้ใช้, ถ้าใช้ด้วยอำนาจสมาทานเป็นวัตร ต้อง

ถูกล้างจัย เป็นแต่สักว่าใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒๔๓๔

ถ. ผ้าที่ทรงอนุญาตให้ทำจีวร คืออะไรบ้าง ? ยกตัวอย่างมาด้วย.

ต. คือ โขมะ ผ้าทำด้วยเปลือกไม้ เช่นผ้าลินิน ๑ กัปปาสิกะ ผ้าทำด้วยฝ้าย เช่นผ้าเปลือกกระเทียม ๑ โทเสยยะ ผ้าทำด้วยไหม เช่นแพร ๑ กัมพละ ผ้าทำด้วยขนสัตว์ ยกผมขนมนุษย์ เช่นสักหลาด และกำมะหริศ ๑ สาณะ ผ้าทำด้วยเปลือกป่าน เช่นผ้าเนื้อสาก ๑ กังคะ ผ้าทำด้วยของ ๕ อย่างนั้นแต่อย่างใดอย่างหนึ่งปนกัน เช่นผ้าด้ายแกมไหม ๑.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. สิกขาบทที่ ๖ แห่งจิวรรรค ที่ว่าภิกษุมีจีวรหยาบ กับ สิกขาบทที่ ๑๐ แห่งสุรอปานวรรค ที่ว่าภิกษุซ่อนจีวร หมายถึงเอาไตรจีวรที่เรียกว่า ผ้าครองหรืออดิเรกจีวร ?

ต. สิกขาบทที่ ๖ แห่งจิวรรรค หมายถึงเอาไตรจีวร. สิกขาบทที่ ๑๐ แห่งสุรอปานวรรค หมายถึงเอาจีวรทุกชนิด.

๓๐/๘/๒๔๓๑

ถ. มีเกณฑ์อย่างไรบ้าง ภิกษุไม่ต้องเก็บไตรจีวรไว้ในหัตถบาส ผ้าก็ไม่เป็นวิปปวส ?

ต. เกณฑ์ในที่นี้ควรแบ่งเป็น ๒ คือ เกณฑ์เวลา ๑ เกณฑ์สถานที่ ๑ เกณฑ์เวลานั้นดังนี้ :-

ก. ถ้าได้จำพรรษาครบไตรมาส ในระหว่างเดือนหนึ่งทำย
ฤดูฝน. ถ้าได้กรานกฐินด้วย แต่นั้นไปอีก ๔ เดือน ก็ถึงกลาง
เดือน ๔.

ข. ในช่วงเวลาที่พระอาพาธได้สมมติจากสงฆ์. ในเวลาทั้ง ๒
ประเภทนั้น ไม่ต้องนิยมนสถานที่ ถ้าพ้นเวลาดังกล่าวแล้ว ต้องถือ
เกณฑ์สถานที่ ดังต่อไปนี้ :-

ก. ในบริเวณคิฉิรวาวิปวาสสีมา ที่สงฆ์สมมติลงในสมาน-
สังวาสสีมา สำหรับเป็นที่ไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร.

ข. ถ้าเป็นกุฎีมีบริเวณ ภิกษุครอบครองเป็นเจ้าของเดียว
กำหนดเอาเครื่องล้อมเป็นเขต ถ้าไม่มีบริเวณ กำหนดเอาร่วมใน
กุฎีเป็นเขต.

ค. กุฎีมีบริเวณ แต่เป็นที่อยู่แห่งภิกษุมารูป กำหนดเอากุฎี
ที่ไว้ผ้า ไม่มีบริเวณ กำหนดเอาห้องที่ไว้ผ้า.

ฅ. โคนไม้และที่แจ้ง ถ้ามีเครื่องล้อม กำหนดเอาเครื่องล้อม
โคนไม้ไม่มีเครื่องล้อม กำหนดเอาแดนเงาแผ่ไปในเวลาที่ียง. ใน
เวลาและสถานที่ในกำหนดนี้ แม้ภิกษุไม่เอาไตรจีวรไว้ในหัตถบาธ
ผ้าก็ไม่เป็นวิปวาธ.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ด. อานิสงส์แห่งการจำพรรษามีเท่าไร ? อะไรบ้าง ? อานิสงส์
ที่ ๑ ที่ ๓ ได้ยกเว้นสิกขาบทไหนบ้าง ?

ต. มี ๕ คือ เทียวไปไม่ต้องบอกลา ๑. เทียวจาริกไปไม่ต้อง

ถือเอาไตรจีวรไปครบสำหรับ ๑. นั่นคนโกชน์และปรับปรโกชน์ได้ ๑.
เก็บอติเรกจีวรไว้ได้ตามปรารภนา ๑. จีวรอันเกิดขึ้นในที่นั้น เป็น
ของได้แก่พวกเธอ ๑. อานิสงส์ที่ ๑ ได้รับยกเว้นสิกขาบทที่ ๖ แห่ง
อเจตจรรค. อานิสงส์ที่ ๓ ได้รับยกเว้นสิกขาบทที่ ๒-๓ แห่ง
โกชนวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์.

๓๐/๘/๒๓๑

ถ. ด้วยอาการอย่างไรบ้าง นิสัคคิยปาจิตติยบางสิกขาบทจึง
เรียกสั้นว่า ติกปาจิตติย?

ค. ด้วยอาการเหล่านี้คือ เขาไม่ใช่ญาติ รู้ยู่ก็ตาม แคลง
อยู่ก็ตาม สำคัญว่าเป็นญาติก็ตาม ขอในมิใช่สมัย เป็นนิสัคคิย-
ปาจิตติยทั้งนั้น จึงเรียกสั้นว่า ติกปาจิตติย.

๒๔๖๕

ถ. สรูปของที่เป็นนิสัคคิยโดยวัตถุเช่นไร โดยอาการของภิกษุ
เช่นไร โดยล่วงเวลาเช่นไร?

ค. สรูปของที่เป็นนิสัคคิยโดยวัตถุ เช่น ทอง เงิน สันถัด
ที่หล่อเจือด้วยไหม. โดยอาการของภิกษุ เช่นจีวรรับจากมือภิกษุณี
ผู้มีใช้ญาติ ลากสงฆ์ที่น้อมมาเพื่อตน สันถัดที่หล่อใหม่ ไม่เอาสันถัด
เก่าปน และผ้าอาบน้ำฝนที่หาได้หรือทำนุ่งล้ำวันกำหนด. โดยล่วง
เวลา เช่น อติเรกจีวรล่วง ๑๐ วัน เกสัชล่วง ๗ วัน.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. ทรงอนุญาตแก่พระภิกษุเช่นไร ให้จับเงินและทองได้ ไม่

เป็นอาบัติเพราะอนามาส ?

ด. ทรงอนุญาตแก่ภิกษุที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้ทิ้งเงินและทอง ที่ภิกษุอื่นรับไว้และนำมาเสียดละในท่ามกลางสงฆ์ และเก็บรัตนะที่ตกอยู่ในวัดหรือในที่อยู่ที่พักไว้เพื่อเจ้าของเขา.

๒๑/๘/๒๔๓๐

ด. จงแสดงวิธีออกอาบัติในนิสัคคิยาปาจิตติย ในท่ามกลางสงฆ์ ภิกษุผู้แสดงและภิกษุผู้รับจะต้องทำอย่างไร. จะว่าอย่างไร, ภิกษุผู้แสดงฉายาว่า " ทุกขลาภี. "

ด. ภิกษุผู้ต้องอาบัติเช่นนั้น เสียดละรูปิยะในท่ามกลางสงฆ์แล้ว ฟังนังกระหังประคองอัญชลี แสดงอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ว่า " อหิ ฆนฺเต สมฺพหุลา นิสฺสัคคิยาโย ปาจิตฺติยาโย อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ปฏฺิเทสฺมิ " ดังนี้แล้ว ภิกษุผู้จะรับอาบัติแทนสงฆ์ ฟังนังกระหังประคองมมือ หันหน้าไปทางสงฆ์ สมมติดังนี้ว่า " สุณฺมาตุ เม ฆนฺเต สฺงฺโฆ อโย ทุกฺขลาภี ภิกฺขุ อาปตฺตี สฺรติ วิวฺรติ อุตฺตานิโกโรติ เทเสติ ยถิ สฺงฺมสฺส ปตฺตกฺลลํ อหิ ทุกฺขลาภิสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตี ปฏฺิคุคฺคฺเขยฺย " ดังนี้แล้ว ฟังหันหน้าไปทางภิกษุผู้ออกอาบัติ ถามว่า " ปสฺสฺสฺสิ อาวุโส " ภิกษุผู้แสดงรับว่า " อาม ฆนฺเต ปสฺสฺสามิ. " ภิกษุผู้รับกล่าวว่า " อายตี อาวุโส สํวเรยฺยาติ. " ภิกษุผู้แสดงกล่าวว่า " สาสฺสุ สฺสุฏฺฐุ ฆนฺเต สํวริสฺสามิ. " ดังนี้ ๓ หน เท่านั้นเป็นอันออกอาบัตินั้นในท่ามกลางสงฆ์.

๒๒/๗/๒๔๓๐

ถ. สิกขาบทที่ ๑ แห่งมุตสาทาบรรค ท่านว่าเป็นอนาถิตถะ
ใช้ผู้อื่นทำไม่เป็นอาบัติ ต่างว่าเด็ก ข. ไปโรงเรียนสาย จักต้องโทษ
พระ ก. จึงสอนให้ปดครว่า ดิทธะการงานของเธออยู่ ครูจึงจกโทษ
ให้ ดังนี้ กิริยาอย่างนี้ประจักษ์ว่า พระ ก. ไม่ต้องอาบัติในเพราะสิกขาบทนี้ละชิ
ถูกหรือไม่เห็นว่อย่างไร ?

ต. กิริยาของพระ ก. อย่างนั้น ให้สำเร็จประโยชน์แก่เด็ก ข.
แต่ปรากฏว่า พระ ก. ไม่ได้กระทำด้วยตนเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำอีก
ต่อหนึ่ง ถ้าสิกขาบทนี้เพ่งเพียงกิริยาที่กระทำเท่านั้น พระ ก. ก็ไม่
ต้องอาบัติปาจิตติย์ แต่ก็ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะอกัปปิยสมาทาน.

๕/๕/๒๔๖๓

ถ. ข้อที่ทรงบัญญัติเพื่อป้องกันความเป็นคนเลวนั้น เช่นไร ?

ต. เช่นปรับอาบัติปาจิตติย์แก่ผู้กล่าวมุสา กล่าวส่อเสียด ดืม
สุราเมรัย โจทอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูลเป็นต้น.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. พุดเสียดแทงอุปสัมบันและอนุสัมบัน ด้วยเรื่องสำหรับ
ค่า คืออะไรบ้าง และกิริยาที่พุดเสียดแทงนั้น ว่าโดยอาการเท่าไร ?
อย่างไรหนเป็นอาบัติ และไม่เป็นอาบัติ.

ต. เรื่องสำหรับค่านั้นมี ๑๐ คือ ชาติ ได้แก่ชั้นหรือกำเนิด
ของคน ๑ ชื่อ ๑ โคตร คือแซ่ ๑ การงาน ๑ ศิลปะ ๑ โรค ๑

รูปพรรณสันฐาน ๑ กิเลส ๑ อาบัติ ๑ คำสวดประมาณอย่างอื่น
อีก ๑ กิริยาพูดเสียดแทงนั้น เป็นไปโดยอาการ ๒ สถาน แกล้งพูด
ขยอด้วยเรื่องที่ดีกระทบถึงชาติเป็นต้น ซึ่งเรียกว่าแฉกบ้าง ประชด
บ้างอย่าง ๑ พูดกดให้เลวลง ซึ่งเรียกว่าด่า ๑ กล่าวเสียดแทง
อุปสมบันโดยจัง ๑ เป็นปาจิตติย์ กล่าวไม่เจาะตัว ว่าเปรย ๆ ก็ดี
กล่าวเสียดแทงอุปสมบันด้วยอาการทั้ง ๒ นั้นก็ดี เป็นทุกกฏ พูด
ล้อเล่นกับอุปสมบันและอุปสมบัน พูดเจาะตัวหรือพูดเปรย เป็น
ทุกภาสิต ถ้ามุ่งอรรถธรรมคำสั่งสอนเป็นเบื้องหน้า ไม่เป็นอาบัติ.

๒๕/๑๑/๒๔๖๒

ก. มีผู้มานิมนต์ให้ภิกษุไปรับบิณฑบาตในที่แห่งหนึ่งในเวลา
รุ่งเช้า เธอตั้งใจจะไป และบอกรับแก่เขา แต่ครั้นเวลารุ่งเช้า เธอ
กลับใจเสียแล้ว ไม่ไปตามกำหนด เช่นนี้จะปรับเธอเป็นมุสาวาทใน
ขณะกล่าวได้หรือไม่? ถ้าได้ก็แล้วไป ถ้าไม่ได้ ควรจะปรับอาบัติ
อะไร?

ค. ปรับไม่ได้ ควรปรับเป็นปฏิสสาวทุกกฏ.

๑๒/๕/๒๔๖๖

ก. ภิกษุพูดมุสาวาทอดุดติมนุสสรธรรมก็ดี โจทภิกษุอื่นด้วย
ปาราชิกก็ดี ถูกปรับอาบัติแรงกว่าปาจิตติย์ ก็สมควรแล้ว ภิกษุ
พูดมุสาโจทอื่นด้วยอาจารวิบัติ ในวิภังค์ท่านปรับเพียงอาบัติทุกกฏ
เพลาว่าพูดมุสาไม่ได้ให้ร้ายแก่ผู้อื่นเสียอีก นี้อย่างไรอยู่?

ด. เห็นว่าในวิภังค์แจกอาบัติวารผลออกไป ความผลอยู่ในวิภังค์ นั้นอาจชี้ได้หลายแห่ง ในฐานะอย่างนี้ เห็นว่าควรยกอาบัติที่หนัก กว่าขึ้นปรับ ในอธิการนี้ ต้องปรับเป็นปาจิตตีย์ เพราะพุดมสาเทียบ ด้วยสัตตเจตนิกา บุรพประโยคแห่งประณมปาราชิก ปรับไว้ในวินิตวัตถุ เป็นสังฆาทิเสส ไม่ปรับอุลลัจจัย.

ธ/๑๑/๒๔๖๐

ฉ. การกล่าวโอมสวาท (คำพูดเสียดแทงให้เจ็บใจ) เป็นกิริยา ที่เลวทรามเพียงไร ผู้มีศีลเป็นที่รักคงทราบกันดีแล้ว แม้พระศาสดา ก็ทรงเห็นเป็นการเสียหายแก่สาวก เพราะไม่เหมาะสมแก่สารถุของสมณะ จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นไว้ เพื่อลงโทษประจานความเลวทรามนั้น แต่การกล่าวนั้น กล่าวด้วยวาจาก็มี เขียนหนังสือก็มี ต่างกันอย่างไร ถ้าภิกษุกล่าวกะอุปสัมบันเป็นอาบัติอะไร ต่างจากอนุปสัมบันหรือไม่ ?

ด. การกล่าวโอมสวาท จะกล่าวด้วยวาจาหรือด้วยเขียนหนังสือ ก็ตาม ก็คงให้สำเร็จผลอย่างเดียวกัน ทั้งผู้กล่าว ทั้งผู้ที่ถูกกล่าว ไม่ต่างอะไรกัน แต่เห็นว่าเขียนหนังสือจะต่างจากกล่าวด้วยวาจาอยู่บ้าง เพราะวาจาเมื่อพูดแล้ว เสียงที่พูดก็หายไป แต่หนังสือนั้นยังไม่ถูก ทำลายลงตราบใด ก็ยังปรากฏอยู่ตราบนั้น เมื่อเทียบกับรูปภาพที่เขียน ก็ไม่ต่างอะไรกัน จะต่างกันก็แต่นั้นเป็นภาพรูป นี้เป็นภาพถ้อยคำ เท่านั้น เพราะฉะนั้น จึงทำให้น่ารังเกียจ.

โอมสวาทนี้ ถ้าภิกษุกล่าวกะอุปสัมบัน ด้วยปรารภนาจะให้ เจ็บใจ ก็เป็นอาบัติปาจิตตีย์ ต่างจากอนุปสัมบันซึ่งเป็นเพียงทุกกฎ

เท่านั้น แต่ถ้ากล่าวด้วยปรารถนาจะหยอกล้อ ก็เป็นอาบัติทุกภาสิต
เสมอกัน ทั้งอุปสัมบัน ทั้งอนุอุปสัมบัน หาด่างอะไรกันไม่.

ธ/ธ/๒๔๖๗

ถ. พระ ก. สนทนากับพระ ข. กำลังอธิบายฟัง พระ ค.
มาถึงก็เอ๋ยขึ้นโดยฐานะคุ้นเคยว่า ทำทางสมเป็นนักปราชญ์ พระ ก.
นึกจนจึงพูดว่า คุณไม่มีสมบัติผู้ดีเลย พระ ข. เห็นทำไม่ดี จึงเตือน
พระ ก. ว่า ทำเป็นคนกิเลสหยาบดั่งนี้ไม่ดีดอก ใน ๓ รูปนี้ รูปไหน
จะเป็นอาบัติอะไร เพราะถ้อยคำนั้นบ้างหรือไม่? เพราะเหตุไร?

ต. พระ ก. เป็นอาบัติปาจิตตีย์ พระ ข. ไม่เป็นอาบัติอะไร แต่
พระ ค. เป็นอาบัติทุกภาสิต เพราะถ้อยคำของพระทั้ง ๓ นั้นเป็นอีกโกส-
วัตถุทั้งนั้น แต่ที่เป็นอาบัติบ้าง ไม่เป็นบ้าง หรือเป็นก็ต่างประเภท
กันนั้น เป็นเพราะเจตนาไม่เหมือนกัน พระ ก. กล่าวด้วยเจตนาโกรธ-
ซึ่งส่อว่าเพื่อประหารให้เจ็บใจหรืออภัยศ จึงเป็นปาจิตตีย์ เพราะ
โอมสวาทสิกขาบท. พระ ข. กล่าวด้วยเจตนาดี มีอาการเตือนสติ
หรือสอนเป็นเบื้องหน้า จึงไม่เป็นอาบัติอะไร แต่พระ ค. กล่าวด้วย
เจตนาหยอกล้อฐานคุ้นเคยกัน จึงเป็นเพียงทุกภาสิต.

ธ/ธ/๒๔๖๗

ฉ. ถ้าภิกษุนั่งแทรกแซงในสกุลกำลังบริโภคอาหารอยู่ ต้อง
ปาจิตตีย์ในสิกขาบทที่ ๓ แห่งอเจลกวรรคนั้นถูก ส่วนภิกษุที่เข้าไป
นั่งในสกุลที่มีแต่สามัคกับภรรยา ตามที่ท่านแก้ไว้ในคัมภีร์วิภังค์ก็เป็น
อันไม่ต้องอาบัติละชิ จะบริหารว่าอะไร?

ด. ต้องอาบัติปาจิตตีย์เหมือนกัน เพราะเป็นการเสยกิริยาและ
นำเกลียดนัก แต่ต้องอาบัติตามสิกขาบทที่ ๑ แห่งรัตนวรรค.

๑๒/๘/๒๔๖๖

ฉ. เช่นไรเป็นอาบัติเฉพาะกลางวัน เช่นไรเป็นอาบัติเฉพาะ
กลางคืน ?

ด. นอนกลางวันไม่ปิดประตู เป็นอาบัติเฉพาะกลางวัน
สทไสยและให้อิวาทแก่ภิกษุณี เป็นอาบัติเฉพาะกลางคืน.

๒๔๓๕

ฉ. สุราและเมรัยต่างกันอย่างไร ? ถ้าภิกษุบางรูปเสพสุราจน
ติด เมื่อพิจารณาได้ความสัตย์ สงฆ์ควรนิกคหะเพียงไร ?

ด. น้ำอันมีรสหวานเจืออยู่ทุกอย่าง ที่เป็นเองเช่นน้ำตาลสดก็ตาม
ที่เขาปรุงขึ้นก็ตาม เมื่อเวลาว่างแล้ว รสหวานนั้นก็กลายเป็นรสเมา
แรงหรืออ่อนตามรสหวานที่เจืออยู่มากหรือน้อย นี้เรียกว่าเมรัย
เป็นของที่เขาทำด้วยหมักหรือคอง. เมรัยนั้น เขากลับสกัดเอาน้ำออก
เพื่อให้รสเมาแรงขึ้นตามแต่จะกำหนดว่าเท่าไร เป็นพอดี นี้เรียกว่า
สุรา, ภิกษุเสพสุรา ควรนิกคหะ คือให้สึกเสย ตามแถลงการณ์
คณะสงฆ์ เล่ม ๑ หน้า ๔๕๕.

๒๔๖๕

ฉ. ภิกษุสูบฝิ่น ในวินัยมุขปรับอาบัติอะไร ?

ด. ภิกษุสูบฝิ่น ในวินัยมุขไม่ได้ปรับอาบัติอะไร แต่อนุโลม
ฝิ่นเข้ากับสุรา ในมหาปเทศ เมื่อเป็นเช่นนี้ ภิกษุสูบฝิ่น อนุโลม

ปรับอาบัติปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทที่ ๑ แห่งสุราปานวรรค.

๓๐/๘/๒๔๗๑

ถ. ภิกษุหนึ่งไม่พูดมีทางต้องอาบัติอะไรบ้างหรือไม่? ถ้าไม่มีก็
แล้วไป ถ้ามีจงแสดงมา.

ต. มี, คือเมื่อสงฆ์เรียกตัวไปชำระอธิกรณ์ หนึ่งเสียไม่พูด หรือ
หนึ่งปกปิดอาบัติสงฆ์มาที่เสสของภิกษุอื่น เหล่านี้เป็นอาบัติปาจิตตีย์
ถ้าหนึ่งทำไป ถือมุกวัตรเป็นอาบัติทุกกฏ.

๒๑/๘/๒๔๗๐

ถ. พระภิกษุต้องอาบัติสหาไสย เพราะนอนร่วมกับภิกษุด้วยกัน
มีในที่ไหนบ้างหรือไม่? จงเฉลยมา.

ต. มี, ในสิกขาบทที่ ๕ แห่งสัปปาณวรรค (และเป็นอาบัติ
ทุกกฏแก่ภิกษุผู้อยู่กรรม).

๒๑/๘/๒๔๗๐

ถ. ภิกษุต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าต้องอาบัติก็ดี หรือยอมรับ
แต่ก็ไม่กระทำความผิด คือไม่แสดงเสียก็ดี มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ลงโทษ
ทำอุกเขปนียกรรม ยกเธอเสียจากสังฆาต และร่วมกันร่วมนอน
คูก็เป็นการสมควรมิใช่หรือ เพราะอสังฆิชาปชนเช่นนั้นมีแทรกอยู่
ในหมู่ใด ก็มีแต่จะนำหายนะมาให้ อย่างน้อยก็จะทำให้ผู้ที่ เป็นกัลยาณ-
ชนในหมู่นั้นพลอยถูกขึ้นชื่ออย่างนั้นไปด้วย บาปภิกษุเห็นปานนี้
อันสงฆ์ทำอุกเขปนียกรรมแก่เธอแล้ว ภิกษุอื่นไปสมาคมคบหาด้วย
ก็ถูกปรับเป็นปาจิตตีย์ไม่ใช่หรือ ถูกหรือผิด ถ้าถูก ปาจิตตีย์ชนิดนี้มี

ในที่ไหน ?

ด. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ถูกแล้ว ปาจิตตีย์ชนิดนี้มีในสิกขาบท
ที่ ๕ แห่งสัปปาณวรรค ในปาจิตตีย์กัณฑ์.

๓/๕/๒๔๖๘

ฉ. สิกขาบทที่ ๖ ที่ ๗ แห่งสัปปาณวรรค เป็นสจิตตกะ หรือ
อจิตตกะ เพราะเหตุใด ?

ด. สิกขาบทที่ ๖ เป็นสจิตตกะ สิกขาบทที่ ๗ เป็นอจิตตกะ
เพราะสิกขาบทที่ ๖ มีคำว่า ชานเป็นเครื่องหมายสจิตตกะ สิกขาบท
ที่ ๗ ไม่มีคำอย่างนั้น จึงเป็นอจิตตกะ.

๒๔๖๔

ฉ. คำว่า ดิกปาจิตตีย์ๆ ดังนี้มีมาก จตุกกปาจิตตีย์จะมีใน
สิกขาบทไหนบ้าง ความว่าอะไร ยกปาจิตตีย์ต่อยัตครือเสีย ?

ด. มีในโกสิยวรรคสิกขาบทที่ ๑ ว่า ภิกษุทำเองก็ดี ใช้ผู้อื่น
ให้ทำก็ดี ซึ่งสันถัต ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ หรือตนทำค้างไว้ ใช้ผู้อื่นให้
ทำต่อจนสำเร็จ หรือใช้ผู้อื่นให้ทำค้างไว้ ตนทำต่อให้สำเร็จ เรียกว่า
จตุกกนิสสัคคียปาจิตตีย์.

๒๔/๑๑/๒๔๖๓

ฉ. สรุปรูปปาจิตตีย์ ข้ออันทำให้เสียหาย คืออะไรบ้าง ?

ด. ข้ออันทำให้เสียหาย คือประจานความชั่วของกันและกัน
ปิดความชั่วของกันและกัน นั่งในที่ลับกับหญิงสองต่อสอง นอนร่วมใน
เขตกับหญิง เดินทางกับพ่อค้าผู้ช่อนเอาของต้องห้ามเข้ามา เดินทาง

กับหญิง แอบฟังความของผู้อื่น เห็นของตกถือเอาเป็นของเก็บได้.

๒๕/๑๑/๒๕๖๒

สารูป

ถ. จงแสดงให้เห็นว่าสารูปคู่ที่ ๒ กับคู่ที่ ๕ หมายความว่าต่างกันอย่างไร ?

ค. สารูปคู่ที่ ๒ หมายความว่า ผ้าที่นุ่งห่มไว้เรียบร้อยแล้ว ระวังอย่าให้เลื่อนขึ้นเลื่อนลง คอยชักปิดในที่กำหนดให้ปิด อีกอย่างหนึ่งให้ห่มคลุมเข้าไปและนั่งในละแวกบ้าน ส่วนสารูปคู่ที่ ๕ นั้น หมายความว่า แม้นุ่งห่มไว้เรียบร้อยแล้ว ไม่ให้เวกขึ้นบ่าหรือหยักรั้ง เข้าไปและนั่งในละแวกบ้าน ซึ่งมักจะเป็นเพราะสำคัญเห็นว่าไม่เป็นอะไร.

๓/๕/๒๕๘๕

มาตรา

ถ. มาตราอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องแก่พระวินัย จงอ้างที่มากับมาตรา มาด้วยกัน ?

ค. มี ๕ มาตรา คือ :-

ก. มาตราเวลา ที่มาคือเรื่องว่าด้วยการเข้าพรรษา อุโบสถ ปวารณา เป็นต้น.

ข. มาตราวัด ที่มาเช่นสิกขาบทเกี่ยวกับการวัด ดังสิกขาบท

ที่ ๗, ๘, ๙, ๑๐ แห่งรัตนวรรคในปาจิตตีย์กณฑ์เป็นต้น.

ค. มาตรการวาง ที่มาเช่นเรื่องขนาดบาตรเป็นต้น.

ฅ. มาตรการชั่ง ที่มาเช่นเรื่องทุติยปาราชิก.

ง. มาตรการูปียะ ที่มาเช่นในเรื่องทุติยปาราชิกเหมือนกัน.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ถ. มาตรการเวลานั้นจับหลักจากอะไรบ้างอย่างไร ? ไฉนบางปีจึงต้องเพิ่มอธิกมาส เพิ่มอย่างไร ? จงแสดง.

ต. มาตรการเวลานั้น ท่านจับหลักจากการโคจรแห่งดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ โคจรห่างจากจักรราศีพระอาทิตย์ออกไปถึงวันเพ็ญเป็นซีกสว่างเรียกศุกลปักข์ ตั้งแต่พระจันทร์โคจรเข้าหาจักรราศีแห่งดวงอาทิตย์ใกล้เข้ามาจนถึงอมาวาสีเดือนมืด เรียกกาฬปักข์ ในปักข์ ๑ มี ๑๔ วันข้าง ๑๕ วันข้าง เพราะพระจันทร์โคจรรอบโลกครั้ง ๑ เป็นเวลา ๒๙ วันครึ่งมีเศษ นับเป็น ๑ เดือน ๒ เดือน เป็นวัน ๕๙ วันเศษ เหตุนี้จึงมี ๑๔ วันข้าง ๑๕ วันข้าง เป็น ๑ ปักข์ ชื่อเดือนนั้น ท่านตั้งชื่อตามดาวฤกษ์ที่พระจันทร์โคจรมาถึงวันเพ็ญ เวลาเที่ยงคืน กำหนด ๔ เดือน เป็น ๑ ฤดู ๑ ปี เป็น ๓ ฤดู ตามอาการที่ธรรมดาให้เป็น คือ แห้งผาก ไม้ผลิ ฝนชุก หรือ หนาว ร้อน ฝน พระจันทร์โคจร ๑๒ รอบ ได้วัน ๓๕๕ วันเศษ จัดเป็น ๑ ปี แต่ฤดูเหล่านี้ย่อมเป็นไปตามโคจรของพระอาทิตย์ พระอาทิตย์โคจร ๑ รอบเป็นวัน ๓๖๕ วัน ๖ นาฬิกาเศษ ผิดกันกับวันจันทรคติอยู่ปีละ ๑๑ วันเศษ ๓ ปี ผิดกัน ๓๔ วันกว่า ถ้าไม่มีอธิกมาสเพิ่มเข้า เอาหลักทางสุริยคติ ฤดู

ก็จะย้ายเลื่อนไปจนกำหนดไม่ได้ว่าเดือนไหนเป็นฤดูอะไร เหตุนี้ ๒ ปีหรือ ๓ ปี จึงต้องเพิ่มอธิกมาสเข้า ๑ เดือน แล้วแต่วันเศษครบเดือนเข้าไปในปีไหน ในรอบ ๑๕ ปีต้องเพิ่มอธิกมาส ๓ ครั้ง ฤดูจึงยังคงตามเดือน ดังนี้.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. กล่าวเฉพาะในสุทธกปาจิตติย มีบ้างไหม สิกขาบทที่ว่าด้วยภิกษุล่วงละเมิดกำหนดด้วยมาตราเวลา มาตราวัด มาตราดวงจงแสดงมาอย่างละสิกขาบท หากมี ?

ต. กำหนดด้วยมาตราเวลา เช่นสิกขาบทที่ ๗ แห่งอเจลกวรรค ว่าด้วยทายกปวารณาด้วยปัจจัย ๔ เพียง ๔ เดือน ถ้าขอเขาเกินกำหนดนั้น ต้องปาจิตติย, กำหนดด้วยมาตราวัด เช่นสิกขาบทที่ ๕ แห่งรัตนวรรคว่าด้วยการทำเตียงให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้วพระสุคต ถ้าสูงเกินกำหนดต้องปาจิตติย, กำหนดด้วยมาตราดวงเช่นสิกขาบทที่ ๔ แห่งโกชนวรรค ว่าด้วยภิกษุรับขนมที่ทายกถวายเกินกว่า ๓ บาตร เป็นปาจิตติย.

๒๔๘๐

ถ. ด้วยเหตุอย่างไร บางปีจึงทอดอธิกมาส เข้าพรรษาในเดือนอธิกมาสนั้น ไม่เป็นอันเข้าไปในเดือน ๕ ดอกหรือ ?

ต. ด้วยเหตุว่าฤดูฝนอิงสุริยคติ แต่การนับศกมาสครั้งโบราณตามจันทรคติ จันทรคติปีหนึ่งเร็วไปกว่าสุริยคติ ๑๑ วันกับ ๖* นาฬิกาเศษ ๓ ปี รวมกันเข้ากว่าเดือน ไม่ทอดอธิกมาสทางจันทรคติ ยิ่งจะโยกกันไปทุกที เพราะอย่างนั้น ๓ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง จึงต้องทอดอธิกมาสคือเพิ่มเดือนทางจันทรคติขึ้นอีกเดือนหนึ่ง.

* ควรจะเป็น ๑๕

เข้าพรรษาในเดือนอธิกมาสนั้น ไม่เป็นเข้าในเดือน ๕ เพราะ
มีกำหนดว่าเข้าพรรษาแรก เมื่อพระจันทร์เสวยฤกษ์อาสาฬหะล่วง
ไปแล้ว ๑ วัน ในปีที่ทศอธิกมาสถึงวันเพ็ญเดือน ๘ ปกติ พระ
จันทร์ยังไม่เสวยฤกษ์อาสาฬหะ ต่อถึงวันเพ็ญเดือนอธิกมาส จึง
เสวยฤกษ์นั้น เข้าพรรษาในวันเป็นลำดับได้ตามกำหนดนั้น ไม่เป็น
อันเข้าพรรษาในเดือน ๕.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ก. เกณฑ์คิดสุกคณนั้นอย่างไร ? อาศัยอะไรเป็นหลัก.

ข. เกณฑ์ที่เข้าใจกันมาแต่เดิมครั้งอรรถกถา ตรีคุณแห่ง
วัชฎกีประมาณ คือ มาตรการ่างไม้ แต่ทุกอย่างผิดไปหมด เช่นจะ
เก็บบาตรได้เพียงให้เอามือคลำก่อน ก็ไม่จำต้องคลำ พระศาสดาสูง
ไปกว่าพระสาวกถึง ๓ เท่า ขัดต่อบาลีที่ว่าไล่เดียวกัน. ในชั้นหลังรับรอง
เกณฑ์ใหม่ ตามพระมติของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
ปวเรศวริยาลงกรณ์ว่า ผนวกเสี้ยวสาม อันหนึ่งแห่งวัชฎกีประมาณ
เข้ากับวัชฎกีประมาณ เช่น ๑ คืบพระสุคต เป็น ๑ คืบกับ ๔ นิ้ววัชฎกี.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ค. วิธีคำนวณสุคตประมาณ เป็นวัชฎกีประมาณ ตามพระมติ
ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์นั้น
ทำอย่างไร ๔ นิ้วพระสุคตเป็นวัชฎกีประมาณเท่าไร ?

ด. เอา ๑๒๕ คุณจำนวนที่ต้องการ แล้ว ๕๖ หาร ผลลัพธ์เป็น
วัชฎกีประมาณ ถ้ามีเศษกระจายจนถึงที่สุด ๕๖ เป็นตัวหารคงที่ ๔ นิ้ว

สุด โดยวิธีนี้ได้ผลลัพธ์ ๕ นิ้ว ๑ กระเบียด ๒ อนุกระเบียดแห่งวัฑฒกั.

๒๔๖๔

ถ. คิดตามเงินสยามราคาเท่าไร เป็นวัตถุให้เกิดอาบัติอย่างไร
แห่งอทินนาทาน ?

ต. ทองคำที่ซื้อขายกันหนัก ๒๐ เมล็ดข้าวเปลือก เป็นราคาเงิน
สยามเท่าใด เท่านี้หรือยิ่งกว่านั้น เป็นวัตถุให้เกิดอาบัติปาราชิก
ท่านแบ่งออกเป็น ๕ ส่วน มากกว่า ๑ ส่วนขึ้นไป แต่ต่ำกว่า ๕
ส่วนลงมา เป็นวัตถุให้เกิดอาบัติตุลัจฉัย แต่ส่วน ๑ ลงมา เป็นวัตถุ
ให้เกิดอาบัติทุกกฏ.

๕/๕/๒๔๖๗

อภิสมภาร

ถ. อภิสมภาร คืออะไร ? กัณฑ์ที่เท่าไรว่าด้วยอะไร ? ที่ทำ
ให้ภิกษุทั้งหลายอยู่รวมกันเป็นหมู่ด้วยความสวัสดิ มีแต่ความเจริญ
ถ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ?

ต. คือธรรมเนียมของภิกษุ ๆ กัณฑ์ที่ ๑๕ ว่าด้วยภาวะที่ทำ
ให้ภิกษุทั้งหลายอยู่รวมกันด้วยความสวัสดิ มีแต่ความเจริญถ่ายเดียว
ไม่มีความเสื่อมเลย.

๒๕๐๕

ถ. อภิสมภารจัดเป็นกี่กัณฑ์ ๆ ไหนว่าด้วยอะไรบ้าง ?

ต. อภิสมภารจัดเป็น ๑๒ กัณฑ์ ดังนี้ :-

กัณฑ์ที่ ๑๑ ว่าด้วย กายบริหาร

กัณฑ์ที่ ๑๒ ว่าด้วยบริหารบริโภค

- " ๑๓ " นิสัย
- " ๑๔ " วัตร
- " ๑๕ " การวะ
- " ๑๖ " จำพรรษา
- " ๑๗ " อุโบสถ
- " ๑๘ " อุปถัมภ์
- " ๑๙ " กาลิก
- " ๒๐ " ภัณฑะต่างเจ้าของ
- " ๒๐ " วินัยกรรม
- " ๒๑ " ปกิริณกะ

๒๔๖๕-๒๔๗๓

การบริหาร

ถ. หนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวว่า ได้พบพระไว้หนวด เป็น การไม่เหมาะไม่ควรแก่สมณะ ในพระวินัยได้วางหลักปฏิบัติเกี่ยวกับ เรื่องหนวดและคิ้ว ของพระไว้อย่างไรบ้าง ?

ค. เรื่องหนวดวางหลักปฏิบัติไว้ว่า อย่าพึงไว้หนวดไว้เครา คือต้องโกนเสมอ ห้ามไม่ให้แต่งหนวด และห้ามไม่ให้ตัดหนวดด้วย กรรไกร. เรื่องคิ้วไม่ได้วางหลักปฏิบัติไว้ แต่พระสงฆ์ไทย นิยมปลง พร้อมกับผม.

๒๕๑๗

ด. สิกขาบทแผนกอภิธมาจาร ท่านจัดแบ่งแผนกพร้อมทั้งปรับ

โทษแก่ภิกษุผู้ประพฤติกว้างละเมิดไว้อย่างไร ? และภิกษุผู้ปฏิบัติรักษาสิกขาบทแผนกนี้ไว้อย่างไร จึงเรียกได้ว่าพอดีพองาม ยังพอจะสืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไปได้อยู่ ?

ต. ท่านจัดแบ่งรูปเป็น ๒ แผนก คือเป็นข้อห้าม ๑ เป็นข้ออนุญาต ๑, และข้อห้ามนั้น ปรับอาบัติโดยตรงมีเพียง ๒ คืออุลลัจจัย ๑ มีห่าง ๆ ทุกกฐ ๑ มีพื้นเป็นไป, ที่ไม่ได้ปรับอาบัติโดยตรงเป็นแต่กล่าวว่าย่ำ ๆ ไม่ ๆ เป็นคำแนะนำคำสอนก็มี เมื่อไม่เอื้อเฟื้อในที่จะเว้น พระอาจารย์ท่านปรับอาบัติทุกกฐจุในเสขิยะ. ภิกษุผู้ปฏิบัติรักษาโดยสายกลาง ไม่ทำตนให้ลำบากเพราะธรรมเนียมอันขัดขวางต่อกาลเทศะ และไม่มั่งง่ายจนถึงจะทำตนให้เป็นผู้เลวทราม ปฏิบัติได้เพียงเท่านี้ก็เรียกได้ว่า พอดีพองาม ยังพอจะสืบอายุพระพุทธศาสนาได้อยู่.

๒๕๑๔

ถ. ความสะอาดเป็นคุณสมบัติของผู้ที่มีสกุลประการหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคมมีความจำเป็นมาก เพื่อกันสังคมรังเกียจ นอกจากนี้ยังเป็นเหตุแห่งความเจริญได้ด้วย ดังคำว่า " สะอาดกายเจริญวัย สะอาดใจเจริญสุข " อยากทราบว่ ในพระวินัย มีพระพุทธบัญญัติให้รักษาความสะอาดเกี่ยวกับสรีระไว้ประการใดบ้างหรือไม่ ? จงอ้างหลัก.

ต. มีพระพุทธบัญญัติไว้ในส่วนอภิสมจาร ว่าด้วยเรื่องกายบริหาร เช่นห้ามไว้ผมยาว ห้ามไว้หนวดเครา ห้ามไว้เล็บยาว ห้ามไว้ขนจมูกยาว เมื่อถ่ายอุจจาระแล้ว น้ำมืออยู่ไม่ชำระไม่ได้ อนุญาต

ให้ใช้ไม้ชำระฟัน และน้ำคั้นให้กรองก่อน ซึ่งเกี่ยวกับสรีระทั้งสิ้น.

๒๕๐๘

ถ. จงอธิบายการผัดหน้า ไล่น้ำ ทาหน้า ย้อมหน้า เจิมหน้า และย้อมตัวมาให้ฟัง ภิขุละเมิดมีโทษอย่างไร ?

ต. ผัดหน้านั้น ใช้แป้งผดดูบให้ผิวมีนวล. ไล่น้ำนั้นฟังเห็น เช่นใช้ฟู่ละลายน้ำทา แห้งแล้วดูบให้เสมอ. ทาหน้านั้น เช่นทาหน้า ด้วยแป้ง. ย้อมหน้านั้น เช่นทาขมิ้น. เจิมหน้านั้น เช่นเจิมด้วยกระแจะ ซึ่งผู้ใหญ่ทำให้ผู้น้อยในคราวมงคล หรือเขียนหน้า เช่นพวกจิว. ย้อมตัวนั้น เช่นทาขมิ้น ภิขุละเมิดต้องอาบัติทุกกฏ.

ราชกวี

ถ. ภิขุเปลือยกายด้วยอาการอย่างไรบ้าง ที่เป็นเหตุให้ต้อง อาบัติและไม่ต้องอาบัติ ?

ต. ถ้าเปลือยกายเป็นวัตรอย่างเดิรถีย์ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ถ้าเปลือยกายทำกิจแก่กัน คือ ไหว้และรับไหว้ ทำบริกรรม ให้ของ รับของ เปลือยกายในเวลาฉันและดื่ม ต้องอาบัติทุกกฏ แต่ในเรือน ไฟและน้ำ ไม่ต้องอาบัติ.

๒๕๑๓

ถ. ในกาขบบริหาร ข้อห้ามที่เท่าไร ความว่ากระไร เมื่อภิขุ กระทำ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ?

ต. ข้อห้ามที่ ๕ ความว่า อย่าพึงเปลือยกายในที่ไม้งัควร (เช่น ในที่สาธารณะ) ในเวลาไม้งัควร (เช่นในเวลารับแขก) ถ้าเปลือย

เป็นวัตรเอาอย่างเดียรถีย์ ต้องถูกล้างจี้, และข้อห้ามที่ ๑๒ ความว่า
อย่าพึงให้ทำสัตติกรรมในที่แคบ หรือในที่ใกล้ที่แคบเพียง ๒ นิ้ว อย่า
พึงให้ทำวัตติกรรม ให้ทำต้องถูกล้างจี้.

๒๕๑๓

บริขารบริโภก

ถ. บริขารอะไรบ้างจัดเป็นเครื่องบริโภก? บริขารอะไรบ้าง
จัดเป็นเครื่องอุปโภก? บริขารอะไรบ้างจัดเป็นเครื่องเสนาสนะ?

ค. ไตรจีวร ผ้าปูนอนผ้าเช็ดหน้าเช็ดปาก ฟ้านิสีทนะ บาตร
จัดเป็นเครื่องบริโภก. ก่องเข็ม เครื่องกรองน้ำ มีดโกนพร้อมทั้งฝัก
หินสำหรับลับ กับเครื่องสะบัด ร่ม รองเท้า จัดเป็นเครื่องอุปโภก.
เตียง ตั่ง อาสน์ทิ ฟูกเตียงคือที่นอน ฟูกตั้งคือเบาะ หมอนหนุนศีรษะ
และบัลลังก์ จัดเป็นเครื่องเสนาสนะ.

๒๕๑๔

ถ. จีวรของภิกษุสามเณร ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่า
มีหลายสีด้วยกัน เมื่อพระภิกษุสามเณรเหล่านั้นห่มจีวรต่างสีกัน มา
ประชุมอยู่ที่เดียวกัน ย่อมทำให้เกิดความลักลั่นกันอยู่ ส่วนจีวร
ที่รับรองกันว่าถูกต้องตามพระพุทธานุญาตนั้น เป็นสีอะไร? และสี
อะไรบ้างที่ตรัสห้ามไว้? จงจระไนมาดู.

ค. เป็นสีเหลืองเจือแดงเข้ม หรือสีเหลืองหม่น พึงเห็นเช่น
สีที่ย้อมด้วยแก่นขนุน อันเรียกว่า กรัก. และสีที่ตรัสห้ามไว้คือสีคราม

สีเหลือง-แดง-บานเย็น-แสด-ชมพู-ดำ.

๒๕๑๕

ถ. ผ้าจีวรรัสให้ย้อมด้วยก็อย่าง ? อะไรบ้าง ? ขมิ้นและผง
สีเหลืองต่างประเทศใช้ได้หรือไม่ ?

ต. ด้วยของ ๖ อย่าง ๆ ใดอย่างหนึ่ง คือ รากไม้หรือเง่า ๑
เปลือกไม้ ๑ ใบไม้ ๑ ดอกไม้ ๑ ผลไม้ ๑ ต้นไม้ ๑ ให้เอาของ
เหล่านี้แช่น้ำเคี้ยวไฟ. ขมิ้นใช้ไม่ได้ แต่สีที่ใช้ได้เป็นสีเหลืองแฉะแดง
หรือสีเหลืองหม่น พึงเห็นเช่นสีที่ย้อมแก่นขนุนอันเรียกว่ากรัก.

๒/๕/๒๔๖๖

จ. จงเขียนแผนที่จีวร ๕ ชนิดให้ดู และจดชื่อท่อนผ้ากับ
ลูกคุมห้วงมาให้ครบ ?

ค. เขียนดังนี้ :-

๑. อัทธมมณฑล ทีเวยยะ ๒. มณฑล วิวัฏฐะ ๓. อัทธมมณฑล
ซังฆะเยยะ ๔. มณฑล อนุวิวัฏฐะ ๕. อัทธมมณฑล พาหันตะ ๖. มณฑล
อนุวิวัฏฐะ ๗. อัทธมกุตติ ๘. กุตติ ๙. อนุวาต ๑๐. รั้งคุม ๑๑. ลูกคุม.

๒๔๖๑-๒๔๖๕

ก. สังฆาภิรมีไว้เพื่อประโยชน์อะไร สมัยเช่นไรที่ภิกษุเข้าบ้าน
ไม่ต้องห่มสังฆาภิรมไปด้วยก็ได้ ?

ค. มีไว้สำหรับใช้ห่มกันหนาว ในประเทศเราใช้พาดบ่าในเวลา
ประชุมสงฆ์ทำสังฆกรรมและขมา แต่ในพระวินัยหาได้กล่าวไว้ไม่ สมัยที่
ภิกษุเข้าบ้านไม่ต้องห่มสังฆาภิรมไปด้วยคือ เป็นไข้ ๑ สังเกตเห็นฝนจะ
ตก ๑ ไปสู่มุ้งแม่น้ำ ๑ วิหารคือกุฏิคุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑.

๑๒/๘/๒๔๖๖

ก. ผ้าอันจะพึงอธิษฐาน มีกำหนดชื่อว่าอะไรบ้าง และมีจำกัด
จำนวนหรือไม่ เมื่ออธิษฐานแล้ว ใช้ได้ตลอดกาลเพียงไร ?

ค. มีกำหนดชื่อว่า ผ้าสังฆาภิรม ผ้าอุตราสงค์ อันตราสก
นีสีทนะ ผ้าปิดฝี ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูนอน ผ้าเช็ดหน้าเช็ดปาก ผ้า
เป็นบริวาร. ไตรจีวร ผ้านีสีทนะ มีจำกัดอย่างละผืน ผ้าปูนอน
ผ้าเช็ดหน้าเช็ดปาก ผ้าเป็นบริวาร ไม่มีจำกัด อธิษฐานได้เท่าที่ต้อ
งการจะใช้. ผ้าที่กล่าวมานี้อธิษฐานแล้ว ใช้ได้ตลอดกาลกว่าจะมีเหตุละ
อธิษฐาน ผ้าปิดฝีหรือปิดแผล มีจำกัดผืนเดียว ใช้ได้ในชั่วคราว
อาพาธเท่านั้น ผ้าอาบน้ำฝน ก็จำกัดผืนเดียว ใช้ได้เขตฤดูฝน
๔ เดือน พ้นจากเขตแล้ว ต้องเลิกเสียทั้ง ๒ อย่าง.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ก. ผ้าเช่นไร เป็นบริวารโจล ต่างจากผ้าที่ควรอธิษฐานอื่น
อย่างไร ?

ค. ผ้าที่เป็นบริวารโจล ได้แก่ผ้าที่ไม่ใช่เป็นของใหญ่ถึงกับ

นุ่งห่มได้ เช่นผ้ากรองน้ำ ถูบาตรและข้อมเป็นต้น ส่วนผ้าที่ควร
อธิษฐานอื่นเป็นของควรนุ่งห่มได้และใหญ่ เช่นไตรจีวร ผ้าปิดฝี ผ้า
อาบนํ้าฝน และผ้าหนีสนิม ผ้าปูนอน ผ้าเช็ดหน้าเช็ดปาก ต่างกันดังนี้.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. ภิกษุเดินทางไกลแต่กิ่งโยชน์ขึ้นไป ขาดบริวารสำคัญอย่างไร
ท่านห้ามไม่ให้เดินทาง? จงชี้แจง.

ต. ขาดบริวารสำคัญคือ ผ้ากรองน้ำ ท่านห้ามไม่ให้เดินทาง
ไกล เพราะผ้ากรองน้ำเป็นสำคัญในการเดินทาง เพื่อจะได้นํ้าที่บริสุทธิ์
นั้น ถึงคราวคับขันที่สุดจนชายสังฆาฎีก่อนอนุญาตให้ใช้กรองน้ำได้.

ราชกวี

บาตร

ถ. บาตรทรงอนุญาตให้ใช้บาตรชนิดไหน และบาตรชนิดไหน
ทรงห้าม? อธิบาย.

ต. บาตรที่ทรงอนุญาต ๒ ชนิด คือ บาตรดินเผา ๑ บาตร
เหล็ก ๑. บาตร ๑๑ ชนิดคือ บาตรทอง, บาตรเงิน, บาตรแก้วมณี,
บาตรแก้วไพฑูรย์, บาตรแก้วผลึก, บาตรแก้วหุง, บาตรทองแดง,
บาตรทองเหลือง, บาตรดีบุก, บาตรสังกะสี, บาตรไม้, บาตรเหล่านี
ทรงห้ามไว้.

ราชกวี

ถ. ขนาดของบาตรนอกจากคัมภีร์วิภังค์กล่าวไว้แล้ว จะสันนิษ-
ฐานได้หรือไม่ว่า โทขนาดไหน?

ค. สันนิษฐานได้ว่า โตะขนาดกะโหลกน้ำเต้าบ้าง ขนาดกะโหลกหัวผีบ้าง ขนาดกระทะดินบ้าง เพราะท่านยกของเหล่านี้ขึ้น ห้ามไม่ให้ใช้แทนบาตร.

ราชกวี

ค. ครั้งพุทธกาลใช้บาตรชนิดไหนเป็นพื้น สังเกตได้อย่างไร ?
อธิบาย.

ค. ใช้บาตรดินเป็นพื้น สังเกตได้จากธรรมเนียมระวางบาตร เป็นอย่างกวาดขัน เช่นห้ามไม่ให้วางบาตรเก็บบาตรในที่จะตกแตก และในที่จะประทุษร้ายบาตรเป็นต้น.

ราชกวี

ค. บาตรเป็นบริวารดั้งเดิมของภิกษุ ทรงอนุญาตไว้ก็อย่าง คืออะไรบ้าง ? บาตรที่เขาหล่อหรือปี้มออกมาเป็นบาตร ไม่มีรอยประสาน เหมือนบาตรที่ใช้กันอยู่ในทุกวันนี้ ใช้ได้หรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ค. ทรงอนุญาตไว้ ๒ ชนิด คือ บาตรดินเผา (สุมคำสนิท) ๑ บาตรเหล็ก ๑. ใช้ได้ เพราะเทียบกับบาตรดินเผาที่ทรงอนุญาตไว้ให้ใช้ได้ บาตรดินเผาสุ่มคำสนิทนั้น จะทำเป็นรอยประสานไม่ได้ จะต้องทำเป็นทำนองบาตรหล่อหรือปี้มทำนองภาชนะดิน ตามกรรมวิธีของช่างที่สำเร็จเป็นบาตร เมื่อบาตรดินใช้ได้ บาตรเหล็กก็ใช้ได้ เช่นเดียวกัน การที่ทำบาตรเหล็กให้มีรอยประสานนั้น เป็นกรรมวิธีของช่างทำบาตร ไม่ใช่ข้อที่ทรงห้ามหรืออนุญาตในพระวินัย.

ถ. บริหารที่จำเป็นของภิกษุมิเท่าไร อะไรบ้าง ? ถ้าภิกษุได้
บริหารมาจากผู้มีศรัทธา เกินกว่าที่พระบรมศาสดาทรงกำหนดไว้ เธอ
รูปนั้นจะมีวิธีทำอย่างไร จึงจะถูกต้องตามพระวินัย ?

ต. บริหารที่จำเป็นของภิกษุมิ ๘ อย่าง คือ ๑. สังฆาฏิ ๒. อุต-
ตราสงค์ (จีวร) ๓. อันตราวาสก (สบง) ๔. ประคคเอน ๕. บาตร
๖. มีดเล็ก ๗. เข็ม ๘. เครื่องกรองน้ำ จะเป็นผ้าฝืน หรือเป็นกระบอกผูก
ผ้าที่เรียกว่า ฆมกรก็ได้ เพื่อให้เข้าใจง่าย คือ ผ้า ๕ เหล็ก ๑. ภิกษุมิ
อดีตเรกลาก เช่น ได้สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร ควรวักปไว้ ถ้าจะใช้ต้อง
พันทุ หรืออธิษฐานเสียก่อน. บริหารอื่น เช่น เครื่องกรองน้ำ ถ้าเป็น
ผ้า ต้องอธิษฐาน, มีดเล็ก เข็ม เก็บไว้โดยไม่ต้องทำพิธีอะไร.

๒๕๐๖

ถ. ภิกษุหนุ่มจีวรไม่ได้สีตามวินัยนิยมก็ดี นุ่งผ้าอาบน้ำสง
น้ำ ไม่ได้มีวนซ้ายเข้ามาแล้วนุ่งเหน็บสะคือ คือนุ่งผ้าสงน้ำปล่อยชาย
ทั้งสองก็ดี ใช้น้ำดื่มโดยไม่ได้กรองก่อนก็ดี เหล่านี้เป็นอาบัติอะไร ?
มีปรากฏในกัณฑ์ที่เท่าไร ? ว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ต. เป็นอาบัติทุกกฏ. ปรากฏอยู่ในกัณฑ์ที่ ๑๑ ว่าด้วยเรื่องกาย-
บริหาร และกัณฑ์ที่ ๑๒ ว่าด้วยเรื่องบริหารบริโภค เครื่องอุปโภค.

๒๕๐๘

เครื่องอุปโภค

ถ. เครื่องอุปโภคที่ปรากฏอยู่ในวินัยมุขเล่ม ๒ มีกี่อย่าง ? อะไร
บ้าง ?

ด. มี ๕ อย่าง. ๑. ก่องเข็ม ๒. เครื่องกรองน้ำ ๓. มีดโกน
พร้อมทั้งฝัก หินสำหรับลับ กับเครื่องสะบัด ๔. ร่ม ๕. รองเท้า.

ศ. อ. น.

ด. ร่มเป็นของที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้ได้ อยากทราบว่ ถ้า
ภิกษุไม่ระมัดระวังอาจต้องอาบัติเพราะการใช้ร่มอย่างไรบ้าง ?

ต. อาจต้องอาบัติเพราะการใช้ร่มกาวาว เช่นร่มปักด้วย
ไหมสีต่าง ๆ และร่มมีระบายเป็นเฟือง หรือร่มสลับสีต่าง ๆ.

ศ. อ. น.

ด. ในบาลีและอรรถกถาอนุญาตให้ภิกษุใช้ร่มชนิดใด ? เมื่อภิกษุ
ใช้ร่มชนิดที่ท่านอนุญาตแล้ว จะพ้นโทษโดยประการทั้งปวงหรือ ?

ต. ในบาลีมีได้ระบุไว้ว่าเป็นของชนิดไร แต่ในอรรถกถา
อนุญาตให้ใช้แต่ของที่ทำเรียบ ๆ บัดนี้นิยมใช้ร่มผ้าสีด้าบ้าง ร่มกระดาษ
สีด้าบ้าง สีน้ำตาลบ้าง ร่มพลาสติกสีด้าบ้าง สีเหลืองบ้าง. การที่ภิกษุ
ใช้ร่มที่ท่านอนุญาตแล้วจะพ้นโทษโดยประการทั้งปวงหาได้ เพราะ
หากว่าไม่เจ็บไข้ ฝนไม่ตก แดดไม่จัด ก็ร่มเข้าบ้าน หรือแม้เจ็บไข้
ฝนตก แดดจัด จะร่มเข้าสู่พุทธสถาน เช่นลานพระเจดีย์ หรือร่ม
ร่มเข้าใกล้พระเถระผู้มีได้ร่ม ย่อมมีโทษทั้งสิ้น.

ศ. อ. น.

ด. การสวมรองเท้า ในฝ่ายคฤหัสถ์นิยมว่าเป็นวัฒนธรรมอย่าง
หนึ่ง ในฝ่ายบรรพชิตก็ได้ทรงอนุญาตให้พุทธสาวกสวมรองเท้าม่าแล้ว
ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล แต่ในปัจจุบันนี้ปรากฏว่ายังล็กกันอยู่ ในเรื่องนี้มี

หลักเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติปรากฏในพระวินัยอย่างไร ?

ด. มีหลักเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติอย่างนี้ คือ มีพระพุทธานุญาตให้ใช้เฉพาะรองเท้าชนิดที่ทรงอนุญาตเท่านั้น และจะใช้ในที่ทั่วไปไม่ได้ ไม่เจ็บเท้าห้ามไม่ให้สวมเข้าบ้าน เป็นอาคันตุกะเข้าไปในวัดอื่นก็ให้ถอด (ผ่านลานพระพุทธรเจดีย์ หรือเข้าใกล้พระเถระผู้ไม่สวมรองเท้าก็ให้ถอด) ในอารามอันไม่ใช่ที่ต้องห้าม ในป่าสวมได้ ฝ่าเท้าบางเหยียบพื้นแข็งไม่ได้ เหยียบเข้าเจ็บ หรือในฤดูร้อนพื้นร้อนเหยียบเข้าเท้าพอง สวมเข้าบ้านได้ สวมเข้าวัดได้ ในฤดูฝน ไปในที่น้ำและ ภิภุษาพาธเป็นโรคภัย สวมเพื่อกันเท้าเย็นก็ได้.

๒๕๑๔

ด. รองเท้าชนิดที่ทรงอนุญาตก็ดี ชนิดที่ทรงห้ามก็ดี ทำด้วยอะไร ? มีลักษณะและสีเป็นอย่างไร ?

ด. ชนิดที่ทรงพระอนุญาตนั้น ทำด้วยหนังสามัญ (เช่นหนังโค หนังกระบือ). มีลักษณะอย่างนี้ คือ ๑. ไม่มีสัน ๒. ชั้นเดียว ใช้ได้ทั่วไป มากชั้นตั้งแต่ ๔ ถ้าเก่าใช้ได้ทั่วไป ถ้าใหม่ใช้ได้เฉพาะในปัจจุบันชนบท ๓. มีสายรัดหลังเท้าและสายคิบด้วยนิ้ว ๔. ไม่ปกหลังเท้า ๕. ไม่ปกสันเท้าและแข้ง. มีสีหม่นหมอง ไม่ฉูดฉาดกาวาว.

ส่วนชนิดที่ทรงห้ามนั้น ทำด้วยหนังสามัญแต่ขลิบด้วยหนังสีหะ เสือโคร่ง เสือเหลือง ชะมด นาก แมว ค่าง นกเค้า, ทำด้วยไม้-ทอง-เงิน ประดับด้วยแก้วมณี-ไพฑูรย์-แก้วผลึก ทำด้วยทองแดง-ดีบุก-สังกะสี สานด้วยใบตาล-ตอก-หญ้าต่างชนิด-ใบเป้ง-แฝก

ถักด้วยขนเจียม. มีลักษณะอย่างนี้ คือ ๑. มีสัน ๒. มากชั้นและใหม่ ห้ามเฉพาะในมัธยมชนบท ๓. มีหูหรือสายรัดสายคิบบมีสีต่าง ๆ เป็นช่อตั้งเขาเกาะเขาแพะ ดังง่ามแมลงป่อง ๔. มีปกสัน-หลังเท้า-แข้ง ๕. มีพื้นยัดนุ่น ๖. ครึ่งหรือประดับขนนก. และมีสีต่าง ๆ คือ สีขาว เหลือง แดง บานเย็น แสด ชมพู ดำ.

ศ. อ. น.

เครื่องเสนาสนะ

ถ. เครื่องเสนาสนะที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้ได้มีหลายอย่าง เป็นของล่วงสมัยก็มี เมื่อเป็นเช่นนี้ บัลลังก์กับอาสนิที่ต่างกันอย่างไร ?

ค. บัลลังก์ เช่นเตียงจตุรสิงห์ อาสนิที่เป็นม้านี่เหลี่ยมจตุรัส นั่งได้คนเดียว.

๒๔๖๕

ถ. ที่สำหรับนั่ง นอน มีทั้งทรงห้ามและทรงอนุญาต มีระบุไว้หลายชนิดด้วยกัน ขอทราบเตียง ตั้ง อาสนิ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ? อย่งไหนทรงห้าม อย่งไหนทรงอนุญาต และปรับอาบัติอะไรแก่ผู้ละเมิด ?

ค. เตียง สี่เหลี่ยมรี เป็นของสำหรับนอน, ตั้ง เป็นม้านี่เหลี่ยมรี เป็นของสำหรับนั่ง นั่งได้ ๒ คนก็มี, อาสนิ เป็นสี่เหลี่ยมจตุรัส นั่งได้คนเดียว. มีเท้าเกิน ๘ นิ้วพระสุคตทรงห้ามนั่งทับนอนทับ ถ้าทำขึ้นใช้เองมีเท้าสูงเกิน ๘ นิ้ว ต้องเจตนาปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทที่ ๕ แห่งรัตนวรรค ใช้ของที่ผู้อื่นทำ ต้องทุกกฎ, ตัดให้ได้ประมาณแล้ว

ทรงอนุญาตให้ใช้ได้.

๒๕๑๐

ถ. ที่นอนใหญ่นั้น มีประมาณเท่าไร ? เหตุไรท่านจึงห้าม ?

ต. ที่นอนใหญ่นั้น ประมาณนอนได้ ๒ คน เพราะฉะนั้นท่านจึงห้ามไม่ให้ภิกษุนอนเตียงเดียวกัน ๒ รูป เพราะที่นอนใหญ่นอนได้ ๒ คน เป็นของคนคู่ ภิกษุจะใช้ไม่ควร ท่านจึงห้าม.

ราชกวี

ถ. ท่านห้ามไม่ให้ใช้หมอนอย่างไรบ้าง ?

ต. ท่านห้ามไม่ให้ใช้หมอนใหญ่หนุนได้ ๒ ศีรษะ คือห้ามไม่ให้ใช้หมอนใหญ่กึ่งกาย และหมอนข้าง.

ราชกวี

นีสัย

ถ. คำว่าถือนีสัย หมายความว่าอะไร เหตุอันเป็นปัจจัยให้นีสัยระงับ เป็นไฉนบ้าง ?

ต. คำว่านีสัย หมายความว่า ยอมตนอยู่ในความปกครองของพระเถระผู้มีคุณสมบัติควรปกครองตนได้ ยอมตนให้ท่านปกครอง ฟังฟังพำนักอาศัยท่าน. เหตุอันเป็นปัจจัยให้นีสัยระงับ แสดงไว้ในบาลี ๕ ประการ คือ อุปัชฌายะหลีกไป ๑ ลีก ๑ ตาย ๑ เข้ารีต เดียรถีย์ ๑ สั่งบังคับ ๑ ถ้าเป็นนีสัยอาจารย์ เดิมอีกหนึ่ง คือ อันตเวาสีกร่วมเข้ากับอุปัชฌายะของเธอ ทั้งนี้ยกคำสั่งบังคับ ฝ่ายสัทธวิहारิกหรืออันตวาสีก ทำให้นีสัยระงับเหมือนกัน.

๒๔๗๕

ถ. ภิกษุมีพรรษาเท่าไรเรียกว่า นวกะ จำต้องถือนิสัยเสมอ
ไปหรือ ๆ มียกเว้นบ้าง ? ไหนลองเขียนคำขอนิสัยจากอาจารย์มาดู พร้อม
ทั้งคำแปล ?

ต. ภิกษุมีพรรษาหย่อน ๕ เรียกว่า นวกะ. ตามปกติแม้มีความ
รู้ ทรงธรรมวินัย ก็ต้องถือนิสัยมอบตนอยู่ในความปกครอง ของ
อุปัชฌาย์หรืออาจารย์เสมอไป เว้นแต่ยังมีได้อยู่เป็นหลักแหล่ง ที่แสดง
ไว้ในบาลีว่า ภิกษุเดินทาง ภิกษุผู้พยาบาล ที่ได้รับขอของคนไข้เพื่อ
ให้อยู่ ภิกษุผู้เข้าป่าเพื่อเจริญสมณธรรมชั่วคราว. คำขอนิสัยอาจารย์
ว่า " อจจริโย เม ภนุเต โหหิ อายสุมโต นิสฺสาย วจฺฉามิ " ขอ
ท่านจงเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจักอยู่อาศัยท่าน ๑ หน.

๒๕๐๒

ถ. ภิกษุเช่นไรได้ชื่อว่า นวกะ, มัชฌิมะ, เถระ, สัททวิहारิก,
อันเตวาสิก, อุปัชฌาย์, อาจารย์ ?

ต. ภิกษุผู้มีพรรษาหย่อนกว่า ๕ ได้ชื่อนานวกะ, ภิกษุผู้มี
พรรษา ๕ แต่หย่อนกว่า ๑๐ ได้ชื่อนามัชฌิมะ, ภิกษุผู้มีพรรษาครบ
๑๐ แล้ว ได้ชื่อว่าเถระ, ภิกษุผู้ฟังอุปัชฌาย์ ได้ชื่อว่าสัททวิहारิก, ภิกษุ
ผู้ฟังอาจารย์ ได้ชื่อว่าอันเตวาสิก, ภิกษุผู้ให้สัททวิहारิกฟัง ได้ชื่อว่า
อุปัชฌาย์, ภิกษุผู้ให้อันเตวาสิกฟัง ได้ชื่อว่าอาจารย์.

๒๕๑๕

ถ. ใครมีหน้าที่ให้นิสัย และภิกษุเช่นไรสมควรถือนิสัยอยู่ใน
สำนักท่าน ?

ด. อุปัชฌายะหรืออาจารย์ มีหน้าที่ให้นิตย แต่เป็นหน้าที่
ของอุปัชฌายะก่อน ถ้าไม่อยู่หรือไม่มีตัว จึงเป็นหน้าที่ของอาจารย์
ภิกษุมีพรรษาหย่อน ๕ หรือพ้นแล้ว แต่ไม่รู้พระธรรมวินัยพอจะรักษา
ตัวกับภิกษุผู้ถูกลงนัยกรรม เป็นผู้สมควรถือนิตย.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ด. นิตยระงับจากอุปัชฌายะและอาจารย์ เหมือนกันหรือต่างกัน
อย่างไร ?

ด. นิตยระงับจากอุปัชฌายะเพราะเหตุ ๕ คืออุปัชฌายะหลีก
ไปเสีย ๑ สีก ๑ ตาย ๑ ไปเข้ารีตเดิยธีย์ ๑ ตั้งบังคับ ๑. ระงับ
จากอาจารย์ก็มี ๕ เหมือนกัน มีอาจารย์หลีกไปเสีย ๑ เป็นต้น และ
เพิ่มเข้าอีกข้อหนึ่งเป็น ๖ ว่า อันตวาสิกเข้าร่วมกับอุปัชฌายะของเธอ.

๒๔๖๑-๒๔๗๒

ด. ที่จริงสังฆวิหาริก อันตวาสิก จะมีแก่ใจประพฤติชอบ
และมีความสนิทสนมมีความเคารพนับถือในอุปัชฌายาจารย์ของตน ก็
เพราะอาศัยท่านนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติเป็นเดิม อะไรเล่า
เป็นคุณสมบัติของอุปัชฌายะและอาจารย์ ซึ่งเป็นเหตุชักนำสังฆวิหาริก
อันตวาสิกให้เกิดความประพฤติดีชอบเช่นนั้น จงแสดงให้ครบถ้วนตาม
หลักในวินัยมุข ?

ด. ตามหลักที่ท่านวางไว้ ดังนี้ :-

๑. อุปัชฌายาจารย์ ต้องมีการสงเคราะห์สังฆวิหาริกอันตวาสิก
ด้วยลาภผล ด้วยสอนธรรม ด้วยแสดงเมตตาจิตสนิทสนม.

๒. ต้องตั้งตนให้เป็นหลักในความประพฤติและคุณธรรม.

๓. ต้องมีความเคารพในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใน
อุปัชฌายะอาจารย์ หรือแม่ในพระเถระอื่นเป็นผู้ใหญ่เหนือตน.

๔. ต้องมีความประพฤติไม่ให้เป็นเหตุกีดขวางของสัทธินาฬาริก
อันเตวาสิก แสดงให้รู้ว่ามิใช่ประโยชน์เพราะพึงพำนักตน.

อุปัชฌายาจารย์ประกอบด้วยองค์ดังนี้ จึงเป็นเหตุนำสัทธินาฬาริกอันเตวาสิกให้เกิดความประพฤติดีชอบในตน.

๓/๕/๒๔๖๘

๑. สัทธินาฬาริกประกอบด้วยองค์เป็นโทษอย่างไรบ้าง ? อุปัชฌายะ
จึงควรระณาม. ถ้าไม่ระณาม จะให้ผลร้ายอย่างไร ?

๒. ประกอบด้วยองค์เป็นโทษ ๕ อย่างเหล่านี้ คือ หากความรัก
ใครในอุปัชฌายะมิได้ ๑ หากความเลื่อมใสมิได้ ๑ หากความละอาย
มิได้ ๑ หากความเคารพมิได้ ๑ หากความหวังดีต่อมิได้ ๑ อุปัชฌายะ
ควรระณาม. ถ้าไม่ระณาม เป็นปัจจัยให้ผู้อื่นถือเอาเป็นตัวอย่าง
ข้างเลวมากขึ้น เป็นความเสียอยู่แก่อุปัชฌายะ.

๒๔๓๔

๑. อุปัชฌายะสั่งบังคับสัทธินาฬาริกอย่างไรบ้าง ? จึงขาดนิสัย.

๒. สั่งบังคับระณามอย่างหนึ่ง ให้เป็นนิสัยมุตกะอย่างหนึ่ง
นับว่าขาดนิสัย.

๒๑/๘/๒๔๓๐

๑. ภิกษุบริบูรณ์ด้วยองค์สมบัติอย่างไร ? ควรได้รับความ

ยกย่องให้เป็นนิตยมุตกะ.

ด. ย่นกล่าวเฉพาะองค์อันสมแก่ภิกษุในบัดนี้

๑. เป็นผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีสติ.

๒. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล อาจารย์ ความเห็นชอบ เคยได้ยิน ได้ฟังมาก มีปัญญา.

๓. รู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติ อาบัติหนัก อาบัติเบา จำปาฏิโมกข์ ได้แม่นยำ ทั้งมีพรรษาได้ ๕ หรือยิ่งกว่า.

ควรได้รับยกย่องให้เป็นนิตยมุตกะได้.

๒๔๖๕-๒๔๖๗-๒๔๖๘-๒๔๗๒

ด. ภิกษุเป็นนิตยมุตกะแล้ว ยังต้องทำอุปัชฌายวัตรอาจารย์วัตรหรือไม่?

ด. การกระทำอุปัชฌายวัตร และอาจารย์วัตร ไม่มีเสีย มีแต่คืออย่างเดียว ในอุปัชฌาย์ ปัพพชาจารย์ อุปสัมปทาจารย์ อุทเทศาจารย์ เมื่อยังอยู่ร่วมกันเพียงใด ก็ต้องทำอย่างนั้น เว้นเสียแต่การบอกลาบางอย่าง แต่นิสยาจารย์ เมื่อเป็นนิตยมุตกะแล้ว ไม่ทำก็ไม่ต้องอาบัติ.

๒๔๖๔

ด. ใคร ควรเป็นปริสุปฏิฐาปกะ ?

ด. ภิกษุผู้มีองค์คุณเป็นพระเถระ ควรเป็นปริสุปฏิฐาปกะ.

๒๑/๘/๒๔๓๐

ด. มีพรรษาพ้นกำหนดแล้ว เป็นนิตยมุตกะ ได้ทีเดียว หรือ

จะต้องประกอบด้วยของคคุณอย่างไรบ้าง ?

ด. แม้พ้นกำหนดแล้ว ยังเป็นนิสสัยมุตกะไม่ได้ทั้งนั้น ต้องประกอบด้วยของคคุณ แสดงเฉพาะที่พอเหมาะแก่ภิกษุในบัดนี้ ดังต่อไปนี้ :-

๑. เป็นผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีสติ.

๒. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ด้วยอาจารย์ ด้วยความเห็นชอบ พึงเป็นพหูสูต มีปัญญา.

๓. รู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาฏิโมกข์ ได้แม่นยำ ทั้งมีพรรษาพ้น ๕ หรือยิ่งกว่า.

ธ/๑๑/๒๔๖๐

ด. อาจารย์ตามนัยแห่งบาลี กับนัยแห่งอรรถกถาต่างกันอย่างไร ? คำขอนิสัยในสำนักอาจารย์ว่าอย่างไร ?

ด. อาจารย์ตามนัยแห่งบาลี หมายถึงเอาภิกษุผู้ให้นิสัยแทนอุปัชฌายะ ตามนัยแห่งอรรถกถา นับเป็นอาจารย์ ๔ พวก คือ

๑. ปัพพชาจารย์ ๒. อุปสัมปทาจารย์ ๓. นิสยาจารย์ ๔. อุทเทศาจารย์. คำขอนิสัยในสำนักอาจารย์ว่า อาจารย์โย เม ภนฺเต โหหิ, อายสุมโต นิสฺสาย วจฺฉามิ ๓ หน.

๓๐/๕/๒๔๘๒

วัตร

ด. อะไรเรียกว่าวัตร ที่ภิกษุถึงพร้อมแล้วยอมได้คุณสมบัติ

ว่า อาจารย์สมุปนุโน ? วัตร จำแนกโดยใจความมีชื่อและอรรถอย่างไรบ้าง ?

ค. ขนบหรือแบบอย่างอันภิกษุควรประพฤติในกาลนั้น ๆ ในที่นั้น ๆ ในกิจนั้น ๆ แก่บุคคลนั้น ๆ ในบาติท่านจัดไว้เป็นหมวด ๆ นี้เรียกว่าวัตร จำแนกโดยความเป็น ๓ คือ กิจวัตร เพราะกล่าวด้วยกิจอันสมควรทำ ๑ จริยวัตร เพราะกล่าวด้วยมารยาทอันควรประพฤติ ๑ วิธวัตร เพราะกล่าวด้วยแบบอย่าง ๑.

๒๔๖๕

ด. ภิกษุถึงพร้อมด้วยวัตร ย่อมได้รับความยกย่องสรรเสริญในธรรมวินัยว่า อาจารย์สมุปนุโน บ้าง วุตตสมุปนุโน บ้าง ดังนี้ คำว่าวัตรนั้นคืออะไร ? ท่านจัดประเภทอย่างไร ? จงอธิบาย.

ค. วัตรนั้น ได้แก่ขนบ คือ แบบอย่างอันภิกษุควรประพฤติในกาลนั้น ๆ ในที่นั้น ๆ ในกิจนั้น ๆ แก่บุคคลนั้น ๆ ท่านจัดประเภทไว้เป็น ๓ คือ กิจวัตร ๑. จริยวัตร ๑. วิธวัตร ๑. กรณีจะอันจะพึงทำเนื่องด้วยบุคคลและฐานที่เป็นต้น เช่นอาคันตุกวัตรและเสนาสนวัตร เรียกกิจวัตร อาจารย์จะพึงรักษาเนื่องด้วยสังวร เช่นไม่จับศีศตราวุธ เรียกจริยวัตร แบบแผนอันจะพึงทำให้ถูก เช่นวิธีครองผ้าและใช้บาตร เรียกวิธวัตร.

๕/๕/๒๔๖๖

ด. ภิกษุประพฤติอย่างไร จึงได้นามว่า อาจารย์โคจรสมุปนุโน อณุมตเตสุ วชฺเชสุ ภยทสุสาวิ ที่แปลว่า ผู้ถึงพร้อมด้วยมารยาท

และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย ?

ด. ภิกษุผู้มีความประพฤติสุภาพเรียบร้อย สมบูรณ์ด้วยอภิ-
สมาจาริกวัตร เว้นจากบุคคลและสถานที่ไม่ควรไปสู่ว่าโคจร
ได้นามว่า อาจารย์โคจรสมุปนุโน เป็นผู้มีหิริโอตตัมปะ ไม่กล้าล่วง
อาบัติเล็กน้อย แม้ล่วงละเมิดเพราะลืมสติ เพราะยังรู้ไม่ทั่วถึงก็รีบ
ทำคืนทันที ไม่ปล่อยให้ค้างราตรีไว้ ได้นามว่า อณุมตเตสุ วชเชสุ
ภยทสุสาวี.

๓๑/๘/๒๔๘๒

ฉ. กิจวัตร จริยวัตร วิธวัตร อย่างไหนว่าด้วยเรื่องอะไร ?
การแสดงความเคารพในพระเถระ การปลงอาบัติ การรอนันพร้อม
กันในกนิมนต์ จัดเข้าในวัตรประเภทไหน ลองจัดมาดู ?

ด. กิจวัตร ว่าด้วยกิจอันควรทำ จริยวัตร ว่าด้วยมารยาท
อันควรประพฤติ วิธวัตร ว่าด้วยแบบอย่าง. การแสดงความเคารพ
ในพระเถระ จัดเข้าในกิจวัตร การปลงอาบัติ จัดเข้าในวิธวัตร
การรอนันพร้อมกันในกนิมนต์ จัดเข้าในจริยวัตร.

๒๕๐๘

จ. ภิกษุอาพาธอยู่ในอาราม เป็นหน้าที่ของใครจะพึงพยาบาล ?
จงบริหารให้มีหลัก.

ด. เมื่อกล่าวตามหลักที่มาในพระบาลีแล้ว ท่านกล่าวว่าถ้าภิกษุ
ผู้อาพาธนั้น มีอุปัชฌายะอาจารย์ สัททวิहारิก อันเตวาสิก ให้เธอ
เหล่านั้นพยาบาลกัน ถ้าไม่มี ให้ผู้ร่วมอุปัชฌายะ ร่วมอาจารย์พยาบาล

ถ้าภิกษุใช้ตัวคนเดียวจรรยา ให้เป็นหน้าที่ของสงฆ์ทั้งหมด ผัดกัน
พยาบาลหรือตั้งหน้าที่กัน แล้วแต่จะเหมาะแก่วุฒิของภิกษุ.

๒๖/๑๑/๒๕๖๓

ด. ภิกษุผู้จะไปอยู่สำนักอื่น ก่อนไปควรประพฤติอย่างไร
ในสำนักเดิม และเมื่อถึงสำนักที่ตนอยู่ใหม่แล้วควรประพฤติอย่างไร ?
จงตอบตามหลักวินัยมุข.

ต. ก่อนไปควรประพฤติในสำนักเดิมอย่างไร คือ :-

ก. เก็บงำเสนาสนะ.

ข. มอบคืนเสนาสนะ.

ค. บอกลาท่านที่ตนพึงสำนักอยู่.

เมื่อถึงสำนักที่ตนจะอยู่ใหม่แล้ว ควรประพฤติดังนี้ คือ :-

ก. ทำความเคารพในท่าน.

ข. แสดงความเกรงใจเจ้าของถิ่น.

ค. แสดงอาการสุภาพ.

ฅ. แสดงอาการสนิทสนมกับเจ้าของถิ่น.

ง. อยู่ที่นั่นควรประพฤติให้ถูกรธรรมเนียมของเจ้าของถิ่น.

จ. ถือเอาเสนาสนะแล้วอย่าดูค้าย.

๓๑/๕/๒๕๖๒

ด. ภิกษุจะเข้าไปบิณฑบาต ควรประพฤติให้ถูกรธรรมเนียม
อย่างไร ?

ด. ควรประพฤติให้ถูกธรรมเนียมอย่างนี้ :-

- ก. นุ่งห่มให้เรียบร้อย.
- ข. ถือบาตรในภายในจีวร.
- ค. สำรวมกิริยาให้เรียบร้อย.
- ฅ. กำหนดทางเข้าออกแห่งบ้าน.
- ง. รับบิณฑบาตด้วยอาการสำรวม.

ราชกวี

ด. คำว่าห้ามอาสนะผู้อ่อนกว่าและขวางอาสนะผู้แก่กว่านั้น คือ ทำอย่างไร ? มีโทษอย่างไร ?

ด. ห้ามเสนาสนะผู้อ่อนกว่านั้น ได้แก่การนั่งเสียดลายแถว ภิกษุอ่อนไม่มีโอกาสจะนั่งได้ ชื่อว่าห้ามอาสนะผู้อ่อนกว่า.

ขวางอาสนะผู้แก่กว่านั้น ได้แก่ภิกษุผู้อ่อนกว่า มาก่อน นั่งบนอาสนะเหนือขึ้นไป เมื่อภิกษุแก่กว่ามา ไม่ลุกกร่นลงมา ทำเช่นนี้ชื่อว่า ขวางอาสนะผู้แก่กว่า. ทั้ง ๒ สถานไม่เอื้อเพื่อ ท่านว่าเป็นอาบัติทุกกฏ.

ราชกวี

ด. พระองค์ทรงอนุญาตผ้าปูนอน ผ้าปูนั่ง เป็นบริวารสำหรับตัวไว้ เพื่อประโยชน์อะไร ? ไม่ใช่มีโทษอย่างไร ?

ด. พระองค์ทรงอนุญาตผ้าปูนอนและผ้าปูนั่งไว้ ก็เพื่อป้องกันมลทินกายซึ่งนอนทับอาสนะทั้งตัวเปล่า มลทินกายจะเประเอื้อเนื่องเหตุนี้ จึงทรงอนุญาตไว้.

ถ้าภิกษุไม่ใช่มีโทษเป็นอาบัติทุกกฏ เพราะทำอาสนะที่นั้งที่นอน

ของสงฆ์ให้ประอะเปื้อนสกปรก ส่วนผ้าปูนั่งท่านไม่ให้อยู่ปราศจาก
๔ เดือน ถ้าละเมิดปรับอาบัติทุกกฏจะเดียวกัน.

ราชกวี

ก. การกล่าวธรรมแสดงธรรม สวดธรรม ด้วยเสียงอันยาว
นั้น มีลักษณะอย่างไร ? มีโทษแก่ผู้ละเมิดอย่างไร ?

ข. กล่าวธรรม แสดงธรรม สวดธรรม ด้วยทำนองมีเมื่อด
พรายยี่ดียวจนเสียพยัญชนะ ได้แก่การเทศน์ หรือสวดตลกคะนอง
เพื่อสรวลเสเฮฮา เสียสมณสาธูป เป็นอาบัติทุกกฏแก่ผู้ละเมิด.

ราชกวี

ค. โฉนจรรย์วัตร จึงห้ามไม่ให้เทของโสโครกหยากเชื้อ หรือของ
เป็นเดนทิ้งลงไปนอกฝากำแพง จะให้ทิ้งในกำแพง หรืออย่างไร ?
อธิบาย.

ด. ห้ามได้ ประสงค์จะให้รักษาความสะอาดในบริเวณที่อยู่ แม้
เป็นที่นอกฝานอกกำแพง คือให้รู้จักทิ้งในที่สำหรับทิ้ง ซึ่งจัดไว้
ในที่สมควร อันผู้มักง่ายทิ้งของโสโครกหยากเชื้อ หรือเศษเดนอะไร
ลงไปจากที่สูงนอกฝานอกกำแพง เช่นทางหน้าต่าง ถูกคนเข้า ก็เสีย
กิริยา แม้ไม่ถูกใครก็ทำให้สถานที่สกปรก.

๓/๘/๒๔๖๕

ก. พระภิกษุสะเพร่ามักง่าย เห็นแก่ความสะดวกของตน ทิ้ง
เศษอาหาร เศษกระดาษ หรือเทน้ำเป็นต้นออกทางหน้าต่าง ทำให้
สถานที่สกปรก ควรปรับอาบัติอะไรแก่เธอ ? ท่านห้ามไว้ในที่ไหน ?

ด. ในกรณีนี้ควรปรับอาบัติทุกกฏ. ท่านห้ามไว้ในอธิการแห่ง
จริยาวัตร.

๒๕๐๗

ด. ในวัจกุฎี ท่านให้รักษากิริยา รักษาบริวาร รักษาตัว
รักษาสถานที่อย่างไร ? อธิบาย.

ด. ในวัจกุฎีท่านให้รักษากิริยาดังนี้ เห็นประตูปิดอย่าคว่นผลัก
เข้าไป ให้กระแอมหรือไอก่อน ต่อไม่มีเสียงจึงค่อยผลักบานประตู.
ให้รักษาบริวาร คืออย่าครองจีวรเข้าไปในวัจกุฎี ให้เปลื้องพาดไว้เสีย
ข้างนอก. ให้รักษาตัว คืออย่าเบ่งแรงจนถึงชอกช้ำ อย่าใช้ไม้อันจะ
ประทุษร้ายตัว. ให้รักษาสถานที่ คืออย่าทำให้สกปรก ให้ช่วยรักษา
ความสะอาด พบวัจกุฎีโสโครกให้ช่วยล้าง รกให้ช่วยปิดกวาด ตะกร้า
ไม้ชำระเต็มให้ช่วยเท น้ำชำระหมดให้ช่วยตักมาไว้.

ราชกวี

ด. วัตถุอนามาส คืออะไร ? มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ?
ถ้าจับต้อง จะมีโทษอย่างไร ? มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ? ถ้าจับ
ต้อง จะมีโทษอย่างไร ?

ด. วัตถุอนามาส คือของที่ภิกษุไม่ควรจับต้อง. มี ๖ ประเภท
คือ ๑. หญิง เครื่องแต่งกายหญิง รูปหญิงที่มีสัณฐานเช่นนั้น ดิริจฉาน
ตัวเมีย ๒. ทองและเงิน รัตนะ ๔. ประการ คือ มุกดา มณี ไพฑูรย์
ประพาฬ ทับทิม สังก์ สีลา หยก ๓. ศัสตราวุธต่างชนิด (เว้นเครื่อง
มือทำงาน) ๔. เครื่องดักสัตว์ทั้งบนบกทั้งในน้ำ ๕. เครื่องประโคม

ทุกอย่าง ๖. ข้าวเปลือกและผลไม้อันเกิดอยู่ในที่. ถ้าจับต้อง ท่าน
ปรับอาบัติทุกกฎ แต่ถ้ามีความกำหนดจับต้องผู้หญิง เป็นสังฆาทิเสส.

๒๕๑๘

ถ. เงิน ทอง เป็นวัตถุอนามาสในทางพระวินัย อยากทราบว่า
พระองค์ทรงห้ามมิให้จับต้องโดยเด็ดขาด หรือมีข้อยกเว้นในกรณีเช่น
ไรบ้าง ?

ต. มิได้ทรงห้ามโดยเด็ดขาด มียกเว้นในกรณีเช่นนี้ คือ ภิกษุ
ได้รับสมมติให้เป็นผู้ทิ้งเงินและทอง ที่ภิกษุอื่นรับไว้ นำมาเสียสละ
ในท่ามกลางสงฆ์, เก็บรัศนะที่ตกอยู่ในวัดหรือที่อยู่ที่พัก เพื่อรักษาไว้
ให้เจ้าของ จับต้องในกรณีเช่นนี้ไม่ต้องอาบัติ.

๒๕๑๙

ถ. สิ่งข้อย่างไรเป็นอนามาส อย่างไรทรงอนุญาตให้ใช้ทำ
ลูกคุมถวิลได้? อธิบาย.

ต. สิ่งที่เขาขีดหรือตกแต่งด้วยทองคำและรัศนะ เขาทำไว้
สำหรับรดน้ำในการมงคล ตามธรรมเนียมของพราหมณ์ ตลอดถึง
สิ่งสำหรับเป่าด้วย เป็นของอนามาส. สิ่งนอกนี้ เช่นกระดองสังข์
และสิ่งไม่ได้ขีดหรือไม่ได้ตกแต่งเช่นนั้น ทรงอนุญาตให้ทำลูกคุม
และลูกถวิลได้.

ราชกวี

การวะ

ถ. กิริยาที่แสดงความอ่อนน้อมต่อกันและกัน เป็นความดีของ

หมู่ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุทำความอ่อน
นุ่มต่อภิกษุผู้แก่กว่า และต้องทำให้ถูกต้องตามกาลเทศะ จึงจักนำดู
ทั้งนำมาซึ่งความเลื่อมใส ก็กริยาที่จะทำความอ่อนนุ่มต่อกันทำอย่างไร
บ้าง ? และกาลเทศะเช่นไรที่ควรยกเว้น เฉลยมาดู.

ต. คือการกราบไหว้, การลูกรับ, การทำอัญชลี, การทำสามี-
จิกรรม.

- ก. ในเวลาประพาศวิภูฐานวิธี.
- ข. ในเวลาที่พระสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม.
- ค. ในเวลาเปลื้องกาย.
- ฌ. ในเวลาเข้าบ้านหรืออยู่ตามทาง.
- ง. ในเวลาที่อยู่ในที่มีด.
- จ. ในเวลาท่านไม่รู้.
- ฉ. ในเวลาขบฉันอาหาร.
- ช. ในเวลาถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ.

๒๔๗๕

ถ. ภิกษุอ่อนกว่า จะควรไหว้ภิกษุแก่กว่าทุกครั้งหรือ ? หรือ
ในเวลาเช่นไรที่ไม่ควรไหว้ก็มี ? จงชี้แจง.

ต. ไม่ต้องไหว้ทุกครั้งไป มีงดเว้นในบางคราวดังนี้ คือ :-

ก. ในเวลาประพาศวิภูฐานวิธี คืออยู่กรรมเพื่อออกจากอบัติ
สังฆาทิเสส.

ข. ในเวลาที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ที่ถูกห้ามสมโภคและ
สังวาส.

- ค. ในเวลาเปลื้องกาย.
 - ฌ. ในเวลาเข้าบ้าน หรือเดินอยู่ตามทาง.
 - ง. ในเวลาที่อยู่ในที่มีคน ที่แลไม่เห็นกัน.
 - จ. ในเวลาที่ท่านไม่รู้คือนอนหลับ หรือขลุกขลู่ด้วยธุระอย่างหนึ่ง หรือใส่ใจไปอื่น แม้ให้ท่านก็คงไม่ใส่ใจ.
 - ฉ. ในเวลาขบฉันอาหาร.
 - ช. ในเวลาถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ.
- ถ้าให้ไว้ในเวลาข้างต้นคือ ก. ข. ค. ท่านปรับอาบัติทุกกฏ ให้ไว้ในเวลาอีก ๕ ท่านว่าเพียงไม่ดีไม่งาม.

๒๔๘๐-๒๔๘๑

- ด. ถ้าเข้าไปในเจดีย์สถาน ควรปฏิบัติอย่างไร จึงชื่อว่าเป็นผู้เคารพ ?
- ต. ควรปฏิบัติอย่างนี้ คือ ไม่กั้นร่ม ไม่สวมรองเท้า ไม่ห่มคลุมเข้าไป. ไม่แสดงอาการพุดหมิ่นต่าง ๆ เช่น พุดเสียงดังและนั่งเหยียดเท้าเป็นต้น. ไม่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ไม่ถ่มเขฬะในลานพระเจดีย์ หรือต่อหน้าพระปฏิมา จึงชื่อว่าเป็นผู้เคารพ.

๒๔๙๔

- ด. ภิกษุกระทำอย่างไร จึงนับว่าเคารพในพระศาสดา ในพระธรรม และในพระสงฆ์ ?
- ต. ภิกษุผู้จะเข้าไปในเจดีย์สถาน อันเป็นที่ระลึกถึงพระศาสดา ไม่กั้นร่ม ไม่สวมรองเท้า ไม่ห่มคลุมเข้าไป ไม่แสดงอาการดูหมิ่น

ต่าง ๆ เช่นพูดเสียงดังหรือนั่งเหยียดเท้าเป็นต้น ไม่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ และไม่ถ่ม唾ในลานพระเจดีย์ ต่อหน้าพระปฏิมา นี่นับว่าเคารพในพระศาสดา.

ภิกษุจะทำวินัยกรรมต่อกัน เช่นบอกปารีสุทธิ ปวารณา แสดงอาบัติ จะต้องห่มผ้าเฉวียงบ่า นั่งกระโห่งประณมมือทำ, และเมื่อฟังวินัยกถา ฟังธรรมเทศนา นั่งฟัง ไม่พูดจากันเสีย และระวังมิให้ไอลงเสียงผู้แสดง ไม่มีเหตุจำเป็น ไม่ออกไปเสียในเวลาที่ท่านแสดง ค้างอยู่ รอนจนจบจึงลุกขึ้น ถ้าเป็นเวลาที่ยาว เช่นเทศนาตลอดราตรี รอชั่วจบกัณฑ์หนึ่ง ๆ, อักษรจารึกพระธรรมไม่เดินข้ามหรือเหยียบย่ำ นี่นับว่าเคารพในพระธรรม.

ภิกษุผู้เข้าประชุมสงฆ์ จะต้องห่มผ้าเฉวียงบ่า เว้นไว้แต่ในละแวกบ้าน และแสดงอาการสำรวมเรียบร้อยไม่ว่าผู้น้อยผู้ใหญ่ นี่นับว่าเคารพในสงฆ์.

๒๕๐๘

จำพรรษา

ถ. ในอภิถกจิตสมัยเช่นคราวจำพรรษาเป็นต้น เป็นโอกาสที่ภิกษุจะตั้งข้อติกาในพวกกันเอง ท่านห้ามมิให้ตั้งข้ออันไม่เป็นธรรม เพ่งดูความเสียหายในข้ออื่น ๆ ชอบแก่เหตุ แต่ในการเกณฑ์ให้ถือ รุคงค์และเกณฑ์ให้บำเพ็ญสมณธรรม มีความเสียหายอย่างไร ท่านจึงห้ามไว้ด้วย ?

ด. จริงอยู่ การบำเพ็ญสมณธรรมและการถือ รุคงค์ เป็นกิจดี

กิจชอบสำหรับภิกษุจะพึงกระทำ ก็แต่กิจเช่นนี้ เป็นกิจที่ภิกษุไม่สามารถจะกระทำได้เหมือนกันทุกรูป บางรูปก็ทำได้ บางรูปก็ทำไม่ได้ หากจะมีกตिकाเกณฑ์ให้กระทำแล้ว จักเป็นการเดือดร้อนแก่ภิกษุผู้ไม่สามารถจะกระทำได้.

อนึ่ง กตिकाเมื่อตั้งลงแล้ว ภิกษุทั้งหลายจะต้องกระทำตามทุกรูป จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบำเพ็ญสมณธรรมและการถือธุดงค์เป็นกิจที่ภิกษุทั้งหลายไม่สามารถจะกระทำได้ทั่วไป เช่นนี้ท่านจึงห้ามไม่ให้ตั้งกตिकाเกณฑ์ให้กระทำ เป็นแต่แนะนำให้เกิดอุตสาหะในการกระทำ เช่นนี้แล้วแต่จะทำได้เพียงไร.

๑๒/๕/๒๔๖๖

ถ. พระ ก. พระ ข. กลับจากการไปเยี่ยมบ้าน มุ่งมาให้ถึงวัด ที่ตนอยู่ทันวันเข้าพรรษา พระ ก. อาศัยโดยสารมากับพวกเรือข้าม แต่ พระ ข. เดินทางมาเองด้วยรถไฟ เสด็จขึ้นเรือที่รถมาถึงล่าไป ๑ วัน ไม่ทันวันเข้าพรรษา แต่เธอทั้ง ๒ ได้ทำการเข้าพรรษามาในเรือและรถนั้นแล้ว ในวันที่ถึงกำหนดเข้าพรรษานั้น ตามนัยนี้แปลว่า พรรษาของเธอไม่ขาด และยอมได้เพื่อปวารณาด้วยสงฆ์ทั้ง ๒ รูป มิใช่หรือหรืออย่างไร ? อยากฟังอธิบาย.

ต. เรื่องนี้ควรทราบดังนี้ : กำลังเดินทางอยู่กับพวกโคต่างก็ดี กับพวกเกวียนก็ดี โดยสารไปในเรือของเขาที่ดี เมื่อวันเข้าพรรษามาถึงเข้า พึ่งเข้าพรรษาที่นั่น ถ้าพวกโคต่างก็ดี พวกเกวียนก็ดี เขายกไปอื่น ท่านให้ไปกับเขา ถ้าเขาถึงตำบลที่ภิกษุหมายจะไปในพรรษา

ท่านยอมให้อยู่จำพรรษากับพวกภิกษุในที่นั้นได้ พรรษาไม่ขาด ได้ เพื่อพิจารณา. ตามหลักนี้แสดงว่าภิกษุผู้ไปกับพวกโคตงหรือพวก เกวียนนั้น เธอผู้อาศัยเขาไป สิทธิทั้งปวงในการหยุดการไป ไม่มี ในตน เป็นความจำเป็นอยู่ เพราะฉะนั้น เมื่อถึงวันเข้าพรรษา เธอ เข้าพรรษาแล้วในระหว่างทางนั้น ถึงตำบลที่จะมุ่งไป ยังเป็นระหว่าง พรรษา ท่านจึงยอมให้อยู่จำพรรษากับพวกภิกษุในที่นั้นได้ และไม่ นับว่าเป็นอันขาดพรรษา เมื่อได้ความดังนี้ ควรพิจารณาถึงการเดินทางกลับของภิกษุ ๒ รูปนั้น ตามปัญหาปรากฏว่า ภิกษุ ก. กลับโดย อาศัยเขามา แต่ภิกษุ ข. ได้ชื่อว่ากลับโดยลำพัง เพราะถึงจะมาด้วย รถไฟ ก็ไม่นับว่าเป็นการอาศัย เพราะรถนั้นเป็นยานสำหรับรับจ้าง เธอต้องเสียค่าจ้างแล้วจึงมาได้ การเดินทางของภิกษุทั้ง ๒ นั้นต่างกัน ดังนี้ รูปหนึ่งทำถูกหลักที่ท่านอนุญาตไว้ อีกรูปหนึ่งไม่ถูก.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. ภิกษุเข้าพรรษาแรก ขาดพรรษา ครั้นถึงพรรษาหลัง จึง เข้าพรรษาใหม่ ควรหรือไม่ควร ? จงอธิบายให้ฟัง.

ค. ไม่ควร การทรงอนุญาตพรรษาหลัง ไม่ใช่สำหรับให้ภิกษุขาด พรรษาแรก เมื่อผู้ที่เข้าพรรษาต้นไม่ทัน จึงได้เข้าพรรษาหลังโดยเหตุ อันสมควร เช่นนักเรียนสอบไล่ให้นักธรรมในกรุงเทพฯ ๗ ตกแล้ว ขอเข้าชื่อ สอบไล่ตามมณฑลอีกในปีเดียวกัน แม่กองที่เป็นธรรมจารี คงไม่ยอม.

๒๑/๘/๒๔๓๐

ถ. เมื่อเข้าพรรษาแล้วจะไปแรมคืนที่ไหนไม่ได้ทีเดียว หรือมี
อนุญาตให้ไปได้ด้วยกิจอย่างไรบ้าง ? จงแสดงตามหลักที่ท่านกล่าวไว้ในบาลี.

ต. มีอนุญาตให้ไปแรมคืนได้ด้วยกิจดังจะกล่าวต่อไปนี้ แล้ว
กลับมาภายใน ๗ วัน เรียกว่า สัตตทากรณียะ หรือสัตตทาหสนันวิวัตน์.

ก. สหธรรมิกหรือมารดาบิดาเจ็บไข้ ฐู่เข้าไปเพื่อรักษาพยาบาล
ก็ได้.

ข. สหธรรมิกกระสันจะสึก ฐู่เข้าไปเพื่อระงับก็ได้.

ค. มีกิจสงฆ์เกิดขึ้น เป็นต้นว่าวิหารชำรุดลงในเวลานั้น ไป
เพื่อหาเครื่องทัพพสัมภาระมาปฏิสังขรณ์ได้อยู่.

ฌ. ทายกต้องการจะบำเพ็ญกุศล ส่งคนมานิมนต์ ไปเพื่อบำรุง
ศรัทธาของเขาได้อยู่.

๑๒/๕/๒๔๖๖

ถ. ยังอีก ๗ วันจะถึงวันปวารณา ภิกษุทำตามสัตตทากรณียะไป
ในที่อื่น และทั้งปวารณาเสียที่วัดอื่นด้วย จะควรได้รับอานิสงส์แห่ง
การจำพรรษาหรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ต. ควรได้รับอานิสงส์แห่งการจำพรรษาเหมือนกัน เพราะวันสุด
แห่งวันจำพรรษาดกอยู่ในวันที่ ๗ นั้นเอง ในที่อื่นบ่งให้กลับเพียง ๗
วันนั้น เพราะยังไม่สิ้นกำหนดการจำพรรษา.

๒๔๘๐

ถ. ภิกษุอยู่จำพรรษาตลอดกาลจนได้ปวารณาแล้ว ได้อานิสงส์
แห่งการจำพรรษาอย่างไรบ้าง มีมาในที่ไหน ?

ด. ได้อานิสงส์ ๕ อย่าง เกี่ยวกับอานิสงส์กฐิน และได้โอกาส
เพื่อจะกรานกฐิน เพิ่มอานิสงส์ ๕ นั้นอีก ๔ เดือน มีมาในเรื่อง
จำพรรษา วินัยมุขเล่ม ๒ หน้า ๙๒.

๒๔๖๘

อุโบสถ

ด. จักทำอุโบสถ เมื่อก่อนประชุมหรือก่อนสวดปาฏิโมกข์ ต้อง
ทำกิจอะไรบ้าง และกำลังสวดปาฏิโมกข์ เกิดอันตรายอะไรบ้าง ที่
ต้องช้กสุตบต ?

ด. กิจที่จะพึงทำก่อนประชุม คือ กวาดโรงอุโบสถ ๑ ถ้า
กลางคืนให้ตามไฟ ๑ ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ ๑ หรือตั้งปูอาสนะไว้ ๑ กิจ
๔ อย่างนี้ เรียกบูรพกรรม. กิจที่จะพึงทำก่อนสวดปาฏิโมกข์อีก คือ
นำปาริสุทฺธิของผู้เจ็บมาด้วย ๑ นำนันทะของเขามาด้วย ๑ (ถ้าในมหา
สีมา) บอกฤๅ ๑ นับภิกษุ ๑ สั่งสอนนางภิกษุณี ๑ กิจ ๕ อย่างนี้
เรียกว่าบูรพกิจ.

เมื่อกำลังสวดปาฏิโมกข์ค้างอยู่ เกิดอันตราย ๑๐ อย่าง คือ
๑. พระราชาเสด็จมา ๒. โจรมาปล้น ๓. ไฟไหม้ ๔. น้ำหลากมา
๕. คนมามาก ๖. ฝิเข้าภิกษุ ๗. สัตว์ร้าย มีเสือเป็นต้นเข้ามาในอาราม
๘. งูร้ายเลื้อยเข้ามาในที่ชุมนุม ๙. ภิกษุอาพาธโรคร้ายเกิดขึ้นในที่
ชุมนุมอันเป็นอันตรายแก่ชีวิต ๑๐. มีอันตรายแก่พรหมจรรย์ เช่นใคร
มาเพื่อจะจับภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ถ้ามีอันตราย ๑๐ เหล่านี้ ช้กสุตบตได้.

๒๕/๑๑/๒๔๖๒

ถ. เมื่อถึงวันอุโบสถและปวารณา จะต้องทำอะไรก่อนบ้าง ?

ที่เรียกบูรพกรรมบุรพกิจ แล้วจึงเริ่มทำพิธีนั้นต่อไป.

ต. เบื้องต้นต้องกวาดเรือนอุโบสถ ถ้าทำตามไฟด้วย ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ และตั้งหรือปูอาสนะไว้ให้เสร็จก่อนประชุมสงฆ์ นี้เรียกบูรพกรรม. เมื่อสงฆ์ประชุมพร้อมแล้ว ถ้ามีการมอบปาริสุทธิและให้ฉันนะ ต้องมีภิกษุนำปาริสุทธิและฉันนะนั้นมาแจ้งแก่สงฆ์ บอกถุฑู นับภิกษุและตั้งสอนนางภิกษุณี นี้เรียกบุรพกิจ. ทั้ง ๒ อย่างนี้จะต้องทำก่อนอื่น ในสังฆกรรม ๒ อย่างนั้น แต่เฉพาะบุรพกิจ ข้อที่นำปาริสุทธิในปวารณากรรม ต้องเปลี่ยนเป็นนำปวารณาแทน.

๓/๕/๒๔๖๔

ถ. การตั้งญัตติกรรมในเวลาทำอุโบสถกรรม มีอยู่คำหนึ่งที่ว่า " ปตุตถกถุฏฐิ " แปลว่าความพร้อมพร้อม ในเรื่องนี้ใครจะทราบ ว่าอย่างไรเรียกว่าความพร้อม ?

ต. คำว่าพร้อมพร้อม คือการทำอุโบสถกรรม ต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ที่ ๑๔ หรือ ๑๕ หรือวันสามัคคีวันใดวันหนึ่ง ๑ ภิกษุผู้มาประชุมครบองค์ประชุม ๑ พวกเธอไม่ต้องสภาคาบัติ ๑ บุคคลที่จำต้องเว้น ไม่มีในที่ประชุมนั้น ๑ นี้เรียกว่า " ปตุตถกถุฏฐิ " ความพร้อมพร้อม.

๒๕๐๒

ถ. ที่ประชุมพร้อมด้วยองค์อย่างไรบ้าง จึงจะทำสังฆอุโบสถได้ ?

ค. พร้อมด้วยองค์ ๔ คือ ๑. วันนั้นเป็นวันที่ ๑๔ ที่ ๑๕ หรือ วันสามัคคีอย่างใดอย่างหนึ่ง ๒. จำนวนภิกษุประชุมกัน ๔ รูปเป็นอย่างน้อย เกินกว่านั้นใช้ได้ เธอทั้งหลายเป็นปกติคือเป็นภิกษุโดยปกติ ไม่ต้องปาราชิกหรือถูกสงฆ์ลงอุกเขปนิยกรรม แต่ ๒ ประเภทนี้ หมายเอาเป็นที่ ๔ อยู่ในสงฆ์ คือมีรูปนั้นบรรจบเป็น ๔ จึงใช้ไม่ได้ เธอทั้งหลายเข้านั่งไม่ละหัดอบาสแห่งกันและกัน สำเร็จเป็นภิกษุประชุม ๓. เธอทั้งหลายไม่ต้องสภาคาบัติ ๔. บุคคลควรเว้นไม่มีในหัดอบาส คือไม่ได้อยู่ในที่ประชุม นั้น เมื่อความพร้อมด้วยองค์ ๔ เหล่านี้ ท่านจึงให้ทำสังฆอุโบสถสวดปาฏิโมกข์ได้.

๓๑/๕/๒๔๘๒

ค. ทำไมโรงอุโบสถอย่างเล็ก จึงกำหนดให้ภิกษุได้ไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป ?

ค. เพราะสังฆกรรมบางอย่างเช่นอัฏฐานต้องการสงฆ์วิสติวรรค มีพวก ๒๐ กับกัมมารภิกษุอีก ๑ เป็น ๒๑ เป็นสถานที่พอดีที่จะให้สำเร็จกรรมนั้นได้ จึงกำหนดโรงอุโบสถอย่างเล็กภิกษุไม่น้อยกว่า ๒๑ รูป.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ค. จตั้งบัญญัติปาริสุทธิอุโบสถในวันที่ ๑๕ ให้ฟังสักหน่อย เมื่อตั้งบัญญัติแล้วควรปฏิบัติอย่างไรต่อไป ?

ค. ตั้งบัญญัติดังนี้ : สุนนฺติ เม ภนฺเต อายสฺมนฺตา, อชฺชุปฺสโก ปณฺณโรโส, ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกฺลลํ, มยํ อญฺญมญฺญํ ปาริสุทธิ-

อุโบสถ กุเรขยาม. ถ้าผู้ตั้งญัตติแก่ว่าในที่ประชุมนั้น ควรใช้คำว่า อาวุโส แทน ภนุเต. ครั้นตั้งญัตติแล้ว ภิกษุผู้เป็นเถระควรบอกความบริสุทธิ์ของตนก่อน ๓ คน แล้วภิกษุนอกนี้พึงทำอย่างนั้นตามลำดับพรรษาต่อไป.

๒๔๖๕

ถ. อุปสมบท อุโบสถ และปวารณา อย่างไหนต้องการสงฆ์อย่างน้อยที่สุดเพียงกี่รูป เพราะเหตุใด ?

ค. อุปสมบทและปวารณาอย่างละ ๕ รูปเป็นอย่างน้อย เพราะในอุปสมบทอุปัชฌายะเป็นผู้นำเข้าหมู่และเป็นผู้รับรอง อีก ๔ รูปจะได้ครบสงฆ์ ส่วนในปวารณาผู้ปวารณา ๑ อีก ๔ เป็นสงฆ์เช่นเดียวกัน แต่อุโบสถต้องมี ๔ รูปเป็นอย่างน้อย เพราะไม่มีผู้นำหรือผู้ปวารณาเช่นนั้น.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. ถ้าจะต้องเป็นผู้นำฉันตะของภิกษุผู้ไม่มาสู่สังฆกรรม จะพึงทำอย่างไร ? และจะพึงนำเพียงแค่ไหน ?

ค. พึงให้ภิกษุนั้นบอกมอบฉันตะแก่ตนว่า " จนุทำ ทมมิ จนุทำ เม หร, จนุทำ เม อาโรเจहि " ถ้าผู้บอกอ่อนกว่าให้ใช้บท " หรถ " แทน " หร " " อาโรเจธ " แทน " อาโรเจहि " เสร็จแล้วพึงไปสู่สังฆสันนิบาตแล้วบอกระบุชื่อผู้ให้ ต่างว่าผู้ให้ชื่ออุตตระ แก่กว่าตน

๑. นี้ หมายเหตุอุปสมบทในปัจจุบันประเทศ. ส่วนในมัชฌิมประเทศ การอุปสมบท ต้องใช้สงฆ์ ๑๖ รูปเป็นอย่างน้อย. ส. ป.

พึงบอกว่า "อายุสุมา ฆนเต อุตฺตโร มยฺหิ ฆนฺทํ อทาสี, ตสฺส ฆนฺโท มยา อหาญฺเณ, สาทฺฐ ฆนฺเต สงฺโฆ ชาเรตุ" ถ้าอ่อนกว่า ตน ว่า "อุตฺตโร ฆนฺเต ภิกฺขุ" แทน "อายุสุมา ฆนฺเต อุตฺตโร" เพียงเท่านี้ เป็นเสร็จวิธีนำฉันท์.

ถ้ารับรองฉันท์ของภิกษุ ๒ รูป พึงบอกควบ เช่น "อายุสุมา จ ฆนฺเต อุตฺตโร อายุสุมา จ สุมโน มยฺหิ ฆนฺทํ อทฺสุ, เตสํ ฆนฺโท มยา อหาญฺเณ, สาทฺฐ สงฺโฆ ชาเรตุ" ตั้งแต่ ๑ รูปพึงรวม บอกโดยจำนวนเช่น "ตโย ฆนฺเต ภิกฺขุ มยฺหิ ฆนฺทํ อทฺสุ ฯ เป ฯ" พึงนำฉันท์เฉพาะของภิกษุผู้อยู่ในเขตสมานสังวาสแห่งที่ทำสังฆกรรม.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ถ. ในอวาสที่มีมหาสีมา เขตร่วมสังวาสเดียวกัน ถึงวัน อุโบสถ พระอุตุระ เป็นไข้ ลงอุโบสถไม่ได้ เธอจึงมอบปาริสุทธิ ให้พระอุตุระนำไป ก่อนแต่ทำปาฏิโมกข์ พระอุตุระหาได้บอกแก่ สงฆ์ไม่ ต่อจบปาฏิโมกข์จึงได้บอก เช่นนี้สังฆกรรมนั้นจะใช้ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด ?

ค. ใช้ไม่ได้. เพราะมิได้ให้ฉันท์ก่อนทำปาฏิโมกข์.

๒๔๖๔

ด. การบอกอุตุระก็ดี การนับภิกษุก็ดี ซึ่งจัดเป็นบุรพกิจแห่ง อุโบสถนั้น มีประโยชน์อย่างไร ?

ค. การบอกอุตุระมีประโยชน์ คือ ประกาศกาลของอุโบสถหรือ จะเรียกว่าศักราชของอุโบสถก็ได้ และเป็นประโยชน์นัดหมายให้ภิกษุ

สงฆ์นับเวลาตรงกัน การนับภิกษุมีประโยชน์คือ ให้รู้ว่าในอาวาสนั้นหรือ
ในจังหวัดนั้น มีภิกษุเท่าไร กล่าวโดยความก็คือในระยะกึ่งเดือนสำรวจ
บัญชีกันคราวหนึ่ง เพื่อจะได้รู้ว่า มีจำนวนคงที่หรือขึ้นลงเท่าไร.

๒๓/๘/๒๔๖๒

ถ. ภิกษุมีความสงสัยในอาบัติปาจิตตีย์ จะบอกอย่างไร จง
เขียนคำบอกตามแบบมาด้วย ?

ต. บอกว่าอย่างนี้ " อหิ อาวุโส ปาจิตตียาย อาปตติยา
เวมตีโก ยทา นิพฺพเมตติโก ภวิสฺสามิ ตทา ตํ อาปตฺตี
ปฏิกฺกริสฺสามิ. "

๒๔๖๓

ด. จงแสดงคำสวดประกาศ ในเวลาที่ภิกษุต้องสภาคาบัติอยู่
ในที่ประชุมในการทำอุโบสถ ?

ต. คำสวดประกาศว่า สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อหิ สพฺโพ
สงฺโฆ สภาคํ อาปตฺตี อาปนฺโน, ยทา อณฺณํ ภิกฺขุํ สุทฺธํ
อนาปตฺติกํ ปสฺสิสฺสตี, ตทา ตสฺส สนฺตเก ตํ อาปตฺตี ปฏิกฺกริสฺสตี
แปลว่า ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ทั้งปวงนี้ ต้อง
สภาคาบัติ จักเห็นภิกษุอื่นผู้บริสุทธฺิไม่มีอาบัติเมื่อใด จักทำคั้นอาบัติ
นั้น ในสำนักเธอเมื่อนั้น.

๓๑/๘/๒๔๘๒

ด. ถึงวันอุโบสถเช้า ต่างรูปต่างมีธุระ สงฆ์จะสามัคคีร่วมใจ
กันเลื่อนไปทำอุโบสถต่อวันรุ่งขึ้นได้หรือไม่ ? เหตุไรจึงเฉลยเช่นนั้น.

ด. ไม่ได้. เพราะไม่เข้าเกณฑ์แห่งวันอุโบสถทั้ง ๓ ตามพระพุทธานุญาต ถ้าจะอนุโลมวันสามัคคีอุโบสถ ก็ยังใช้ไม่ได้ เพราะสามัคคีอุโบสถ ท่านหมายแต่เพียงชนิดที่ภิกษุแตกเป็นก๊กเป็นหมู่รวมกันไม่ติด เช่นภิกษุชาวเมืองโกสัมพีเป็นตัวอย่าง เมื่อสามัคคีกันได้วันใด วันนั้นจึงควรทำสามัคคีอุโบสถ เช่นนี้จึงจะควร. เพียงแต่มีธุระอะไรแล้วจะเลื่อนวันอุโบสถเช่นนี้ไม่ชอบ.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ด. ถ้าคณะสงฆ์ใช้เครื่องบันทึกลีลาเสียงสวดปาฏิโมกข์ไว้ แล้วนำมาใช้เปิดให้ที่ประชุมสงฆ์สวดฟังในวันอุโบสถ แทนภิกษุสวดปาฏิโมกข์ จะถูกต้องตามพระวินัยพุทธบัญญัติหรือไม่? เพราะเหตุไร?

ด. ไม่ถูกต้องตามพระวินัยพุทธบัญญัติ. เพราะเหตุว่าการสวดปาฏิโมกข์นี้ ตรีสให้เป็นหน้าที่ของพระเถระ แต่ถ้าไม่สามารถด้วยประการใดประการหนึ่ง จะเชิญให้ภิกษุอื่นผู้สามารถสวดก็ได้ เป็นอันว่ารูปใดรูปหนึ่งสวดก็ได้ ภิกษุผู้สวดนั้นควรเลือกเอาภิกษุผู้ฉลาดจำปาฏิโมกข์ได้ เข้าใจว่าพาทย์และอักษรถูกต้องจังหวะและชัดเจนและอาจสวดได้ ไม่ใช่ผู้มีเสียงแหบเสียงเครือ หรือเจ็บเป็นหวัด ภิกษุผู้สวดควรตั้งใจสวดให้ชัดให้ดัง พอบริษัทได้ยินถนัดทั่วกัน แกล้งทำอ้อมแอ้มอุบิบเสีย ท่านปรับเป็นทุกกฏตามนัยนี้ เป็นเครื่องอ้างว่า ใช้เครื่องบันทึกลีลาเสียงแทนไม่ได้.

๒๕๑๘

ด. ภิกษุบางวัดนิยมทำอุโบสถที่ง่าย กล่าวคือถึงวันอุโบสถแล้ว

รับทำคณะอุโบสถบ้าง สวดปาฏิโมกข์ย่อบ้าง ในขณะที่พระอยู่ไม่พร้อมกันบ้าง หรือขณะที่มีแต่ผู้จำปาฏิโมกข์ไม่ได้บ้าง ดังนี้ จะมีโทษอย่างไรบ้าง และสวดปาฏิโมกข์ย่อนั้น ตามแบบพระมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงแสดงอย่างไร ?

ค. ในฐานะที่เลือกทำแต่จ่ายท่านว่าไม่ควร คือทำไปก็ไม่ดี ในที่ไม่มีผู้จำปาฏิโมกข์ได้จบ และไม่มีที่ฟังปาฏิโมกข์ตลอดได้ ท่านห้ามไม่ให้อยู่จำพรรษาในที่นั้น ในฐานะที่รับทำในขณะที่พระอยู่ไม่พร้อมด้วยรู้ว่าจะมาอีกแต่ไม่คอย ท่านปรับตุลัจฉัย ถ้าทำด้วยสะเพร่านึกว่ามาเมื่อสวดถึงไหน ก็ฟังแค่นั้น ต้องทุกกฎ การสวดปาฏิโมกข์ย่อเมื่อมีเหตุ ตามมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ นั้น ตัวอย่างเช่น สวดนิทานุทเทสและปาราชิกุทเทสจบแล้ว สวดคำท้ายทีเดียวว่า " อุทฺธิฎฺฐํ โข อายสฺมนุโต นิทานํ, อุทฺธิฎฺฐา จตฺตารो ปาราชิกา ฌมฺมา, สุตฺตา เทรส สงฺฆาติเสสา ฌมฺมา ฯ เป ฯ สุตฺตา สตฺตาทิกรณ-สมถา ฌมฺมา, เอตฺติกํ ฯ เป ฯ สิกฺขิตพฺพํ."

๓/๘/๒๔๖๕

ค. บางวัดมีสวดปาฏิโมกข์แต่ในพรรษา ออกพรรษาแล้วพัก, บางวัดสวดปาฏิโมกข์เพียงจบปาราชิกบ้าง สังฆาติเสสบ้างเท่านั้น. บางวัดสวดจบแต่ช่วยกันสวด คือรูปหนึ่งสวดจบนิสัสคิยปาจิตติย อีกรูปหนึ่งจับสวดปาจิตติยต่อไปจนจบ. ทั้ง ๓ รูปนี้ จะควรหรือไม่ควรเป็นประการไร, จึงชี้แจงมาโดยอ้างหลักด้วย เพื่อจักได้เป็นแบบต่อไป ?

ด. ไม่ควร. เพราะทรงอนุญาตให้แสดงปาฏิโมกข์ทุกวันอุโบสถ การสวดปาฏิโมกข์เพียงจบปาราชิกุเทศ หรือสังฆาติเสสุทเทศ ไม่มี ทรงอนุญาต เว้นแต่ย่อปาฏิโมกข์ กระนั้นก็ยังต้องมีอันตรายจึงจะ ย่อได้ การช่วยกันสวด แปลว่าผู้นั้นขาดองค์คือ พยตุโต ปฏิพโล.

๒๑/๘/๒๔๖๐

ด. เมื่อถึงวันอุโบสถ ภิกษุอยู่ด้วยกันไม่ควบคณะสงฆ์ จักทำ สังฆอุโบสถไปตามเคยอย่างนั้น หรือจะควรปฏิบัติอย่างไร ที่ต้องด้วย พระวินัยนิมม ?

ด. ทำสังฆอุโบสถไม่ได้ เพราะมีภิกษุไม่ครบคณะสงฆ์ ต้อง ทำคณอุโบสถ หรือบุคคลอุโบสถهماแก่จำนวนที่มีอยู่ ถ้ามีอยู่ ด้วยกัน ๓ รูป หรือ ๒ รูป ให้ทำคณอุโบสถ หรือเรียกชื่อหนึ่งว่า ปาริสุทธอุโบสถ ดังนี้ คือ ถ้า ๓ รูปพึงประชุมกันในสีมาแล้ว รูปหนึ่ง พึงตั้งคณัญญัติว่า สุนนตุ เม ภนฺเต (หรืออาวุโส ตามแก่หรืออ่อน) อายสมฺมุตตา อชฺชโปโสถ ปณฺณโรโส (หรือ จาตุทฺทโส ตามวัน) ยทายสมฺมุตานํ ปตฺตคฺคฺลํ มยฺ อณฺณมณฺณํ ปาริสุทฺธอุโปสถํ กเรยฺยาม แล้ว จึงบอกปาริสุทธแก่กันตามลำดับพรรษา ผู้แก่พึงบอกก่อนว่า ปาริสุทฺโธ อหํ อาวุโส ปาริสุทฺโธติ มํ ชาเรหิ ๓ หนแล้ว ผู้อ่อนพึง บอกนัยโดยนัยนั้น เป็นแต่เปลี่ยนบท อาวุโส เป็น ภนฺเต ชาเรหิ เป็น ชาเรถ เท่านั้น, ถ้า ๒ รูปก็ทำอย่างเดียวกับ ๓ รูป แต่ไม่ต้องทำพิธี ตั้งคณัญญัติก่อน บอกปาริสุทธกันทีเดียว ถ้ามีอยู่เพียงรูปเดียว ให้ทำ บุคคลอุโบสถ หรืออธิษฐานอุโบสถก็เรียก คือให้อธิษฐานใจว่า อชฺช

เม อุโปสถ หรือเต็มวันเข้าด้วยว่า ปณฺณรโธ หรือ จตุทฺทโธ ตามวันด้วยก็ได้.

๘/๘/๒๔๖๓

ถ. เพราะสัมปชานมุสาวาท เป็นอาบัติปาจิตตีย์ ทราบแล้ว แต่เพราะสัมปชานมุสาวาท เป็นอาบัติทุกกฏ มีหรือไม่? ถ้ามีมีในที่เช่นไร? ขอฟังอธิบาย.

ค. มี คือ ในขณะที่ฟังปาติโมกข์. โดยอธิบายว่า ในขณะที่ฟังปาติโมกข์นั้น ภิกษุทุกรูปจะต้องทำตนให้บริสุทธิ์ ปราศจากอาบัติ ถ้าขณะที่ฟังปาติโมกข์อยู่ รู้ว่าตนต้องอาบัติ ไม่บอกแก่ภิกษุผู้นั่งอยู่ใกล้ๆ ข้าพเจ้าต้องอาบัติชื่อนี้ ออกจากที่นี่ ข้าพเจ้าจะทำคืน คือแสดงอาบัตินั้น ดังนี้ ท่านว่าเป็นอาบัติทุกกฏ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๒๕๑๓

ถ. สภาคาคบัตินั้น คืออย่างไร? ภิกษุ ก. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฆ่าสัตว์ ภิกษุ ข. ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะดื่มน้ำเมา ดังนี้ เรียกว่าสภาคาคบัตินั้น ใช่หรือไม่? เพราะเหตุไร?

ค. พระพุทธบัญญัติที่ภิกษุล่วงละเมิดแล้ว มีโทษอย่างเดียวกัน คือเสมอกัน และล่วงละเมิดในวัตถุเดียวกัน เรียกว่าสภาคาคบัตินั้น. กรณีของภิกษุ ก. กับภิกษุ ข. หาเรียกว่า สภาคาคบัตินั้น ไม่. เพราะต่างวัตถุกัน.

๒๕๑๓

ถ. ภิกษุต้องอาบัติแล้ว ไม่ทำตนให้บริสุทธิ์ก่อน ทำอุโบสถได้หรือไม่ เพราะเหตุไร?

ด. ภิกษุต้องอาบัติแล้ว ไม่ทำตนให้บริสุทธิ์ก่อนทำอุโบสถได้ ก็มี ไม่ได้ก็มี ที่ได้เพราะภิกษุทั้งหมดต้องสภาคาบัติ หาผู้รับอาบัติไม่ได้ ๑ ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วบอกไว้ แต่ยังไม่ได้อยู่กรรม ๑ และอยู่รูปเดียวหาผู้รับอาบัติไม่ได้ ทำอธิษฐานอุโบสถ ๑ นอกจากนี้แล้วทำไม่ได้ เพราะในนิทานุทเทส ท่านให้แสดงความบริสุทธิ์ก่อน.

๒๔๗๑-๒๔๗๓

ด. อุโบสถกรรมเป็นกิจที่สงฆ์จำต้องทำทุกกึ่งเดือนใช่หรือไม่ หากว่าจะทำ ให้ภิกษุรูปหนึ่งผู้จำปาฏิโมกข์ได้เพียงครึ่งสวด เธอสวดให้ถึงตอนที่เธอจำไม่ได้ ก็เลิกสวดดังนี้ จะขอให้เธออ่านหนังสือปาฏิโมกข์ต่อไปจนจบ หรือจะให้รูปอื่นที่จำปาฏิโมกข์ได้สวดต่อไป หรือจะให้สวดแต่ต้นไปใหม่ดังนี้ อย่างไหนจะควร ?

ด. อุโบสถกรรมเป็นกิจจำต้องทำทุกกึ่งเดือนใช่แล้ว สวดได้ครึ่งหนึ่ง จะอ่านหนังสือปาฏิโมกข์ต่อที่สวดค้างไว้ไม่ได้ แม้รูปอื่นจะสวดต่อไปก็ใช้ไม่ได้ เพราะจะสวดเป็น ๒ รูปไป การสวดปาฏิโมกข์จะต้องสวดรูปเดียวจนจบ ที่ควร รูปที่จะสวดใหม่ต้องตั้งต้นสวดแต่ต้นไปใหม่จนจบ.

๒๔๗๕

ด. สงฆ์กำลังสวดปาฏิโมกข์ค้างอยู่ หากมีภิกษุอื่นเพิ่งมาถึงเข้าอีกก็ดี หรือมาถึงเมื่อจบแล้วก็ดี จะปฏิบัติอย่างไร ?

ด. ต้องปฏิบัติดังนี้ คือ ถ้าภิกษุที่เข้ามาใหม่มากกว่าภิกษุที่ประชุมอยู่ ต้องสวดตั้งต้นไปใหม่ ถ้าเท่ากันหรือน้อยกว่า ส่วนที่สวด

ไปแล้วก็แล้วไป. ให้เธอที่มาใหม่ฟังส่วนที่ยังเหลือต่อไป. ถ้าเธอมาเมื่อสวดจบแล้ว แม้มากกว่าก็ไม่ต้องสวดซ้ำอีก ให้เธอที่มาใหม่ฟังบอกปารีสุทธิ ในสำนักภิกษุผู้สวดผู้ฟังปาฏิโมกข์แล้ว.

๒๔๗๖

ถ. เกิดเหตุอุกฉินขึ้น ในเมื่อสวดปาฏิโมกข์ไปถึงสิกขาบทที่ ๕ แห่งสังฆาติเสส จะพึงย่อสวดตามพระมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าว่าอย่างไร ? (ห้าม ๗ ล ๗)

ต. มติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ให้สวดย่อด้วยสุตบทว่า อุทฺธิฏฺฐั โข อายสฺมนฺโต นิตานัน, อุทฺธิฏฺฐา จตุตาโร ปาราชิกา ฌมฺมา, สุตา เตรส สงฺฆาติเสสา ฌมฺมา, สุตา เทว อนิยตา ฌมฺมา, สุตา ตีส นิสฺสกุคฺคิยา ปาจิตฺติยา ฌมฺมา, สุตา เทวนวุติ ปาจิตฺติยา ฌมฺมา, สุตา จตุตาโร ปาฏิเทสนียา ฌมฺมา, สุตา สตุตธาธิกรณสมถา ฌมฺมา, เอตฺตกนฺตสฺส ภควโต สุตฺตาคคิ สุตฺตปริยาปนฺนํ อนฺวตฺตมมาสิ อุทฺเทสิ อากจฺฉติ ตฺตถ ตฺตถ สพฺเพเหว สมกฺเคหิ สมฺโมทมานเอหิ อวิวทมานเอหิ สิกฺขิตพฺพ.

๒๔๘๐

ปวารณา

ถ. การเข้าพรรษาเรียกอธิษฐานกรรม การออกพรรษา เรียกปวารณากรรม ในกรรมทั้งสองนี้ กรรมไหน กำหนดด้วยสงฆ์เท่าไร ? และกำหนดเขตอย่างไร ? เพราะเหตุไร ?

ต. การเข้าพรรษาไม่กำหนดด้วยสงฆ์ รูปเดียวสองรูปก็อธิษ-

ฐานเข้าพรรษาได้. และไม่กำหนดเขต จะอธิษฐานที่ไหนก็ได้ เพียงแต่ท่านห้ามไม่ให้จำพรรษาในที่อื่นไม่สมควรเท่านั้น เช่นในโพรงไม้ บนคอกไม้ ในคุ่ม หรือในกระท่อมผี เป็นต้น และท่านให้กำหนดบริเวณอาวาสเป็นเขต. เพราะการอธิษฐานเข้าพรรษาไม่ได้จัดเป็นสังฆกรรม.

ส่วนการปวารณากรรม กำหนดด้วยสงฆ์ตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป. และกำหนดให้ทำภายในเขตสีมา ถ้าต่ำกว่า ๕ รูป ท่านให้ปวารณาเป็นการคณะ ถ้ารูปเดียวให้อธิษฐานเป็นการบุคคล. เพราะปวารณากรรม จัดเป็นสังฆกรรม.

๒๕๑๒

ถ. ในสังฆกรรม คือ อุโบสถและปวารณานั้น อุโบสถท่านว่าต้องพร้อมด้วยองค์เป็นเครื่องกำหนดจึงทำได้ อะไรเป็นองค์แห่งอุโบสถกรรมนั้น และองค์อย่างนั้นมีในปวารณากรรมด้วยหรือไม่?

ค. องค์แห่งอุโบสถกรรมนั้น ท่านกำหนดไว้ ๔ อย่างดังนี้ :-

๑. วันนั้นต้องเป็นวันที่ ๑๔ หรือที่ ๑๕ นับแต่อุโบสถหลังมา หรือเป็นวันสามัคคี.

๒. ชุมนุมภิกษุในกรรมนั้น ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๔ รูป.

๓. ภิกษุเหล่านั้นต้องไม่มีใครต้องสภากาบัติเลย หรือถ้ามีต้องให้ภิกษุสวดประกาศตามแบบที่ท่านวางไว้ให้สงฆ์ทราบเสียก่อน.

๔. ต้องไม่มีวัชชียบุคคลในหัตถบาสนั้น นี้เป็นองค์แห่งอุโบสถกรรม ใช้เฉพาะเป็นเครื่องกำหนดแห่งสังฆกรรมเท่านั้น ไม่ไป

ถึงปวารณากรรมด้วย แต่มีบางข้อ เช่นข้อที่ ๑ กับข้อที่ ๔ มิใช่
ปวารณากรรมด้วยเหมือนกัน.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. ในอวาตแห่งหนึ่งมีภิกษุจำพรรษาแรก ๔ รูป พรรษาหลัง
๒ รูป เมื่อถึงปวารณาแรก (เพ็ญเดือน ๑๑) และวันปวารณาหลัง
(เพ็ญเดือน ๑๒) เชอทั้ง ๖ รูปนั้น จะปฏิบัติอย่างไร ?

ต. เมื่อถึงวันปวารณาแรก ฟังประชุมกันทั้ง ๖ รูปแล้ว ตั้ง
ตั้งฉันทัตติ ภิกษุผู้จำพรรษาแรก ๔ รูปฟังปวารณา เมื่อเสร็จแล้วภิกษุ
อีก ๒ รูปฟังทำปาริสุทธิอุโบสถ ในสำนักภิกษุ ๔ รูปนั้น เมื่อถึงวัน
ปวารณาหลัง ฟังประชุมกัน ๖ รูปเช่นเดียวกันแล้ว ภิกษุผู้
จำพรรษาแรก ๔ รูปฟังตั้งฉันทัตติสวดปาฏิโมกข์ เมื่อจบแล้วภิกษุ ๒ รูป
ฟังปวารณาในสำนักภิกษุ ๔ รูปนั้น.

๒๔๘๑

ถ. ภิกษุจำพรรษาวัดละ ๓ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๑ รูปบ้าง เมื่อ
ถึงวันอุโบสถและปวารณา เชอเหล่านั้นจะปฏิบัติอย่างไรบ้าง ในวัด
ของตน ๆ ที่มีสีมา จงเฉลยให้ตลอดถึงฉันทัตติด้วย ?

ต. เมื่อถึงวันอุโบสถ ถ้ามี ๓ รูป ฟังประชุมกันในโรงอุโบสถ
รูปหนึ่งสวดประกาศด้วยฉันทัตติว่า สุนนตุ เม ภนฺเต อายสฺมนฺตา
อชฺชุปฺสโต ปณฺณโรโส ยथाยสฺมนฺตานิ ปตฺตกฺกลํ มยฺ อณฺณมณฺณํ
ปาริสุทธิอุโปสถํ กเรยฺยาม. ถ้าผู้สวดแก่กว่า ว่า อาวุโส แทน ภนฺเต
ถ้าที่ ๑๔ ว่า จาคฺคฺทฺทฺสํ แทน ปณฺณโรสี. ถ้าดับนั้น พระเถระผู้แก่

กว่าพึงบอกบริสุทธิว่า บริสุทธิ โอหิ อาวุโส บริสุทธิโรติ มัม ชาเรถ
๓ หน. ภิกษุออกนี้พึงทำอย่างนั้น เปลี่ยน อาวุโส เป็น ภนฺเต ตาม
ลำดับแก่และอ่อน ถ้า ๒ รูป ไม่ต้องตั้งญัติติ บอกแต่บริสุทธิ. รูป
เดียวให้รอภิกษุอื่นจนสิ้นเวลา ถ้าไม่มีมาให้อธิษฐานว่า อชฺช เม
อุโปสโก. เมื่อถึงวันปวารณา ถ้ามี ๓ รูป ๆ หนึ่งพึงประกาศด้วยญัติติ
ว่า สุนฺนตุ เม ภนฺเต อายสฺมุนฺตา อชฺช ปวารณา ปณฺณรสี ๆ เป ๆ
อญฺฉมณฺณํ ปวาระยาม. แล้วปวารณารูปละ ๓ จบ ตามลำดับ.
ถ้ามี ๓ รูป ไม่ต้องตั้งญัติติ ปวารณาทีเดียว ถ้ารูปเดียวให้รอจนเห็น
ไม่มีภิกษุมาแน่ จึงให้อธิษฐานว่า อชฺช เม ปวารณา คังนี้.

๒๔๗๓

ถ. อีกวัดหนึ่งคือ วัดใน มีจำพรรษา ๑๑ รูป แต่เข้าพรรษา
หลังเสีย ๕ รูป เมื่อถึงวันเพ็ญแห่งเดือนกัตติกาที่ ๒ ซึ่งเป็นวันที่เธอ
เหล่านั้นจะทำสังฆอุโบสถก็ได้ ทำสังฆปวารณาก็ได้ เพราะมีจำนวน
พอแก่กรรมนั้นทั้ง ๒ ฝ่าย แต่ท่านพวกนั้นไม่มีใครเป็นพยัคตะ ภิกษุ
ผู้ฉลาดในกรรมวิธีนั้นเลย ต่างว่าเรื่องนี้จะตกเป็นปัญหาท่านต้องรับ
หาหรือ จะควรแนะนำเขาอย่างไร จะให้เขาทำสังฆอุโบสถหรือสังฆ-
ปวารณา หรือทั้ง ๒ อย่าง หรือต้องแยกเป็นการสงฆ์การคณะละอย่าง
ถ้าต้องทำทั้ง ๒ อย่าง ควรทำอย่างไรหนก่อน ญัติติจะควรมีในกรรม
ก่อนหรือกรรมหลัง ?

ด. ควรแนะนำว่าต้องทำทั้ง ๒ อย่าง และต้องทำการสงฆ์ทั้ง
๒ อย่าง เพราะมีจำนวนพอที่จะทำการสงฆ์ได้ทั้ง ๒ ฝ่าย ต้องทำ

สังฆอุโบสถก่อน เพราะผู้จำพรรษาหลังมีจำนวนน้อยกว่า ญัตติกีควรมี
ในกรรมก่อน เพราะทำก่อน.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. พระนอกวัดจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๗ รูป แต่พรรษาขาดเสีย
๓ รูป เมื่อถึงวันมหาปวารณา พวกพรรษาไม่ขาดก็ทำสังฆปวารณา
ตามพุทธานุญาตเสร็จแล้ว พวกพรรษาขาดก็ทำสังฆอุโบสถต่อไป
เธอทำกันดังนี้ ท่านเห็นอย่างไร ไม่ผิดจนเผลอหรือ เพราะจำนวน
ภิกษุก็มีไม่พอตามที่ท่านกำหนดไว้ในสังฆกรรม ๒ อย่างนั้น ทั้งในวัน
เดียวหรือโรงอุโบสถเดียวกันจะตั้งญัตติ ๒ หนท่านก็ห้าม หรือมีทาง
ทำได้อย่างไร ? จงชี้แจงเพื่อได้เป็นเนตติต่อ ๆ ไป.

ต. เรื่องนี้จะมีทางทำได้แต่สังฆปวารณา เพราะถึงจะมีจำนวน
ผู้อาจปวารณาเพียง ๔ รูป ท่าน ๓ รูปนั้นเป็นคณปุระกะแห่งกรรมนั้น
ก็ได้ ท่านอนุญาติ แต่สังฆอุโบสถทำไม่ได้ เพราะทั้งมีจำนวนภิกษุ
ไม่ครบตามกำหนด เพราะทั้งเป็นฝ่ายไม่อาจปวารณาและมีจำนวน
น้อยกว่า ต้องทำปริสฺสุทธิอุโบสถ แต่จะตั้งคณญัตติสำหรับเรื่องนั้น
ก็ไม่ได้อีกเหมือนกัน เพราะสังฆญัตติมีในปวารณากรรมนั้นเสียแล้ว.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. วันปวารณาและการกฐีทำ และอาการที่กระทำ คืออะไร
บ้าง ? จงอธิบายพอได้ความ.

ต. วันปวารณามี ๓ คือ จาคุททสี ที่ ๑๔ คำ ปิณณรสี ที่
๑๕ คำ สามัคคีวันที่ภิกษุพร้อมเพรียงกัน. การกฐี ๓ คือ สงฆ์

ภิกษุตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป ๑ คณะภิกษุ ๔, ๓, ๒ รูป ๑ บุคคล ภิกษุรูปเดียว ๑
อาการที่ทำมี ๓ คือ ปวารณาต่อที่ประชุม ปวารณาตนเอง อธิษฐาน
ในใจ อย่างทำอุโบสถ.

๒๔๓๓

ถ. เมื่อต้องการทำปวารณาเป็นการสงฆ์ท่านสั่งให้ตั้งญัตติประกาศ
แก่สงฆ์ก่อน แล้วจึงปวารณาฯ มีวิธีหลายอย่าง ต้องการอย่างไร ต้อง
ตั้งญัตติสำหรับอย่างนั้น ถ้ามีความจำเป็น ต้องการจะให้ภิกษุมิพรรษา
เท่ากันปวารณาพร้อมกัน ในวันที่มีความปรองดองกัน จะพึงตั้งญัตติว่า
อย่างไร และเมื่อตั้งญัตติอย่างนั้นแล้วเปล่งคำปวารณาเพียง ๒ หน
จะใช้ได้หรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ค. เมื่อความจำเป็นต้องการทำอย่างนั้น ต้องประกาศให้สงฆ์
ทราบความจำเป็นก่อนแล้ว ตั้งญัตติบอกให้ปวารณา โดยประการ
อันจะทำนั้นว่า สุณาตุ เม ภนุเต สงโฆ, อชช ปวารณา สามคฺคิ,
ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ, สงโฆ สมานวสุสิกํ ปวาเรยฺย. ตั้งญัตติ
อย่างนี้แล้ว จะปวารณาเพียง ๒ หนเท่านั้น ก็ใช้ได้ น้อยกว่าหรือมากกว่า
นั้นก็ใช้ได้ เพราะในญัตติไม่มีคำระบุนสงฆ์ว่าจะปวารณากันกี่หน.

๓/๕๑๒๔๓๘

ด. จงตั้งสมานวัสสิกขาบัญญัติมาให้ฟัง เมื่อตั้งญัตติแล้วจะปฏิบัติ
อย่างไรต่อไป ?

ค. ตั้งญัตติว่า สุณาตุ เม ภนุเต สงโฆ, อชช ปวารณา
ปณฺณรสี, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ, สงโฆ สมานวสุสิกํ ปวาเรยฺย.

ถ้าเป็นวันที่ ๑๔ หรือวันสามัคคี ก็เปลี่ยนชื่อไปตามวันนั้น ๆ ปฏิบัติ
อย่างนี้ต่อไป คือ ท่านที่เป็นประธานในสงฆ์ จัดให้ภิกษุมีพรรษา
เท่า ๆ กัน ปวารณาพร้อมกันเป็นพวก ๆ ตามพรรษาแก่ก่อน ส่วน
ภิกษุที่มีพรรษาไม่เสมอกันปวารณาทีละรูป.

๒๔๖๕

ถ. ยังอีก ๗ วันจะถึงวันปวารณา ภิกษุทำสัตตาคหกรณียะไปใน
ที่อื่นโดยไม่คิดจะกลับมาอีก และไปปวารณาในอาวาสอื่น เช่นนี้
ควรได้รับอานิสงส์แห่งการจำพรรษาด้วยหรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ค. ควรได้รับอานิสงส์แห่งการจำพรรษาด้วย เพราะวันสุดท้ายแห่ง
การจำพรรษาคือในวันที่ ๗ นั้น.

๒๔๖๖

ถ. ภิกษุจำพรรษาก่อน ๕ รูป พรรษาหลัง ๕ รูป ในอาวาสเดียว
กัน เมื่อถึงวันปวารณาก่อนและหลัง เธอเหล่านั้นจะปฏิบัติอย่างไร ?

ค. ถึงวันปวารณาก่อน ภิกษุทั้ง ๑๐ นั้น พึงประชุมกันในโรง
อุโบสถ ทำบุรพกิจแล้ว จำนวน ๕ ก่อน พึงตั้งญัตติแล้วปวารณา
จำนวน ๕ หลัง พึงบอกวิสุทธิติ. ถึงวันปวารณาหลัง จำนวน ๕ หลัง
พึงปวารณาตามวิธีนั้นแล้ว จำนวน ๕ ก่อน พึงบอกบริสุทธิติ นี้ใน
สีมาสามัญ มิใช่มหาสีมา.

๒๔๖๑-๒๔๖๓-๒๔๖๗

ถ. ในอารามที่มีภิกษุมาก ถึงวันปวารณา จะว่าคำปวารณา
รูปละ ๓ จบไม่สะดวก ควรปฏิบัติอย่างไรดี ถ้าตอบเช่นนั้น จะมีวิธี

ทำอย่างไรบ้างหรือไม่ จงแถลงให้ตลอดถึงยุติด้วย ?

ต. ควรว่าแต่รูปละจบหรือสองจบ หรือพรรษาเท่ากัน จัดให้ว่าพร้อมกัน เช่นนี้จึงจะดี แต่ถ้าจะปฏิบัติเช่นนี้ ควรประกาศสงฆ์ให้รู้เสียก่อนด้วยยุติ ตัวอย่างยุติสำหรับปวารณา ๓ หน ดังนี้ :-

" สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อชฺช ปวารณา ปณฺณรสี, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกลํ, สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเรยฺย " ถ้าสองจบหรือจบเดียวเปลี่ยนคำว่า เตวาจิกํ เป็น เทววาจิกํ หรือ เอกวาจิกํ โดยชอบแก่สังฆาวีรียี. ถ้าให้ภิกษุมิพรรษาเสมอกันปวารณาพร้อมกัน เปลี่ยนคำว่า เตวาจิกํ เป็น สมานวสฺสิกํ ต่อนี้ไปคำว่าปวารณาตามที่ระบุไว้ไปตามลำดับ.

๒๔๖๓-๒๔๘๑

ถ. ในอวาสมีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๔ รูป ถึงวันปวารณาเช้า จะพึงปฏิบัติอย่างไร ? จงจาระไนให้ตลอด.

ต. พึงทำเป็นคณะปวารณา คือประชุมกันแล้ว รูปหนึ่งประกาศด้วยยุติว่า สุณนฺตุ เม ภนฺเต อายสฺมนฺโต, อชฺช ปวารณา ปณฺณรสี ยทาสฺมนฺตานิ ปตฺตกฺกลํ, มยฺ อณฺณมณฺณํ ปวาเรยฺยาม. ท่านผู้สวดแก่กว่า พึงกล่าววว่า อาวุโส แทน ภนฺเต. ถ้าวันที่ ๑๔ พึงกล่าววว่า จาคฺคฺทฺทฺสี แทน ปณฺณรสี พึงปวารณาตามลำดับ เพราะน้อยรูปเป็นอันเข้าใจชัดว่า ๓ หนเต็มที, คำปวารณาว่า อหิ อาวุโส อายสฺมนฺเต ปวาเรมิ; ทิฏฺฐเณ วา สฺเตน วา ปริสฺสกาเย วา. วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปิ อูปาทาเย, ปสฺสนฺโต ปฏิกฺกรสฺสามิ. ทุคฺคิมฺปิ อาวุโส ฯ เป ฯ ปฏิกฺกรสฺสามิ. ตติยมฺปิ อาวุโส ฯ เป ฯ

ปฏิภุกริสฺสามิ. นี้สำหรับรูปแก่ รูปอ่อนว่า ภูนเต แทน อาวุโส.

๑๒/๘/๒๔๖๐

๓. ภิกษุจำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีสีมาอุโบสถ เมื่อถึงวันปวารณา จะพึงปฏิบัติอย่างไร ?

๓. พึ่งไปปวารณาในอาวาสที่มีสีมาอุโบสถ พร้อมทั้งกับภิกษุทั้งหลาย เพราะปวารณากรรมทรงอนุญาตให้ใช้แทนอุโบสถกรรม จึงจำต้องทำภายในสีมา.

๒๕๑๑

อุปปลกิริยา

๓. อุปปลกิริยานั้น ได้แก่อาการเช่นไร ? จงแยกประเภทและอธิบาย.

๓. การทำนอกรัตนกรอยของสมณะ เรียกว่า อุปปลกิริยา มีประเภทเป็น ๓ คือ อนาคต ๑ ปาปสมาจาร ๑ อนนสนา ๑ ความประพฤติไม่ดีไม่งามและเล่นมีประการต่างๆ (เช่นเล่นอย่างเด็กเป็นต้น) จัดเข้าในอนาคต ความประพฤติเลวทราม จัดเข้าในปาป-สมาจาร ความเลียงชีพไม่สมควร จัดเข้าในอนนสนา.

๒๔๖๕

๓. อุปปลกิริยา ๓ มีอธิบายว่าอย่างไร ภิกษุประพฤติอย่างไรน ต้องอาบัติและถูกสงฆลงโทษอย่างไร ?

๓. อนาคต คือความประพฤติไม่ดีไม่งาม และเล่นมีประการต่างๆ เช่นเล่นอย่างเด็ก เล่นคะนอง เล่นพนัน เล่นปู้ยี่ปู้ยำ เล่น

อึ่งคณิง เป็นต้น. ปาปสมาจาร คือความประพฤติเลวทราม เช่นประ-
ทวารายสกุล รุกรานหรือตัดรอนคฤหัสถ์มีประเภทต่าง ๆ. อนเสนา คือ
เสียงซีฟไม่สมควร เช่น โจรกรรมและเวชกรรม เป็นต้น. ทั้ง ๓ นี้ภิกษุ
ประพฤติเข้าแล้วปรับอาบัติอย่างสูงเพียงทุกกฏ นอกจากนั้นเป็นฐานที่
สงฆ์จะพึงลงโทษอีก ๔ สถาน คือ ดัชชณียกรรม นิสกรรม ปัพพชณีย-
กรรม หรือปฏิสารณียกรรม อย่างไรอย่างหนึ่งตามโทษานุโทษ.

๒๔๖๓

ถ. การเล่นส่งเสียงเอิกเกริกเฮฮา จัดเข้าในการเสียหายเช่นไร ?
ประเภทไหน ?

ต. จัดเข้าในการเสียหายแผนกอนาจาร. ประเภทอุปถกิริยา
การทำงานกริตนกรอยของสมณะ.

๒๕๐๒

ถ. ภิกษุซื้อสลากกินแบ่ง จัดเข้าในอนาจารข้อไหนได้บ้าง ?

ต. ภิกษุซื้อสลากกินแบ่ง เป็นอนาจารข้อเล่นการพนัน เพราะ
มิได้ มีเสีย มีชนะ มีแพ้ มีถูก มีผิด.

ราชกวี

ถ. อะไรเรียกว่าดิรัจฉานวิชา ? เหตุไรจึงห้ามมิให้ภิกษุเรียน
และไม่ให้บอก ?

ต. ความรู้ดังนี้ :-

๑. ความรู้ในการทำเสน่ห์

๒. ความรู้ในการทำให้นั้นผู้นั้นถึงความพิบัติ

๓. ความรู้ในทางใช้ภูตผี

๔. ความรู้ในทางทำนายทายทัก

๕. ความรู้อันนำไปหลงมกมาย เช่น หุงปรอทให้มีฤทธิ์

เพราะเป็นความรู้ที่เขาสงสัยว่าลวงหรือหลง ไม่ใช่ความรู้จริงจั่ง ผู้บอกเป็นผู้ลวง ผู้เรียนก็เป็นผู้หัดเพื่อจะลวง หรือเป็นผู้หลงมกมาย.

๑. ความรู้ในทางทำเสน่ห์ เป็นการสงเคราะห์ให้คนมีความรักใคร่กัน ไฉนท่านจึงจัดเป็นศิรัจฉานวิชาด้วยเล่า ?

๒. ความรู้ในทางทำเสน่ห์ที่ท่านจัดเป็นศิรัจฉานวิชา เพราะไม่เกี่ยวกับธรรมของภิกษุ และทั้งเป็นความรู้ที่เขาสงสัยว่าลวงหรือทำให้หลง ไม่ใช่ความรู้จริงจั่ง ผู้บอกเป็นผู้ลวง ผู้เรียนก็เป็นผู้หัดเพื่อจะลวง หรือเป็นผู้หลงมกมาย.

๓๐/๘/๒๔๗๑

๑. อุปปลกิริยา คืออะไร ? มีกี่อย่าง อะไรบ้าง ? ภิกษุทรงเจ้าเข้าผีก็ดี ทดลองของขลังก็ดี ทำเสน่ห์ยาแฝดก็ดี จัดเข้าในอุปปลกิริยาประเภทไหนหรือไม่ ?

๒. คือกิริยาที่ทำนอกกริตนอกรอยของสมณะ. มี ๓ อย่าง คือ ๑. อนาจาร ๑. ปาปสมาจาร ๑. อนเสนา ๑. จัดเข้าในอนาจาร.

๒๕๐๘

๑. อนาจารกับปาปสมาจารต่างกันอย่างไร จึงต้องแยกประเภท ?

๒. อนาจารได้แก่ความประพฤติไม่ดีไม่งาม และเล่นมีประการต่าง ๆ เช่น เล่นอย่างเด็ก เล่นคะนอง เล่นพนัน เล่นปู้ยี่ปู้ยำ เล่น

อึ้งคณิง ร้อยดอกไม้ และเรียนบ้างบอกบ้างซึ่งศิรัจฉานวิชา.

ส่วนปาปสมาจารได้แก่ความประพฤติเลวทราม เนื่องด้วยการสมคบกับคฤหัสถ์อันมิชอบเช่นกุกทุสก และเนื่องด้วยการรุกราน หรือ ตั้ครอนคฤหัสถ์ เช่นชวนชวายเป็นเพื่อตัดลาภ เพื่อความเสื่อมเสีย เพื่อให้ยู่ไม่ได้ คำว่าเปรียบเปรยยุงให้เขาแตกกัน พุดกคเขาให้เป็นคนเลว และปฏิสสวะ ต่างกันอย่งนี้.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. กิกษุแสดงตนเป็นผู้ฝักใฝ่ในการบ้านการเมืองโดยประการต่าง ๆ เช่นเข้าร่วมดินชบวนประท้วงรัฐบาล เป็นต้น ความประพฤติของกิกษุเช่นนั้น จัดเป็น " การทำนอกริตนอกรอยของสมณะ " ได้หรือไม่ ? เพราะเหตุไร ? คณะสงฆ์ควรดำเนินการตามพระวินัยได้อย่างไร ?

ต. ได้. เพราะเหตุว่าเป็นความประพฤติเลวทราม จัดเข้าในปาปสมาจาร เนื่องด้วยสมคบคฤหัสถ์ด้วยการสมคบอันมิชอบ ที่ท่านเรียกบุคคลผู้กระทำว่า ผู้ประทุษร้ายตระกูล. คณะสงฆ์ควรดำเนินการตามพระวินัย ด้วยการลงโทษ ๓ สถาน คือ ต่าหนีโทษ ที่เรียกว่า ตั้ชชนิยกรรม ๑ ถอดยศ คือ ถอดจากความเป็นผู้ใหญ่ เรียกว่า นิสกรรม ๑ ขับเสียดจากวัด เรียกว่า ปัพพาชนิยกรรม ๑ สถานใดสถานหนึ่ง.

๒๕๑๕

ถ. อนสนา คืออะไร มีก้อย่าง อะไรบ้าง อธิบาย ?

ต. คือกิริยาแสวงหาเลี้ยงชีพในทางไม่สมควร แสดงโดยค้ำมี

๒ อย่าง คือ การแสวงหาที่เป็นโลกวัชชะ มีโทษทางโลก ๑ การแสวงหาเป็นปัญณ์ติวัชชะ มีโทษทางพระบัญญัติ ๑ ๑ อธิบายว่า การแสวงหาในทางบาป เช่น ทำโจรกรรม และหลอกลวงให้เขาเชื่อถือ, และในทางโลกที่เขาดูหมิ่น จัดเป็นโลกวัชชะ. การแสวงหาในทางผิดธรรมเนียมของภิกษุ แม้ไม่มีโทษแก่ผู้อื่น เช่น ออกปากขอต่อคนที่ไม่ควรขอ หรือในเวลาที่ไม่ควรขอเป็นต้น จัดเป็นปัญณ์ติวัชชะ.

๒๕๑๓

ถ. ภิกษุทำการค้าขาย ผิดวินัยข้อไหนบ้างหรือไม่ มีโทษอย่างไร ?

ต. ผิดวินัยข้อ ๑๓๓๓ การแสวงหาไม่ควร เป็นอาบัติทุกกฏ ได้เงินมาเป็นนิสสัยกฏปาจิตติย.

ราชกวี

ถ. ภิกษุผู้ประพุดิตนเป็นคนขี้ขอมไม่เลือกหน้าก็ดี เป็นคนทุศีล ชอบลอบทักบัตรสนเทห์คำว่าเสียดสีเขาก็ดี ชอบประพุดิตะนองร้องรำทำเพลงก็ดี ทั้ง ๓ นี้ พวกไหนจัดเข้าในอุปถัมภ์ประภทไหน ?

ต. พวกคั้นจัดเข้าในประภทอนเสนา ความเล็งชิงพไม่สมควร พวกที่ ๒ จัดเข้าในประภทปาปสมาจาร ความประพุดิตเลวทราม พวกที่ ๓ จัดเข้าในประภทอนาจาร ความประพุดิตไม่ดีไม่งาม.

๓/๕/๒๔๖๕

ถ. ภิกษุประพุดิตเช่นไร เรียกว่าทำศรัทธาไทยให้ตกไป ?

ต. ภิกษุผู้รับของที่เขากวายเป็นเพื่อเกื้อกูลพระศาสนาแล้ว ไม่

บริโภค ให้แก่ฤๅษณ์เพื่อสงเคราะห์เขา ทำให้ทายกผู้บริจาคเสื่อมเสีย ศรัทธา เช่นนี้เรียกว่าทำศรัทธาไทยให้ตก เว้นแต่ให้แก่มารดาบิดา ท่านอนุญาต เพราะเป็นภาระของภิกษุจะต้องเลี้ยง และการเจือจาน แก่สหธรรมิกด้วยกันเป็นต้น ควรอยู่.

๑๒/๕/๒๔๖๖-๒๕๒๑

ถ. ผู้เป็นอุปัชฌายะหรืออาจารย์เขา สัททวิหาริกหรืออันเตวาสิก ประพฤติไม่ดี ไม่ชอบอย่างไร จึงสมควรต้องประณาม ขับไล่เสีย หากไม่ทำเช่นนั้น ก็ต้องพลอยเป็นคนเสียไปด้วย? (ต้องการเฉลย ตามแบบในบาลี).

ต. ตามแบบบาลีคัมภีร์มหาวรรคท่านแสดงว่า สัททวิหาริก อันเตวาสิกประกอบด้วยองค์ ๕ คือ หากความรักใคร่ในอุปัชฌายะใน อาจารย์มิได้ ๑ หากความเลื่อมใสมิได้ ๑ หากความละเอียดมิได้ ๑ หากความเคารพมิได้ ๑ หากความหวังดีต่อมิได้ ๑ สัททวิหาริกอันเตวาสิก ประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้ ฟังประณามขับไล่เสีย ไม่ทำเช่นนั้น ท่านปรับเป็นอาบัติทุกกฏ.

๑๓/๕/๒๔๖๘

ถ. ภิกษุเช่นไรควรถูกอุกเขปนียกรรม เช่นไรควรถูกประณาม?

ต. ภิกษุผู้กล่าวคัดค้านพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า มีผู้เตือน แล้วยังคงต้องอาบัติแล้ว ไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ หรือยอมรับแต่ไม่แสดง เหล่านี้เป็นลักษณะของภิกษุผู้ควรถูกอุกเขปนียกรรมจากสงฆ์.

สัททวิหาริกผู้ประพฤตินิชอบแก่อุปัชฌายะ ในบาลีแสดงตัวอย่าง

ไว้ ๕ คือหาความรักใคร่ในอุปัชฌายะมิได้ ๑ หาความเลื่อมใสมิได้ ๑
หาความละเอียดมิได้ ๑ หาความเคารพมิได้ ๑ หาความหวังดีต่อมิได้ ๑
สัทธวิหาริกเช่นนี้ควรประณามจากพระอุปัชฌายะ.

ถ. อุกเขปนียกรรม สงฆ์ควรทำแก่งิกษุผู้ประพฤติตัวเช่นไร ?
ถ้าคบกับผู้ประพฤติตัวเช่นนั้น ต้องอาบัติอะไร ?

ต. สงฆ์ควรทำแก่งิกษุผู้ประพฤติเช่นนี้ คือต้องอาบัติแล้วไม่
ยอมรับว่าเป็นอาบัติ ที่เรียกตามวินัยว่าไม่เห็นอาบัติ หรือยอมรับว่า
เป็นอาบัติ แต่ไม่แสดงที่เรียกว่าไม่ทำคืนอาบัติ. ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

๒๔๗๔

ถ. เป็นภิกษุควรประพฤติตนเป็นคนเช่นไร ถ้ามีภิกษุต้องอาบัติ
แล้วทอดธุระเสียไม่ทำคืน เป็นหน้าที่ของใครจะพึงทำแก่งเธออย่างไร
บ้าง ?

ต. เป็นภิกษุควรประพฤติตนเป็นคนที่ดีตรงให้สมเป็นที่ไว้วาง
พระหฤทัยของพระศาสดา ไม่เช่นนั้นจะเลวทรามไม่สมแก่เพศและสมณะ
หากมีภิกษุต้องอาบัติแล้วทอดธุระเสียไม่ทำคืน เป็นหน้าที่ของภิกษุ
ผู้รู้เห็นจะพึงตักเตือนเธอด้วยเมตตา ถ้าขึ้นคือตั้งพึงโจทในท่ามกลาง
สงฆ์ ห้ามการพึงปาฏิโมกข์ด้วยเห็นแก่พระศาสนา และเป็นหน้าที่ของ
สงฆ์จะพึงทำแก่งเธอตามสมควรแก่พระวินัย.

๓/๘/๒๔๖๕

ถ. ตัชฌนียกรรม นิสกรรม ปัพพาชนียกรรม ปฎิสารณีย-
กรรม เป็นกรรมอันสงฆ์พึงลงโทษแก่งิกษุผู้ประพฤติเช่นไร ?

๓. สงฆ์พึงลงโทษแก่ภิกษุผู้สมคบกับคฤหัสถ์ ด้วยอาการอันมิชอบที่ท่านเรียกว่า กุลทูลกะ มีประเภทดังนี้ คือ :-

๑. ให้ของกำนัลอย่างคฤหัสถ์เขาทำกัน.
๒. ทำสวนดอกไม้ ตลอดจนถึงร้อยดอกไม้ไว้เพื่อบำเรอเขา.
๓. แสดงอาการประจบเขาเมื่อเข้าไปสู่สกุล พูดย่อประจบประเจ้า และอุ้มลูกเขา.
๔. ขอมตัวลงให้เขาใช้สอยไปนั่นไปนี่ ทำอย่างนั้นอย่างนั้นออกจากกิจพระศาสนา.
๕. รับเป็นหมอรักษาไข้เจ็บในสกุล คือเป็นหมอสำหรับบ้าน.
๖. รับฝากของอันไม่สมควร.

นอกจากต้องอาบัติตามวัตถุแล้ว ยังเป็นฐานที่สงฆ์ควรลงโทษด้วยกรรม ๓ ประการคั่นนั้นอีก.

ภิกษุผู้รุกรานหรือตัดรอนคฤหัสถ์มีประเภทดังนี้ คือ :-

๑. ขวนขวายเพื่อตัดลาภของเขา.
๒. ขวนขวายเพื่อความเสื่อมเสียแห่งเขา.
๓. ขวนขวายเพื่อให้เขาอยู่ไม่ได้ ต้องออกจากถิ่น.
๔. คำว่าเปรียบเปรยเขา.
๕. ยุยงให้เขาแตกกัน.
๖. พุดกตให้เขาเป็นคนเลว.
๗. ให้อภัยอันเป็นธรรมแก่เขาแล้วไม่ทำให้สมจริง.

นอกจากต้องอาบัติตามวัตถุแล้ว ยังเป็นฐานที่สงฆ์ควรลงโทษ

ด้วยกรรมประการหลังอีก.

๒๔๖๕-๒๔๗๒

ก. ที่เรียกว่าวินัยบัญญัตินั้น คือทำอะไร ? จัดเข้าในอุปปกิริยาประเภทไหน ?

ค. การทำวินัยบัญญัติ คือ ออกปากขอของต่อคนที่ไม่ควรขอ เช่น คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ หรือมิใช่ปวรรณา โดยขอในยามปกติ ที่ไม่ได้ทรงอนุญาต เป็นต้น. จัดเข้าในอุปปกิริยาประเภททอนเสนา.

๒๕๑๗-๒๕๒๑

ก. ภิกษุประพฤติตอนเสนาอย่างไร จึงเป็นอาบัติปาราชิก อาบัติสังฆาทิเสส อาบัติปาจิตตีย์ อาบัติทุกกฏ จงยกมาแสดงพอเป็นตัวอย่าง ?

ค. การแสวงหารายได้ด้วยโจรกรรม ด้วยอุตตริมนุสสรธรรม เป็นวัตถุแห่งปาราชิก. ด้วยการชักสื่อให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน เป็นวัตถุแห่งสังฆาทิเสส. ด้วยการขอโภชนะอันประณีตมาฉันเองทั้งที่ไม่อาพาธ เป็นวัตถุแห่งปาจิตตีย์. ด้วยการทำวินัยบัญญัติอย่างอื่น, การแสวงหาลาภด้วยลาภ, ด้วยการใช้จ่ายรูปะที่ยังไม่ถึงขนาดเป็นนิสสัยปาจิตตีย์ การหากินทางเวชกรรม, การหากินทางทำปรีตร เป็นวัตถุแห่งทุกกฏ.

๒๕๑๐

ก. อันการคบหาสมาคมนั้น ย่อมมีทั้งผลดีและผลเสีย ดังคำพังเพยว่า " คบคนพาล ๆ พาไปหาผิด คบบัณฑิต ๆ พาไปหาผล " และว่า

" คบคนดี เป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย " ดังนี้ ส่วนการคบอสังขี
เล่า พระพุทธเจ้าทรงห้ามและทรงอนุญาตไว้อย่างไร ?

ด. ทรงห้ามโดยฐานเป็นเพื่อนกิน เพื่อนนอน สนิทสนมกลม
เกลียว เพื่อกันไม่ให้อสังขีจึงไปในทางเสีย. แต่ถ้าคบด้วยเมตตา ด้วย
หมายว่า จะชักจูงอสังขีนั้นเข้าไปในทางประพฤติกุศล ดังนี้ ก็ทรงอนุญาต.

๒๕๑๕

ด. ภิกษุประพฤติกุศลเช่นไร เรียกว่าทำศรัทธาไทยให้ตกไป ?

ด. ภิกษุรับของที่เขากวาย เพื่อเกื้อกูลแก่พระศาสนาแล้ว ไม่
บริโภคนำไปให้แก่กฤหัสถ์เสีย ซึ่งทำให้ผู้บริจาคเสื่อมเสีย
ศรัทธา เช่นนี้ เรียกว่า ทำศรัทธาไทยให้ตกไป, แต่การให้แก่มารดา
บิดา ท่านอนุญาต เพราะเป็นภาระของภิกษุจะต้องเลี้ยง และการ
พิจารณาแก่สหธรรมิกด้วยกัน ควรอยู่.

๒๕๑๖

ด. ถ้าจีนหรือแขกหรือฝรั่งมีศรัทธา นำของมาถวายภิกษุ เพื่อ
เกื้อกูลแก่พระศาสนา ภิกษุรับแล้วไม่บริโภคนำไปให้เสียแก่กฤหัสถ์ จะ
เรียกว่า ทำศรัทธาไทยให้ตกไปได้หรือไม่ ? เพราะเหตุไร ?

ด. ได้ก็มี ไม่ได้ก็มี. เพราะถ้าการให้แก่กฤหัสถ์ที่มีใช้มารดา
-บิดา-คนทำการวัด-คนทำการของตน เรียกว่าทำศรัทธาไทยให้ตกไป
ได้, แต่ถ้าให้แก่มารดาเป็นต้นเหล่านั้น จะเรียกว่า ทำศรัทธาไทย
ให้ตกไป ไม่ได้.

ศ. อ. น.

กาลิก

ถ. คำว่าของเคี้ยวของฉัน ซึ่งแปลมาจากศัพท์ขาทนียะและโภชนียะอันมีอยู่คั่นในสิกขาบทนั้น ๆ ท่านประสงค์เอากาลิกอะไร เหมือนกันทุกแห่ง หรือมีต่างกันในสิกขาบทใดบ้าง ?

ต. ของเคี้ยวของฉันนั้น โดยมากท่านประสงค์เฉพาะยาวกาลิก แต่มีต่างกันในเรื่องสิกขาบทแห่งเดียว ท่านประสงค์เอาทุกกาลิก.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. อะไรเป็นได้กาลิกเดียว, อะไรเป็นได้ ๒ กาลิก, อะไรเป็นได้ ๓ กาลิก ?

ต. โภชนะทั้ง ๕ เป็นยาวกาลิกอย่างเดียว, น้ำมันหมูเป็น ๒ กาลิก คือยาวกาลิกกับสัตตาทกาลิก, น้ำตาลเป็นได้ ๓ กาลิก คือยาวกาลิก สัตตาทกาลิก ยามกาลิก.

๒๑/๒/๒๔๗๐

ถ. ในกาลิกทั้ง ๔ นั้น กาลิกอย่างไรเป็นอันโตฎฐะและเป็นทั้งอันโตปักกะ นับเป็นอาบัติ อย่างไรไม่เป็นทั้ง ๒ อย่าง ?

ต. ยาวกาลิก เป็นทั้งอันโตฎฐะ (อยู่ในภายในกฐี) เป็นทั้งอันโตปักกะ (สุกภายในกฐี) ฉะนั้นเป็นอาบัติทุกกฐ. ส่วนสัตตาทกาลิก ยามกาลิกกับยาวชีวิก ไม่เป็นทั้ง ๒ อย่าง (เว้นไว้แต่ระคนกัน).

๒๕/๑๑/๒๔๖๒

ถ. กาลิก คืออะไร ? กาลิกอย่างไรบ้าง เมื่อเป็นอันโตปักกะ หรือเป็นอันโตฎฐะ ภิกษุไม่ควรฉัน ? และอย่างไรแม้เป็นก็ควรฉัน ?

ด. คือของที่พึงกลืนให้ล่วงลำคองไป อันเป็นของมีกำหนด ให้ใช้ชั่วคราว. ยาวกาลิกที่เป็นอันโตปิกกะ และเป็นอันโตวุฏฐะ เป็นของต้องห้ามไม่ควรฉัน. ส่วนยามกาลิก สัตตาทกาลิก และยาว-
ชีวิต แม้เป็นก็ควรฉัน เว้นไว้แต่ระคนกับยาวกาลิก ไม่ควรฉัน.

๒๕๐๗

ด. อกัปปิยมังสะ กับอุททิสตมังสะ ต่างกันอย่างไร และภิกษุ
ฉันต้องอาบัติอะไร เนื้อเช่นไร ภิกษุฉันได้ในกาล ไม่เป็นอาบัติ ?

ด. เนื้อ ๑๐ อย่าง คือ เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข
เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อหมี เนื้อเสือดาว
เรียกว่าอกัปปิยมังสะ ฉันเนื้อมนุษย์ต้องอาบัติอุลลัจจัย อีก ๙ อย่าง
ต้องอาบัติทุกกฏ เนื้อที่เป็นกัปปิยะโดยกำเนิด และเขาทำให้สุกแล้ว
แต่เป็นของที่เขาฆ่าสัตว์ลงเพื่อถวายสหธรรมิก เรียกว่าอุททิสตมังสะ
ฉันเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อไม่รู้ไม่รังเกียจ ฉันก็ไม่เป็นอาบัติ กัปปิยมังสะ
อันบริสุทธฺิโดยส่วน ๓ คือ ภิกษุไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้สงสัย
ว่าเขาฆ่าเฉพาะสหธรรมิก ฉันในกาลได้ ไม่เป็นอาบัติอะไร.

๒๕๗๔

ด. เนื้ออะไรบ้าง ภิกษุฉันต้องอาบัติอะไร และเนื้ออะไร
ไม่ต้องอาบัติเลย ?

ด. เนื้อมนุษย์ ภิกษุฉันต้องอาบัติอุลลัจจัย. เนื้อช้าง เนื้อม้า
เนื้องู เนื้อสุนัข เนื้อสีหะ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อเสือดาว
เนื้อหมี อันเป็นอกัปปิยะโดยกำเนิด ภิกษุฉันต้องอาบัติทุกกฏ.

เนื้อที่เขาใช้บริโภคเป็นพื้นเมือง อันนอกจากที่ระบุชื่อมาเป็นของไม่ห้าม เป็นกัมปิยมังสะโดยกำเนิดก็จริง แต่เป็นของดิบคือยังไม่ได้ทำให้สุกด้วยไฟก็ดี หรือเป็นของสุกแล้วด้วยไฟ แต่เป็นส่วนที่เขาฆ่าสัตว์ลง เพื่อเอาเนื้อทำโภชนะถวายภิกษุหรือสามเณร ซึ่งท่านเรียกว่าอุททิสตมังสะก็ดี ภิกษุฉันเนื้อเช่นนี้ต้องอาบัติทุกกฏ.

แม้เนื้อนั้นเป็นอุททิสตมังสะ แต่ภิกษุไม่รู้หรือไม่สงสัยว่าเป็นเช่นนั้นแล้วฉันก็ดี หรือเป็นเนื้อที่บริสุทธีโดยส่วน ๓ คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้สงสัย ว่าเขาฆ่าเฉพาะภิกษุหรือสามเณร ฉันไม่ต้องอาบัติอะไรเลย.

๒๔๗๑-๒๔๗๔

ถ. คำต่อไปนี้หมายถึงอะไร จงชี้แจงพอเข้าใจ อัททกุสิ, อาสันติ, สมานาสนิก, อุปปลกิริยา, ปวัตตมังสะ ?

ด. อัททกุสิ เป็นชื่อกระทงในผืนจิวร ซึ่งเป็นเส้นคันในระหว่างจุกรูปคันทนาขวาง, อาสันติ เป็นม้ารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สำหรับนั่งคนเดียว คือเก้าอี้ ถ้ามีพนักด้านเดียวหรือสามด้านใช้ได้ ไม่มีพนักใช้ไม่ได้, สมานาสนิก คือ ภิกษุผู้มีพรรษาไล่เลี่ยกัน แยกหรืออ่อนกว่ากันไม่ถึง ๓ พรรษา, อุปปลกิริยา คือ กิริยานอกรัตนกรอยของสมณะมี ๓ คือ อนุจาร ๑ ปาปสมาจาร ๑ อเนสนา ๑, ปวัตตมังสะ คือ เนื้อที่เขาฆ่าเพื่อเอาเนื้อขาย ของคนพื้นเมือง.

๒๕๐๖-๒๕๒๑

ถ. พระพุทธานุญาตที่เรียกว่า เมณฑกานุญาต หรือ เมณฑกบัญญัติ นั้น พระพุทธองค์ทรงมีพุทธประสงค์อย่างไร จึงจะได้ประทานไว้ จงจาระไนมาดู ?

ค. มีพระพุทธประสงค์อย่างนี้ คือ เดิมทีดูเหมือนมีพุทธประสงค์จะให้ภิกษุเที่ยวแสวงหาภิกษาเฉพาะวัน ๆ ในภายหลังได้ทรงพบความขัดข้อง ที่ท่านแสดงไว้ในบาลีว่า ในคราวเดินทางกันดาร จึงได้ประทานพระพุทธานุญาต ให้ภิกษุผู้จะเดินทางแสวงหาเสบียงเดินทาง คือ ข้าวสาร ถั่ว ถั่วเกลือ น้ำอ้อย น้ำมัน และเนย ตามต้องการ นอกจากนี้ยังทรงพระอนุญาตอีกว่า คนผู้มีศรัทธาเลื่อมใสมอบเงินทองไว้ในมือกับปิยการก สั่งให้จัดของเป็นกับปิยะถวายภิกษุ เธอจะยินดีของอันเป็นกับปิยะ ที่กับปิยการกจับจ่ายมาด้วยเงินทองก็ได้ ไม่จัดว่าเป็นอันยินดีเงินทองนั้น โดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้ควรเรียกว่า เมณฑกานุญาต แปลว่าทรงอนุญาตไว้ปรารภเศรษฐกิจเมณฑกผู้ถวายเป็นเดิม แต่ในบุพพสิกขาวัณณาเรียกว่า เมณฑกบัญญัติ.

๒๕๑๔

ถ. อัญญาปณะ คืออะไร ? ทำอย่างไร ควรฉันและไม่ควรฉัน น้ำแอบเป็ด น้ำสับประรด ภิกษุฉันในวิกาลควรหรือไม่ ?

ค. น้ำมะม่วง ๑ น้ำชมพูหรือหว่า ๑ น้ำกล้วยมีเมล็ด ๑ น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด ๑ น้ำมะขาง ๑ น้ำลูกจันทน์หรือองุ่น ๑ น้ำเงาะอบล ๑ น้ำลิ้นจี่ ๑ น้ำปณะนี้ให้ใช้ของสด ห้ามมิให้ต้มด้วยไฟ เป็นของที่อนุปสัม-

บันทำจึงควรฉันในเวลาวิกาล เป็นของอันภิกษุทำไมควรฉัน เพราะรับ
ประเคนทั้งผล ของที่ใช้ประกอบเป็นต้นว่าน้ำตาล ท่านห้ามไม่ให้ใช้ของ
ที่รับประเคนค้างคืนไว้. น้ำปานะนี้เป็นยามกาลิก ล่วงกำหนด ๑ คืน
ฉันเป็นอาบัติทุกกฏ. น้ำแอมเปิด ถ้าทำถูกต้องตามวิธีดังกล่าวแล้ว
ฉันก็ควรแท้, ส่วนน้ำสับประคเป็นชนิดมหาผล จึงไม่ควรฉัน.

๒๕๑๘

ถ. น้ำมะพร้าวอ่อนก็ดี น้ำมะขามก็ดี ต่างไม่มีเชื้อระบู่ไว้ใน
พระบาฬี ภิกษุจะฉันเป็นปานะในเวลาวิกาลควรหรือไม่ เหตุไรจึงแดง
เช่นนั้น ?

ค. น้ำมะพร้าวอ่อน ไม่ควร เพราะมะพร้าวเป็นชนิดมหาผล
ท่านห้าม ส่วนน้ำมะขาม ถ้าทำถูกต้องด้วยวิธีแล้วฉันควรแท้ ที่แดง
เช่นนั้น อนุโลมตามมหาปเทศ ๔.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ถ. ยามกาลิกเก็บไว้ล่วงเวลา ย่อมกลายเป็นเมรัยมิใช่หรือ ภิกษุ
ดื่มยามกาลิกเช่นนั้น จะมีโทษอย่างไร ?

ค. ภิกษุดื่มยามกาลิกล่วงกาล ถ้าไม่ถึงกับกลายเป็นเมรัย ต้อง
อาบัติทุกกฏ ถ้าดื่มยามกาลิกกลายเป็นเมรัยแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ราชกวี

ถ. น้ำตาลและน้ำอ้อย จัดเป็นกาลิกอะไร เพราะเหตุอะไร ?

ค. น้ำตาลสดและน้ำอ้อยสด จัดเป็นยามกาลิก เพราะล่วงกาล
แล้วย่อมกลายเป็นเมรัย น้ำตาลและน้ำอ้อยที่เคี้ยวไฟงวดแล้ว เป็น

สัตตกกาลิก เพราะเก็บไว้ได้นาน.

ราชกวี

ถ. ทายกถวายน้ำตาลแก่ภิกษุ ๒ รูปรวมกัน รูปหนึ่งรับประเคน ยังมีได้แบ่งกัน ให้ล่วง ๒ วันไป รูปไหนจะต้องอาบัติอะไรหรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ต. ไม่ต้องอาบัติอะไรทั้งสองรูป เพราะน้ำตาลนั้นเป็น ๒ เจ้าของ ยังไม่ได้แบ่งกัน แม้รูปที่รับประเคน ก็ยังไม่ทราบว่าเป็นส่วนของตน ทำไร.

๓๐/๘/๒๔๓๑

ถ. น้ำตาลทรายที่รับประเคนมาได้ ๒ วันแล้ว ภิกษุเอามานั้น ปนกับขนมครกควรหรือไม่ ถ้าไม่ควรมีโทษอย่างไร ถ้าควรก็นิมนต์ ?

ต. ไม่ควร เป็นอาบัติปาจิตตีย์ เพราะมันของที่เป็นสันนิษิต.

๒๔๓๕

ถ. ของเช่นไร ที่ท่านจัดเป็นยาวชีวิก ? ในบาลีท่านจำแนก ประเภทไว้เท่าใด คืออะไร ?

ต. ของที่ใช้ประกอบเป็นยา นอกจากกาลิก ๓ อย่าง คือ ยาวกาลิก ๑ ยามกาลิก ๑ สัตตกกาลิก ๑ จัดเป็นยาวชีวิก. ในบาลี ท่านจำแนกประเภทไว้ ๖ อย่าง คือ รากไม้ เรียกว่า มุลเภสัช ๑ น้ำ ฝน เรียกว่า กาสาวเภสัช ๑ ใบไม้ เรียกว่า ปันณเภสัช ๑ ผลไม้ เรียกว่า ผลเภสัช ๑ ยางไม้ เรียกว่า ชตุเภสัช ๑ เกลือ เรียกว่า

โศณเภสัช ๑.

๒๕๑๔

ถ. เกลือเป็นกาลิกอะไร อย่างไรฉันเป็นปาจิตติย์ อย่างไรฉันเป็นอาบัติทุกกฏ อย่างไรฉันเป็นอนาบัติ ?

ค. เกลือเป็นได้ทั้ง ๔ กาลิก แล้วแต่จะผสม ฉันเกลือที่เป็นสันนิษเป็นอาหาร หรือฉันโดยไม่ได้รับประเคน เป็นอาบัติปาจิตติย์ เอาเกลือที่เป็นสันนิษผสมกับน้ำปานะฉัน เป็นอาบัติทุกกฏ เกลือที่รับประเคนเป็นกาลิกใด ๆ ก็ฉันตามที่เป็นกาลิกนั้น ๆ ไม่ใช่ไขว่ไขวกัน ดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นอนาบัติ.

๒๕๑๕

ถ. จะปฏิบัติในกาลิกระคนกันอย่างไร ?

ค. พึงปฏิบัติตามกำหนดที่ให้ใช้ชั่วคราว ของกาลิกที่มีคราวสั้น เช่นยาผง เป็นยาวชีวิต เอาคลุกกับน้ำผึ้ง เป็นสัตตาทกาลิก ยานัน ก็ฉันได้เพียง ๗ วัน เครื่องเทศ เช่นกระวาน กานพลู ลูกผักชี เป็นยาวชีวิต เขาปรุงกับข้าวสุกที่หุงด้วยกะทิ มีคติกลายเป็นยาวกาลิก ตาม ให้ปฏิบัติตามดังนี้.

๑๐/๑๑/๒๕๖๑

ถ. เขาถวายใบปวารณาแก่ภิกษุ แล้วมอบเงินให้แก่กัปปิยการกข้อนี้เสียวินัย หรือมีอนุญาตอะไรเป็นเครื่องอ้าง ?

ค. ไม่ใช่เสียวินัย มีเมณฑกานุญาตเป็นเครื่องอ้าง.

๒๑/๘/๒๕๓๐

ถ. เรียกว่า เมณฑกานุญตนั้น ว่าอย่างไร จงแสดงให้ตลอด ?

ต. ว่าดังนี้ คนผู้มีศรัทธาเลื่อมใส มอบเงินทองไว้ในมือกัปปิย-
การกสั่งให้จัดของเป็นกัปปิยะถวายภิกษุ เธอจะยินดีของอันเป็นกัปปิยะ
ที่กัปปิยการกจ่ายมาด้วยเงินทองนั้นก็ ได้ ไม่ต้องตรัสว่าเป็นอันยินดี
เงินทองนั้น โดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่ง.

๒๔๘๐

ถ. ภิกษุจะพึงปฏิบัติในเมณฑกานุญตอย่างไร ?

ต. ปฏิบัติอย่างนี้ เมื่อมีผู้ถวายกัปปิยภัณฑ์ พึงยินดีแต่สิ่งที่ควร
แก่สมณะ เขาปวารณาอย่างไรพึงเรียกร้องตามปวารณานั้น.

๒๔๖๔

ถ. คำว่า " อันโตวุฏฐะ " " อันโตปิกกะ " " สามปิกกะ " เป็นชื่อ
ของอะไร ?

ต. คำว่า " อันโตปิกกะ " เป็นชื่อของยาวกาลิกที่ภิกษุเก็บไว้ใน
ที่อยู่ของตน แม้เป็นของสงฆ์ ก็จัดเป็นอันโตวุฏฐะ แปลว่า อยู่
ภายใน. คำว่า " อันโตปิกกะ " เป็นชื่อของยาวกาลิกที่ภิกษุหุงต้มใน
นั้น แปลว่าสุกภายใน. คำว่า " สามปิกกะ " เป็นชื่อของยาวกาลิก
ที่ภิกษุทำให้สุกเอง. ทั้ง ๓ อย่าง เป็นวัตถุแห่งอาบัติทุกกฏ ห้ามไม่
ให้ฉัน. ยาวกาลิกที่เก็บไว้ในกัปปิยกุฎี ไม่เป็นอันโตวุฏฐะ หุงต้มใน
นั้น ไม่เป็นอันโตปิกกะ แต่ทำเองในนั้น คงเป็นสามปิกกะ ท่าน
ห้าม, แต่จะอุ้มของที่คนอื่นทำให้สุกแล้ว ท่านอนุญาต.

๒๕๐๓

ภณฑะ

ถ. ในภณฑะของสงฆ์ ของเช่นไรเป็นครุภณฑ์ ของเช่นไร เป็นลหุภณฑ์ จะพึงปฏิบัติในของ ๒ อย่างนั้นอย่างไร ?

ค. ของถาวรเป็นครุภณฑ์ ท่านแสดงไว้ ๕ หมวด ดังนี้ :-
หมวดที่ ๑ อาราม อารามวัตถุ หมวดที่ ๒ วิหาร วิหารวัตถุ
หมวดที่ ๓ เครื่องเสนาสนะ เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หมวดที่ ๔
เครื่องโลหะ หม้อ อ่าง กระจ่าง กะทะ มีดใหญ่หรือพริ้วโต้ ขวาน
ฝั้ง จอบ สว่าน หมวดที่ ๕ เถาวัลย์ (ที่ใช้ผูกเครื่องเรือนเช่น
หวาย) ไม้ไผ่ ใบปรี้อ คันอ้อ แผลก (ที่ใช้มุงหลังคาและกรูฝา)
ดินเหนียว (ที่ใช้ฉาบฝาและพื้น) ของทำด้วยไม้ ของทำด้วยดินเผา
ของอันจะพึงบริโภคสิ้นไป เช่น จีวร บิณฑบาต เกสัช และของเล็ก
น้อย เช่นเข็มเย็บผ้า เป็นลหุภณฑ์. ครุภณฑ์ต้องรักษาไว้ แจกปันกัน
ไม่ได้ เว้นแต่ทำผาติกรรมเพื่อประโยชน์สงฆ์ และจำหน่ายแลกอาหาร
ในคราวแพง. (ส่วนของที่เป็นลหุภณฑ์ ท่านอนุญาตให้แจกได้).

๒๔๖๑-๒๔๖๓-๒๕๑๘

ด. ของเช่นไร จัดเป็นครุภณฑ์ แจกจ่ายกันไม่ได้ หากภิกษุ
ขึ้นแจกจ่ายเข้า จะต้องอาบัติอะไร ? และผู้รับควรปฏิบัติอย่างไร จึง
จะชอบด้วยวินัย.

ค. ภณฑะอันไม่ใช่ของสำหรับใช้สิ้นไป เป็นของควรรักษาไว้ได้
นาน เช่นเครื่องใช้ในเสนาสนะหรือตัวเสนาสนะเอง ตลอดถึงกุฎีและ
ที่ดิน จัดเป็นครุภณฑ์ เป็นของแจกจ่ายกันไม่ได้ หากภิกษุขึ้นแจก

ต้องอาบัติอุลลัจจัย. ผู้รับต้องคืนให้หรือใช้แทนของนั้น จึงจะชอบด้วยพระวินัย.

๒๔๓๓

ถ. บาตรเหล็กเป็นลหุภัณฑ์ เพราะเหตุไร ?

ค. บาตรเหล็กเป็นลหุภัณฑ์ เพราะเป็นบริวารที่ทรงอนุญาตสำหรับภิกษุ.

๓๐/๘/๒๔๓๑

ถ. ของเช่นไรบ้าง ที่ภิกษุไม่ควรรับเป็นส่วนตัว และการให้ชนิดไหน อันไม่ชอบด้วยพระวินัย ?

ค. ของที่ไม่ควรรับเป็นส่วนตัวนั้น คือ रुपียะ เงินทอง และของที่ เป็นอนามาส เช่นพวกรัตนะ เครื่องประหาร มีปิ่นและดาบเป็นต้น และพวกเรือสวนไร่นา สัตว์พาหนะมีโคกระบือเป็นต้น การให้ที่ไม่ชอบด้วยพระวินัย คือ ให้ของเกี่ยวของฉันแก่นักบวชนอกศาสนาด้วยมือตนเอง ให้สิ่งของแก่ภคุหัสต์เชิงเอาเปรียบเขา เช่นให้น้อยหวังได้มากเป็นต้น ที่ท่านจัดเป็นอาการแห่งกุลฑุสกะ ให้ปัจจัยที่ทำให้ทายกผู้ถวายเสียศรัทธา เช่นให้ออนามัญฐบิณฑบาตแก่คนที่ไม่ควรให้เป็นตัวอย่าง.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ถ. บริวารของภิกษุผู้มรณะ บุตรของเธอเป็นภคุหัสต์มีอยู่ เขาจะขอรับเอาไป ทางวัดควรยอมให้หรือไม่ ถ้ายอมก็เป็นอันแล้วไป ถ้าไม่ยอมจะให้แก่ใคร ?

ด. ถ้าบริขารนั้น บุตรได้รับปลงจากพระผู้เป็นบิดาโดยชอบแก่พระวินัย เช่นนี้ยอมให้รับเอาไปได้ ถ้าบุตรไม่ได้รับปลง หรือได้รับ แต่คำปลงไม่ถูกต้องลักษณะ เช่นนี้ไม่ยอมให้.

ส่วนบริขารไม่ยอมให้ นั้น ถ้าเธอผู้ถึงมรณภาพได้ปลงให้แก่ผู้ใดคนหนึ่ง จะเป็นภิกษุก็ตาม สามเณรก็ตาม คฤหัสถ์ก็ตาม ด้วยถ้อยคำที่ชอบด้วยพระวินัยแล้ว ควรมอบให้แก่ผู้นั้น. ถ้าถึงผู้มรณะไม่ได้ปลงให้แก่ใคร หรือปลงแต่ไม่ต้องด้วยลักษณะ บริขารนั้นตกเป็นของสงฆ์ บาตรจีวรควรให้แก่ผู้พยาบาล ส่วนที่เป็นลหุภัณฑ์อื่น ๆ สงฆ์แจกกันได้ แต่ของที่เป็นครุภัณฑ์ ตั้งไว้เป็นของกลาง หรือที่ไม่เป็นจีนเป็นอัน จะเลหลังปฏิสังขรณ์วัดได้อยู่.

๒๖/๑๑/๒๔๖๓

ด. ธรรมเนียมทำพินัยกรรมในฝ่ายบรรพชิต กับ ในฝ่ายคฤหัสถ์ เหมือนกัน หรือต่างกันอย่างไร ?

ด. ต่างกันดังนี้ ธรรมเนียมทำพินัยกรรมในฝ่ายบรรพชิตนั้น ภิกษุผู้อาพาธหนัก ประรณนาจะให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้รับมรดกของตน ต้องมอบให้เป็นสิทธิแก่ภิกษุรูปนั้นในเมื่อตนยังมีชีวิต ซึ่งแตกต่างจากธรรมเนียมทำพินัยกรรมในฝ่ายคฤหัสถ์ หนังสือพินัยกรรมอันเจ้าของทรัพย์ทำนั้น แสดงความประสงค์ของเจ้าทรัพย์ว่า เมื่อมรณะแล้ว ให้ของที่ระบุชื่อไว้ในนั้นหรือทั้งหมด ได้แก่คนชื่อนั้นคนเดียวหรือหลายคน เจ้าของทรัพย์ยังไม่ตาย ของในพินัยกรรมยังเป็นของเจ้าของทรัพย์ เขาอาจทำพินัยกรรมใหม่ล้างพินัยกรรมเก่าได้ แต่ใน

พระวินัย หากภิกษุทำพินัยกรรมเช่นนั้นแล้วมรณะลง มรดกต้องตก
เป็นของสงฆ์ ภิกษุผู้ถือพินัยกรรมจะรับเอาไม่ได้.

๒๕๑๔

ถ. ภิกษุรูปหนึ่งได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่นชื่อให้ไว้แก่
ภิกษุผู้เป็นสหayaว่า ถ้าผมตายก่อนคุณ บริหารทั้งหลายทั้งสิ้นของผม
จงเป็นของคุณทั้งหมด ครั้นเวลาเจ็บใกล้ตายเปลี่ยนแปลงบริหารใหม่ให้
โยมว่า เมื่อฉันตายแล้ว บริหารทั้งหลายทั้งสิ้นของฉัน ขออนุญาต
ให้แก่โยมทั้งหมด ในเวลาที่เธอตั้งเช่นนี้ มีภิกษุอื่นรู้เห็นเป็นพยาน
ด้วย ครั้นเธอทำกาลกิริยาแล้ว ภิกษุผู้สหaya กับโยมของภิกษุวิเวท
แย่งบริหารกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ นักวินัยจะพึงตัดสินให้แก่ใคร จึงจะ
ชอบด้วยวินัย ทำไมจึงตัดสินเช่นนั้น ?

ค. ตัดสินให้แก่ใครไม่ได้ ต้องเป็นของสงฆ์ เพราะการปลง
บริหารเป็นอดีตหรืออนาคตใช้ไม่ได้ ต้องเป็นปัจจุบันจึงใช้ได้.

๒๕๖๔

ถ. บริหารของภิกษุผู้ถึงมรณภาพ ญาติจะมาขอรับเอาไป ทาง
วัดควรอนุญาตให้หรือไม่? ถ้ายอมก็แล้วไป ถ้าไม่ยอม จะให้แก่ใคร?
จงอธิบาย.

ค. ถ้าบริหารนั้น ญาติได้รับปลงจากพระภิกษุผู้มรณภาพโดย
ชอบแก่พระวินัย เช่นนี้ยอมให้รับเอาไปได้. ถ้าญาติไม่ได้รับปลง หรือ
ได้รับ แต่คำปลงไม่ถูกต้องตามลักษณะแห่งพระวินัย เช่นนี้รับเอาไป
ไม่ได้. บริหารที่ไม่ยอมให้ญาติรับไปนั้น ถ้าภิกษุผู้ถึงมรณภาพได้ปลง

ให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง จะเป็นภิกษุก็ตาม เป็นสามเณรก็ตาม เป็นคฤหัสถ์ก็ตาม ด้วยถ้อยคำที่ชอบด้วยพระวินัยแล้ว ควรมอบให้แก่ผู้นั้น ถ้าภิกษุผู้ถึงมรณภาพไม่ได้ปลงให้แก่ใคร หรือปลง แต่คำปลงไม่ถูกลักษณะแห่งพระวินัย บริขารนั้นตกเป็นของสงฆ์. บาตรและจีวรควรให้แก่ผู้พยาบาล ส่วนสิ่งของที่เป็นลหุภัณฑ์อื่น ๆ สงฆ์แจกกันได้, แต่สิ่งของที่เป็นครุภัณฑ์ ตั้งไว้เป็นของกลาง หรือที่ไม่เป็นชิ้นเป็นอัน จะจำหน่ายบูรณะปฏิสังขรณ์ไว้ได้อยู่.

๒๕๑๕

ถ. องค์ที่เป็นลักษณะแห่งการถือวิสาสะคืออะไรบ้าง ? เห็นข้อไหนเป็นข้อสำคัญ.

ต. คือ เป็นผู้ได้เคยเห็นกันมา ๑ เคยคบกันมา ๑ ได้พูดกันไว้ ๑ ยังมีชีวิตอยู่ ๑ รู้ว่าของนั้นเราถือเอาแล้วเขาจักพอใจ ๑ เห็นข้อท้ายเป็นสำคัญ.

๒๔๖๑-๒๔๗๑-๒๔๗๕

ถ. การถือวิสาสะต้องพร้อมด้วยองค์สมบัติอย่างไร จึงเป็นอันถือด้วยดี. พระ ก. ไม่อยู่ พระ ข. ไปเอาจีวรแพรของเธอมาโดยถือวิสาสะฐานเป็นเพื่อนกันแล้วทำเสียป่นปี้ พระ ก. กลับมาจึงฟ้องสมภารหาว่าพระ ข. เป็นผู้ร้ายลักจีวร แต่พระ ข. แก้วตัวว่าถือเอาด้วยวิสาสะต่างหาก ดังนี้ คำแก้ตัวนั้นจะหลุดหรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ต. การถือวิสาสะ ต้องพร้อมด้วยองค์สมบัติ ๓ ประการ คือ เป็นผู้เคยเห็นกันมา เคยพบกันมา หรือได้พูดกันไว้ ๑ รู้ว่าถือเอาแล้ว

เขาจักพอใจ ๑ เขายังเป็นอยู่ ๑ จึงจะเป็นอันถือด้วยดี. คำแก้ตัวของ
พระ ข. นั้น ฟังได้แต่เพียงว่าไม่ใช่ผู้ร้ายถือเอาด้วยการลัก เพราะไม่
ปรากฏเจตนา แต่จะฟังว่า ถือเอาด้วยวิสาสะ ก็ฟังไม่ขึ้น
เหมือนกัน เพราะปรากฏว่าเจ้าของจีวรไม่มีความพอใจในกิจยานั้น
ของเธอ ยังจัดเป็นกิจวิสาสะไม่ได้ เพราะฉะนั้น ทางที่ดี พระ ข.
จะต้องสำนองจีวรนั้นจึงจะชอบ.

๕/๕/๒๔๖๗

วินัยกรรม

ถ. วินัยกรรม กับ สังฆกรรม มีความหมายต่างกันอย่างไร ?
แสดงอาบัติ, เข้าพรรษา, ปวารณา, อุโบสถ อย่างไหนจัดเป็นกรรม
อะไร ?

ต. ต่างกันอย่างไร กรรมที่ภิกษุแต่ละรูป หรือหลายรูป จะพึงทำ
ตามพระวินัย เช่นพินทุ อธิษฐาน วิถีปจีวร เป็นต้น เรียกว่า
วินัยกรรม. กรรมที่ภิกษุครบองค์เป็นสงฆ์ จำนวนอย่างต่ำตั้งแต่ ๔ รูป
ขึ้นไปจะพึงทำ เช่นอุปโลกนกรรม เป็นต้น เรียกว่าสังฆกรรม. การ
แสดงอาบัติที่เป็นเทศนาคามินี และเข้าพรรษา เป็นวินัยกรรม. อุโบสถ
และปวารณา เป็นสังฆกรรม.

๒๕๒๐

ฉ. การทำวินัยกรรมนั้น มีจำกัดบุคคลและสถานที่บ้างหรือไม่
อย่างไร ?

ค. วินัยกรรมนั้นมีจำกัดบุคคลและสถานที่ไว้ดังนี้ :-

๑. แสดงอาบัติต้องแสดงแก่ผู้เป็นภิกษุด้วยกัน
๒. อธิษฐานต้องทำเอง
๓. วิกัปป ต้องวิกัปปแก่สหธรรมิกทั้ง ๕ คือ ภิกษุ
ภิกษุณี นางสิกขมานา สามเณร สามเณรี รูปใด
รูปหนึ่ง
๔. ท่านห้ามไม่ให้ทำในที่มืด แต่ในสีมาหรือนอกสีมา
ใช้ได้ทั้งนั้น.

๓๐/๘/๒๔๗๑

๑. ในวินัยมุขท่านระบุวินัยกรรมไว้กี่อย่าง อะไรบ้าง ?
๒. ในวินัยมุขท่านระบุวินัยกรรมไว้ ๓ อย่างคือ แสดงอาบัติ ๑
อธิษฐาน ๑ วิกัปป ๑.

๓๐/๘/๒๔๗๑

๑. ภิกษุผู้ถูกเรียกโดยโฆหารวินัยว่า "ไม่เห็นอาบัติ" และเรียก
ว่า "ไม่ทำคืนอาบัติ" นั้น มีความประพฤติดังกันอย่างไร ? และ
ภิกษุผู้มีความประพฤติดังใน ๒ อย่างนั้น ทรงอนุญาตให้สงฆ์ลงโทษ
อย่างไร ?

๒. มีความประพฤติดังกันอย่างไร คือ ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้ว
ไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ ถูกเรียกโดยโฆหารวินัยว่า "ไม่เห็นอาบัติ"
ส่วนภิกษุผู้ยอมรับว่าเป็นอาบัติ แต่ไม่แสดงคืน ถูกเรียกว่า "ไม่ทำคืน
อาบัติ" ภิกษุผู้มีความประพฤติดังใน ๒ อย่างนี้ ทรงอนุญาตให้สงฆ์ลง

โทษ ทำอุกเขปนียกรรม ยกภิกษุนั้นเสียจากสังฆาและร่วมกินร่วมนอน.

๒๕๑๕

ถ. ภิกษุอยู่ในฐานะอย่างไร ชื่อว่า " อุกุจิตฺตโก " ผู้อันสงฆ์ยกเสียแล้ว ? ภิกษุที่ไปคบด้วยภิกษุเช่นนั้น จะต้องอาบัติอะไร ด้วยสิกขาบทไหน ?

ต. ภิกษุผู้ไม่เห็นอาบัติ ไม่ทำคืนอาบัติ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้สงฆ์ลงโทษ ทำอุกเขปนียกรรมแล้ว เรียกว่า " อุกุจิตฺตโก " ผู้อันสงฆ์ยกเสียแล้ว, ไม่ได้สิทธิเข้าร่วมสังฆกรรมกับสงฆ์ จนกว่าสงฆ์จะประกาศยกเลิกอุกเขปนียกรรมนั้น. ภิกษุใดไปสมคบด้วย ท่านปรับอาบัติปาจิตตีย์ ด้วยสิกขาบทที่ ๕ แห่งสัปปาณวรรค.

๒๕๑๐

ถ. มีมาในที่ไหนหรือไม่ แสดงอาบัติคราวเดียวพร้อมกันหลายรูปก็ได้ แสดงว่าอย่างไร ? ถ้าไม่มีก็แล้วไป.

ต. มี, มาในปาฏิเทสนิยะข้อ ๒. แสดงว่าอย่างไร การยุทฺ์ อาวุโส ทุมมํ อาปชฺชิมุหา อสฺปฺปายํ ปาฏิเทสนิยํ ตํ ปฏฺิเทเสม.

๒๔๘๓

อธิษฐานและวิกัป

ถ. ผ้าควรวิกัปอย่างต่ำ โดยประมาณกว้างยาวแห่งนี้พระ- สุกตและช่างไม้เท่าไร และจงเขียนคำวิกัปผ้าและถอนผ้า ณ ที่ต่อหน้า และดับหลังมาให้ครบ ?

ต. ผักกว้าง ๔ นิ้ว ยาว ๘ นิ้ว แห่งพระสุคต กว้าง ๕ นิ้ว

๑ กระเบียด กับ ๒ อนุกระเบียด ยาว ๑๐ นิ้ว ๓ กระเบียดแห่งช่างไม้.

วิกัปต่อหน้าผู้รับว่า อิมิ จิวริ มยุหิ วิกปฺเปมิ แปลว่า ข้าพเจ้า

วิกัปจิวรผีนนี้แก่ท่าน. หลายผีนว่า อิมานิ จิวรานิ แทน อิมิ จิวริ

อยู่นอกหัตตบาสว่า เอตํ แทน อิมิ ว่า เอตานิ แทน อิมานิ.

วิกัปกลับหลังนั้น แปลงวาจาต่อหน้าสหธรรมิกรูปอื่นว่า อิมิ จิวริ

อิตฺถนฺนามสฺส วิกปฺเปมิ แปลว่า ข้าพเจ้าวิกัปจิวรผีนนี้แก่สหธรรมิก

ชื่อนี้. ถ้าวิกัปแก่ภิกษุต่างว่าชื่อ อุตฺระ ก็ออกชื่อว่า อุตฺตรสฺส

ภิกฺขุโน หรือ อายสฺมโต อุตฺตรสฺส แทน อิตฺถนฺนามสฺส ตามอ่อน

และแก่.

คำถอนว่า อิมิ จิวริ มยุหิ สนฺตํ ปริภุชฺช วา วิสขฺเซหิ

วา ยถาปจฺจยิ วา กโรหิ ถ้าผู้ถอนอ่อนกว่า อิมิ จิวริ มยุหิ

สนฺตํ ปริภุชฺช วา วิสขฺเซถ วา ยถาปจฺจยิ วา กโรถ ความ

อย่างเดียวกัน แปลว่า จิวรผีนนี้ของข้าพเจ้า จงใช้สอยก็ตาม จงสละ

ก็ตาม จงทำตามปัจจัยก็ตาม.

๒๕/๑๑/๒๔๖๒

ถ. พระปณฺฑิตโต วิกัปจิวรแก่พระปณฺฑิตตโร เพื่อพระ

ปณฺฑิตตโม จะวิกัปว่าอย่างไร? จงเรียงคำวิกัปของพระปณฺฑิตโต

และคำถอนวิกัปของพระปณฺฑิตตโมมาด้วย.

ต. พระปณฺฑิตโต พึงวิกัปต่อหน้าพระปณฺฑิตตโร ว่า อิมิ จิวริ

ปณฺฑิตตมสฺส ภิกฺขุโน วิกปฺเปมิ. ถอนวิกัปว่าดังนี้ " อิมิ จิวริ ปณฺฑิต-

ตมสฺส ภิกฺขุโน สนฺตกัํ ปริภุญฺชถ วา วิสฺขฺเชถ วา ยถาปจฺจยัํ วา กโรถ."

๒๑/๘/๒๔๖๐

ถ. การขาดอธิษฐาน เพราะเหตุไรบ้าง และเหตุที่ควรเป็น
ประมาณมีเท่าไร ? จงอธิบายข้อว่าเป็นช่องทะเลเฉพาะในไตรจีวร
และบาตรพอได้ความโดยย่อก็ได้.

ต. เพราะเหตุ ๕ ประการ คือให้แก่ผู้อื่นเสีย ๑ ถูกโจรชิงเอา
ไปเสีย ๑ มิตรถือเอาโดยวิสาสะ ๑ เจ้าของหันไปเพื่อความเป็น
คนเลว ๑ เจ้าของลาสิกขา ๑ เจ้าของทำกาลกิริยา ๑ เพศกลับ ๑
ถอนเสียจากอธิษฐาน ๑ เป็นช่องทะเล ๑ ในเหตุ ๕ ประการนั้น
เหตุที่ควรเป็นประมาณมีอยู่ ๕ คือให้แก่ผู้อื่น ๑ ถูกโจรชิงเอาไปหรือ
ลักเอาไป ๑ มิตรถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ ถอนเสียจากอธิษฐาน ๑
เป็นช่องทะเล ๑.

ส่วนเป็นช่องทะเลนั้น ท่านกล่าวเฉพาะในไตรจีวรและบาตร
ช่องทะเลในไตรจีวรนั้น ท่านว่าเท่าหลังเล็บก้อย ทะลุโหว่ทีเดียว
ไม่มีเส้นด้ายในระหว่าง นับแต่ริมผ้าเข้าไป ด้านกว้างแห่งผ้ามุ่ง ๔ นิ้ว
แห่งผ้าห่ม ๘ นิ้ว ช่องทะเลในบาตร ท่านว่าพอเม็ดข้าวฟ่างลอดได้.

๒๔๖๒-๒๔๖๒

ถ. สมณบริขารอะไรบ้างที่อธิษฐานได้ ? จงจาระไนมาให้หมด.

ต. สมณบริขารเหล่านี้ที่อธิษฐานได้ คือ สังฆาฏิ อุตตราสงค์
อันตรวาสก บาตร นิสีทนะ กัณฐุปฏิจฉาติ วัสสิกสาฎก ปัจจตถระ

มุขปุณณโจล ปริกขารโจล.

๒๑/๘/๒๔๖๐

ถ. อธิษฐานมีกี่วิธี คืออย่างไรบ้าง ? จงเขียนคำอธิษฐาน
ผ่านีสัทนะ, ฝ่าปุณอน, ฝ่าเช็ดหน้า, ฝ่าเช็ดปาก, และฝ่าเป็นบริขาร
ผืนเดียวในหัตถบาธ มาให้ดู.

ต. อธิษฐานมี ๒ วิธี คือ อธิษฐานด้วยกาย ๑ อธิษฐานด้วย
วาจา ๑. คำอธิษฐานมีดังนี้ คือ ผ่านีสัทนะว่า อิมํ นีสัทนํ อธิฏฺฐามิ.
ฝ่าปุณอนว่า อิมํ ปจฺจตุรณํ อธิฏฺฐามิ. ฝ่าเช็ดหน้า เช็ดปาก ว่า
อิมํ มุขปุณณโจลํ อธิฏฺฐามิ. ฝ่าเป็นบริขารว่า อิมํ ปริกขารโจลํ
อธิฏฺฐามิ.

๒๕๐๖

ถ. วิธีอธิษฐานด้วยกายและด้วยวาจานั้น คืออย่างไร ?

ต. วิธีอธิษฐานด้วยกายนั้น คือ เอามือจับหรือลูบบริขารที่
อธิษฐานนั้นเข้าแล้ว ทำความผูกใจตามคำอธิษฐานนั้น ๆ. ส่วนวิธี
อธิษฐานด้วยวาจานั้น คือ ลั่นคำอธิษฐานนั้น ๆ โดยไม่ถูกต้องของ
ด้วยกาย ของนั้นจะอยู่ในหัตถบาธหรือนอกหัตถบาธก็ได้.

ศ. อ. น.

ถ. ฝ่าเช่นไร จัดเป็นบริขารโจล ? ต่างกับฝ่าที่ควรอธิษฐาน
อื่นอย่างไร ?

ต. ฝ่าที่เป็นบริขารโจล ได้แก่ฝ่าที่ไม่ใช่ของใหญ่ถึงกับนุ่งห่ม
ได้ เช่นฝ่ากรองน้ำ ฝ่าถูบาธ และข้อม เป็นต้น. ส่วนฝ่าที่ควร

อธิษฐานอย่างอื่น ๆ เป็นของควรนุ่งห่มได้ และเป็นของใหญ่ เช่น ไตรจีวร ผ้าปิดฝี ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูที่นอน เป็นต้น ต่างกันอย่างนี้.

๒๕๑๖

มหาปเทศ

ถ. ตั้งแต่พระศาสดานิพพานแล้ว มีของมีการใหม่ ๆ เกิดขึ้น เป็นอันมาก ไม่มีใครห้าม ไม่มีใครอนุญาต เพราะไม่มีห้ามไว้สมควรทำได้ทั้งนั้น หรือมีทางเลือกอย่างไรบ้าง หรือสุดแล้วแต่ใจ ?

ค. ความข้อนี้ได้ปรากฏในข่ายแห่งพระญาณของพระศาสดาแล้ว จึงตรัสมหาปเทศวางไว้เป็นหลักสำหรับสันนิษฐาน. มหาปเทศนั้น ๔ ข้อดังนี้ :-

๑. สิ่งหรือการอันไม่ได้ทรงห้ามไว้ อนุโลมสิ่งหรือการเป็นอกัปปิยะไม่ควร
๒. อนุโลมสิ่งหรือการเป็นกัปปิยะ ควรอยู่
๓. สิ่งหรือการอันไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ อนุโลมสิ่งหรือการเป็นอกัปปิยะ ไม่ควร
๔. อนุโลมสิ่งหรือการเป็นอกัปปิยะ ควรอยู่.

ธ/๑๑/๒๔๖๐

ด. ภิกษุเสพเสโรอิน จะเป็นอาบัติอะไรหรือไม่ ? ที่ตอบ เช่นนั้นโดยมีอะไรเป็นหลักเครื่องอ้าง ?

ค. เป็นอาบัติปาจิตตีย์. โดยอนุโลมตามสิกขาบทที่ ๑ แห่งสุราปานวรรค ความว่า ภิกษุคัมภีร์น้ำเมาต้องปาจิตตีย์. ทั้งนี้โดยยึดหลัก

มหาปเทศข้อที่ ๑ ว่า สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากับสิ่งที่ เป็นอกัปปิยะ ชัดกับสิ่งที่ เป็นกัปปิยะ สิ่งนั้นไม่ควร.

๒๕๑๓

ถ. มหาปเทศ แปลว่าอะไร ? มหาปเทศข้อที่ ๒ ความว่า
อะไร ? เป็นหลักสำคัญในพระวินัยอย่างไร ?

ค. แปลว่า ข้อสำหรับอ้างใหญ่. ความว่า สิ่งใดไม่ได้ทรง
ห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากับสิ่งที่ เป็นกัปปิยะ ชัดต่อสิ่งที่ เป็นอกัปปิยะ
สิ่งนั้นควร. เป็นหลักสำคัญ คือ ภิกษุเข้าใจดีแล้ว อาจปฏิบัติตนพอ
เหมาะในเมื่อได้พบผัสสะและกิจการต่าง ๆ อยู่รอบข้าง.

๒๕๑๖

ถ. มหาปเทศข้อที่ ๔ ว่าอย่างไร เป็นหลักสำคัญในพระวินัย
อย่างไร ?

ค. มหาปเทศข้อที่ ๔ ว่า สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร
แต่เข้ากับสิ่งที่ เป็นกัปปิยะ ชัดต่อสิ่งที่ เป็นอกัปปิยะ สิ่งนั้นควร มหาปเทศ
นี้เป็นหลักสำคัญในพระวินัย ที่ให้ภิกษุผู้เข้าใจดีแล้วปฏิบัติตนพอ
เหมาะ ในเมื่อได้พบผัสสะและกิจการต่าง ๆ อยู่รอบข้าง.

๒๔๖๕-๒๔๖๕

ถ. พระพุทธภาษิตที่ตรัสว่า ถ้าสงฆ์ปรารธนา ก็จงถอนสิกขาบท
เล็กน้อยได้ ดังนี้ แปลว่าทรงชี้ให้ปฏิบัติตามมหาปเทศ ๔ ถูกหรือไม่
ถ้าถูกก็แล้วไป ถ้าไม่ถูกจงอธิบาย ?

ค. ไม่ถูก, พระพุทธภาษิตที่ตรัสว่า ถ้าสงฆ์ปรารธนา ก็จง

ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้นั้น หมายความว่า สิกขาบทที่ทรงบัญญัติแล้ว แต่ไม่ใช่ข้อที่สำคัญ สักว่าเป็นขนบธรรมเนียม แม้ล่วงก็ไม่เป็นความเสียหายอะไร และเป็นไปล่วงสมัยแล้ว ขัดต่อกาลเทศะ เช่นนี้ ถ้าสงฆ์ปรารภณา ก็ทรงอนุญาตให้กระทำ ถ้าสิ่งใดอนุโลมเข้าในสิ่งที่อนุญาตไว้ว่าควร สิ่งนั้นก็เป็นอย่างควร คือหมายความว่า สำหรับเปรียบเทียบสิ่งที่ยังไม่ได้ทรงห้ามและอนุญาต กับสิ่งที่ทรงห้ามและอนุญาตแล้ว ต่างกันอย่างนี้.

๒๔๖๖

พระพุทธธานุญาตพิเศษ

ด. พระพุทธธานุญาตเฉพาะเป็นพิเศษ คืออะไร ? จงกล่าวให้ได้ความชัด.

ต. ทรงอนุญาตเฉพาะอาพาธ ยามมหาวิภัติ ๔ มุตร ฤดู ฤดู (ไฟ) ดิน แก่ภิกษุผู้ถูกงูกัด แม้ไม่รับประเคนก็ฉันได้ ไม่เป็นอาบัติ ทรงอนุญาตเฉพาะบุคคล เช่นทรงอนุญาตอาหารที่เรออ้วกถึงลำคอ แล้วกลับเข้าไป ภิกษุผู้มักเรออ้วกไม่เป็นอาบัติ เพราะวิกาลโภชน- สิกขาบท. ทรงอนุญาตเฉพาะกาล เช่นทรงอนุญาตให้เจียน้ำมันเปลว ทำเป็นน้ำมันได้เอง กรองให้เสร็จเช้าช่วงเที่ยง. ทรงอนุญาตเฉพาะถิ่น เช่นทรงอนุญาตให้อุปสมบทในปัจจุบันประเทศต้องมีสงฆ์มีองค์ ๕ และ ทรงอนุญาตเฉพาะยา เช่นทรงอนุญาตน้ำมันเจียน้ำเมาไม่มาก จนถึง สิกลันรสปรากฏให้ดื่มกินได้ และทรงอนุญาตให้ใช้กระเทียมเข้ายาได้

แต่ห้ามไม่ให้ฉันเป็นอาหาร นี้ควรเป็นตัวอย่างแห่งของอย่างอื่น ที่มุ่ง
จะใช้เป็นยา.

๒๕/๑๑/๒๔๖๒

ถ. พระพุทธานุญาตพิเศษ เฉพาะอาหาร เฉพาะบุคคล
เฉพาะกาล เฉพาะยา อย่างไหน เช่นไร ?

ต. เฉพาะอาหาร เช่นอนุญาตยามหาวิกิตี ๔ แก่ภิกษุผู้ถูกงักัด
ไม่ต้องรับประทานก็ฉันได้. เฉพาะบุคคล เช่นภิกษุมักเรออ้วกอาหาร
ถึงล้าคอแล้วกลับเข้าไป ไม่เป็นอาบัติ. เฉพาะกาล เช่นทรงอนุญาตให้
ภิกษุเจียวมันเปลวทำเป็นน้ำมันได้เอง ตลอดถึงกรองเข้าในเช้าช่วงเที่ยง.
เฉพาะถิ่น เช่นให้อาบน้ำได้เป็นนิตย์ในปัจจุบันชนบท. เฉพาะยา
เช่นให้ใช้กระเทียมเข้ายาได้.

๒๔๖๔

ถ. อะไรบ้างไม่ต้องรับประทานก็ฉันได้ จงแสดงทั้งที่ทรงอนุญาต
โดยปกติ ทั้งที่ทรงอนุญาตเป็นพิเศษ ?

ต. ทรงอนุญาตโดยปกติ ได้แก่ น้ำบริสุทธ์ ฉันได้ไม่ต้อง
ประเคน ทรงอนุญาตเป็นพิเศษ เพราะภิกษุถูกงักัด ยามหาวิกิตี
ฉันได้ไม่ต้องประเคน.

๒๔๖๔

ขออารักขา

ถ. เป็นธรรมเนียมของภิกษุ ไม่เป็นความกับคฤหัสถ์ แต่เมื่อ
ถูกคฤหัสถ์รุกรานทำให้เดือดร้อน จะพึงปฏิบัติอย่างไร จึงจะไม่ผิด

พระวินัย ?

ด. ฟังปฏิบัติอย่างนี้ คือ ถ้าถูกเขาฟ้องเป็นจำเลย จะให้การเพื่อปลดเปลื้องตนได้อยู่ ถ้าถูกผู้อื่นรุกราน จะขออารักขาต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง เจาะชื่อหรือไม่เจาะชื่อผู้ข่มเหงทำร้ายก็ได้ หรือของหายแต่ไม่รู้ว่าใครลัก จะแจ้งความแก่เจ้าหน้าที่ก็ได้ ไม่มีโทษเพราะเหตุเหล่านี้.

๒๕๐๗

ด. พระพุทธจักร กับ พระราชาอาณาจักร มีการปกครองต่างแผนกกัน กล่าวคือ ทางพระพุทธจักรเป็นแผนกหนึ่ง ทางพระราชาอาณาจักร ก็เป็นอีกแผนกหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ หากว่าภิกษุอุกขาชาวบ้านทำให้เดือดร้อน จะไปร้องทุกข์กะใคร จึงจะถูกต้อง ?

ด. ควรร้องทุกข์กะเจ้าหน้าที่ฝ่ายพระราชาอาณาจักร จึงจะถูกต้อง เพราะท่านยกวินไว้โนนาปีตติวารแห่งสังฆาภิเสสว่า " ถูกคนทั้งหลายลุดไปก็ดี ขออารักขาที่ดี บอกไม่เจาะชื่อก็ดี ไม่เป็นอาบัติ. "

ศ. อ. น.

ด. คำว่า " ถูกคนทั้งหลายลุดไป " " ขออารักขา " และ " บอกไม่เจาะชื่อ " เหล่านี้ มีอธิบายอย่างไร ?

ด. คำว่า " ถูกคนทั้งหลายลุดไป " นั้น อธิบายว่า ถูกคนอื่นฟ้อง ต้องเรียกตัวหรือถูกจับไปแก้คดี เช่นนี้เป็นจำเลยว่าความเพื่อปลดเปลื้องตนได้.

คำว่า " ขออารักขา " นั้น อธิบายว่า ถูกคนอื่นข่มเหงหรือ

เบียดเบียน ขอความป้องกันของบ้านเมือง แม้เจาะชื่อคนผู้ข่มเหงหรือเบียดเบียนนั้นก็ได้.

คำว่า " บอกไม่เจาะชื่อ " นั้น อธิบายว่า ถูกทำร้ายแต่ไม่รู้ว่าใครทำ จะบอกให้ถ้อยคำไว้แก่เจ้าหน้าที่ หรือว่าของหาย แต่ไม่รู้ว่าใครลัก จะบอกตราสินไว้แก่เขา ก็ได้.

ศ. อ. น.

ถ. ภิกษุถูกโจรปล้นเอานาฬิกาพกไปเสีย จึงไปแจ้งความ ต่อตำรวจ บอกชื่อและรูปพรรณสัณฐานของโจรเท่าที่จำได้ ภายหลังตำรวจจับโจรได้พร้อมทั้งของกลางมามอบให้แก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นรับเอานาฬิกาคืน และฟ้องขอให้เขาปรับค่าเสียหายด้วย เขาจึงปรับให้ตามฟ้อง เช่นนี้ ภิกษุนั้น จะชื่อว่าได้ทำถูกต้องตามพระวินัยหรือไม่? เพราะเหตุไร?

ต. การที่ภิกษุแจ้งความต่อตำรวจและบอกชื่อรูปร่างของโจรนั้น ชื่อว่าได้ทำถูกต้องแล้ว, เพราะทางพระวินัยอนุญาตให้ขออารักขาต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง แม้เจาะชื่อผู้ข่มเหงก็ได้ ไม่เป็นอาบัติ.

การที่ภิกษุรับนาฬิกาคืน ในเมื่อตำรวจจับโจรได้พร้อมทั้งของกลางแล้วนำมามอบให้คืน ก็ชื่อว่าได้ทำถูกต้อง, เพราะภิกษุยังมีกรรมสิทธิ์ในนาฬิกานั้น รับคืนได้ไม่อาบัติ.

การที่ภิกษุฟ้องขอให้เขาปรับค่าเสียหายนั้น ชื่อว่าทำไม่ถูกต้อง, เพราะธรรมเนียมของภิกษุ ไม่เป็นโจทก์ฟ้องคดีในศาล.

ในคดีนี้ ปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ปรับให้ตามฟ้องของภิกษุ ตาม

ความเข้าใจของพระอาจารย์ทั้งหลายในปางก่อน ท่านปรับโทษภิกษุถึงปาราชิก, แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงติงไว้ว่า " แรงเกินไป... "

ศ. อ. น.

วิบัติ

ถ. วิบัติของภิกษุคืออะไรบ้าง ซึ่งตัวอย่าง และข้อไหนเป็นอย่างหนัก เหตุใด ?

ต. คือ สีลวิบัติ ความเสียศีล เช่นต้องครุกาบัติ ๑ อาจารย์วิบัติ ความเสียมารยาท เช่นต้องลหุกาบัติบางชนิด ๑ ทิฎฐิวิบัติ ความเห็นผิดธรรมวินัย อันเป็นมูลเหตุแห่งวิวาทาธิกรณ์ และต้องอาบัติบางอย่าง ดังอริฎฐสิกขาบทที่ ๘ แห่งสัปปาณวรรค ๑ อาชีวิวิบัติ ความเสียหายแห่งการเลี้ยงชีพแม้ไม่ต้องอาบัติ เช่นภิกษุผู้ไม่ได้รับนิมนต์ปนเข้าไปกับภิกษุที่รับนิมนต์ เจ้าของรู้แต่ถวายนแก่เธอ.

ข้อที่ ๑ เป็นอย่างหนัก เพราะที่สุดก็คือถึงปาราชิก ข้อที่ ๓ ไม่เป็นอย่างหนัก เพราะไม่นิยมถึงนิยตมิจฉาทิฎฐิ ประสงค์แต่ความเห็นผิดธรรมวินัย อันเป็นมูลแห่งวิวาทาธิกรณ์เท่านั้น.

๑๐/๑๑/๒๔๖๑

ถ. จงอธิบายวิบัติ ๔ ของภิกษุโดยย่อพอได้ความ ?

ต. วิบัติ ๔ ของภิกษุ คือ สีลวิบัติ ๑ อาจารย์วิบัติ ๑ ทิฎฐิ-วิบัติ ๑ อาชีวิวิบัติ ๑. สีลวิบัติ คือความเสียแห่งศีล ได้แก่การล่วงสิกขาบทที่ทรงบัญญัติห้ามไว้. อาจารย์วิบัติ คือความเสียมารยาท

ได้แก่ความประพฤติที่ไม่จัดว่าเป็นอาบัติ แต่ไม่สมควรแก่ผู้ตั้งอยู่ในสังวร เป็นทางรังเกียจของผู้ได้เห็นได้ยิน เช่นภิกษุเพ่งรโหนิสัชชะ ยืนในที่กำบังกับมาตุคาม จะปรับเป็นปาจิตติย์เพราะรโหนิสัชชะ ก็ไม่ได้ แต่จะว่าไม่เป็นการเสียหายอะไร ก็ไม่ได้เหมือนกัน ดังนี้เป็นต้น.

ทิวฏวิบัติ คือความเห็นปรารภธรรมวินัยอันแตกต่างของคนอื่น เป็นมูลแห่งวิวาทิกรณ์ที่ถูกตัดสินว่าเป็นผิด. อาชีวิบัติ คือความเลียงชีพที่น่าติเตียน แม้ไม่เป็นอาบัติเพราะเหตุนั้น ตัวอย่าง เช่นภิกษุบางรูปไม่ได้รับนิมนต์เข้าไปในการนิมนต์ของเขา ปนกับภิกษุผู้ได้รับนิมนต์เจ้าของรู้ว่าพระเกินจำนวน หรือบางที่รู้ด้วยว่าภิกษุนั้นเป็นผู้เกินจำนวน แต่ถวายนแก่เธอด้วย เช่นนี้จัดว่าเป็นอาชีวิบัติได้เหมือนกัน.

๑๒/๕/๒๔๖๖

ถ. ภิกษุประพฤติเสียบางอย่าง มีสิกขาบวางไว้ให้สวดสมณภาสนะเพื่อปรับสังฆาภิเสสก็มี เพื่อปรับปาจิตติย์ก็มี ด้วยมุ่งหมายอย่างไร? นอกจากขึ้นใจเธอ ให้จำละเสีย.

ต. ด้วยมุ่งหมาย คือ สีสสามัญญตา ความเป็นผู้เสมอกัน ด้วยศีล และทิวฏวิสามัญญตา ความเป็นผู้เสมอกันด้วยทิวฏวิ เป็นคุณสำคัญในอันรักษาสัมคัตถิ ถ้าขาดเสียแล้ว หรือแม้แต่เพียงบกวร่องสามัคคีย่อมแตกหรือชวนแตก เมื่อภิกษุทำแพกขึ้นจึงเป็นฐานะของเพื่อนสหธรรมิกจะพึงนึกหะ ถ้าห้ามไม่ฟัง มีสิกขาบวางไว้ให้ทำ ด้วยมุ่งหมายอย่างนี้.

๕/๑๑/๒๔๖๐

ถ. ภิกษุเสียอาจารแล้วไม่เชื่อว่าเสียศีลด้วยหรือ แต่ใฉนการ
จัดวิบัติในพระบาลี จึงมีทั้งสี่วิบัติ เพราะเหตุไร ?

ต. ภิกษุเสียอาจารแล้วเชื่อว่าเสียศีลด้วยกัน แต่มีโทษ
ไม่เหมือนกัน สี่วิบัติ ท่านประสงค้ศีลมีโทษหนัก คือให้ต้องอาบัติ
ปาราชิกหรือสังฆาติเสส. อาจารย์วิบัติ ท่านประสงค้ศีลมีโทษเบา คือ
ให้ต้องอาบัติเบา นับแต่อาบัติอุลลัจจัยลงมา เพราะประสงค้ต่างกัน
ดังนี้ จึงต้องจัดไว้ทั้ง ๒ อย่าง.

๓๐/๘/๒๔๓๑

ถ. ท่านสอนว่าภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ความละอายใคร่ศึกษา
ทางปฏิบัติ พึงรักษาตนให้บริสุทธิ์จากวิบัติ ๔ วิบัติ ๔ นั้นเป็นใฉน
พระ ก. มีความเห็นว่า การบวชเป็นการกักตัวพออยู่แล้ว ซ้ำยังประพฤดิ
เคร่งครัด ก็ยังเป็นการมัดตัวเองยิ่งขึ้น เป็นการหลงมมภายในปฏิปทา
ที่เป็นอิตถกิลมถานุโยคแท้ ๆ เธอก็ปล่อยสังวรเสียด้วยประการทั้งปวง
พอใจทำอะไร ก็ไม่ต้องคำนึงถึงอาบัติ กล้าล่วงสิกขาบทบัญญัติน้อย
ใหญ่เล่นอย่างหน้าตาเฉย พฤติการณ์ของพระ ก. เป็นดังนี้ เชื่อว่า
เธอเป็นพระวิบัติเสียแล้วในข้อใฉนบ้างหรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ต. วิบัติ ๔ นั้น คือสี่วิบัติ ความเสียแห่งศีล ที่ท่านจัด
เอาการต้องปาราชิก หรือสังฆาติเสสอันเป็นครุกาบัติ ๑ อาจารย์วิบัติ
ตั้งแต่อุลลัจจัยลงมาจนถึงทุพภาสิต ๑ ทิฏฐิวิบัติ ความเห็นผิดธรรม
ผิดวินัยที่ท่านจัดอาบัติบางอย่างที่ซ้ำข้างต้น ๑ อาชีวิวิบัติ บางเหล่าที่
ต้องเพราะเหตุอย่างนั้น ๑ นี้คือวิบัติ ๔ ส่วนเรื่องพฤติการณ์ของ

พระ ก. นั้น ตามรูปของเรื่อง น่าจะเห็นว่าเธอถึงความวิบัติเสียแล้ว
ทุกสถาน เพราะขั้นต้นความเห็นของเธอก็จัดเป็นทวิวิบัติเสียแล้ว
เพราะเป็นความเห็นผิดธรรม บรรพชาการบวชก็ดี ความเคร่งครัด
ตั้งอยู่ในศีลก็ดี เป็นปฏิปทาที่ชอบ เป็นความนิยมของพุทธาภิณฑิต
เพราะเป็นอุบายวิธีแห่งความสิ้นทุกข์ ซึ่งเป็นยอดผล เธอกลับเห็น
เป็นตัวทุกข์ ทำความลำบากให้แก่ตนเปล่า เมื่อเช่นนี้ ก็เป็นธรรมดา
อยู่เอง ความเห็นของเธอจะต้องจูงความประพฤติของเธอไปในทาง
เดียวกันไม่ต้องสงสัย ตามปัญหามีความชัดเจนอยู่แล้วว่า เมื่อเธอเห็น
อย่างนั้นแล้ว ก็ปล่อยสังวรเสียด้วยประการทั้งปวง ประพฤติล่วง
สิกขาบทน้อยใหญ่เล่นอย่างหน้าตาเฉย นี้ถือว่าศีลก็ดี อาจารย์ก็ดี
ของเธอเสียหมดแล้ว แม้อาชีพเมื่อศีลและอาจารย์ใช้ไม่ได้แล้ว จะคง
เป็นธรรมบริสุทธิไม่เสียเพราะเป็นอนเสนา ข้อนั้นจะพึงเป็นฐานะที่มี
ได้หรือ เพราะอาชีพนั้น ก็เป็นธรรมที่เนื่องอยู่ในศีลและอาจารย์นั้น
เพราะเหตุนั้น ตามรูปของเรื่อง จึงนำไปให้เห็นว่าเธอเป็นพระวิบัติ
เสียแล้วด้วยประการทั้งปวง.

๓/๕/๒๔๖๘

ถ. ทางพระวินัย ภิกษุจะมีสมบัติพัสดุ เช่น เงินทอง นาไร่
เรือสวน ไม่ได้ ถ้าเช่นนั้น สมบัติของภิกษุไม่ต้องมีกันเลยหรือ
ว่าต้องมีสมบัติอะไรบ้าง? หากว่า มีสมบัติดังตอบนั้น จะดี
อย่างไรบ้าง?

ต. ภิกษุต้องมีสมบัติ ๔ คือ ๑. สัตตสมบัติ ๒. อาจารย์สมบัติ

๑ง ทิฏฐิสมบัติ ๔. อาชีวะสมบัติ. หากมีสมบัติเหล่านี้ย่อมดีหลายอย่าง เช่น เมื่อมีศีลสมบัติ ก็ย่อมมีสังวาสเสมอด้วยภิกษุอื่น ๆ ที่มีศีลด้วยกัน. เมื่อมีอาจารย์สมบัติ ย่อมเป็นที่รักนับถือของผู้อื่น ไม่มีใครติเตียนได้. เมื่อมีทิฏฐิสมบัติ ย่อมรักษาความสามัคคีของหมู่คณะไว้ได้ ไม่แตกกัน. เมื่อมีอาชีวะสมบัติ ย่อมขจัดความโลเลมกมากเสียได้ มีความเบากายเบาจิต. และเมื่อมีสมบัติเหล่านี้บริบูรณ์แล้ว ย่อมจะก้าวขึ้นสู่โลกุตตรสมบัติได้อีกด้วย.

ศ. อ. น.

อโศจร

ถ. ภิกษุบางรูปตั้งใจตั้งไว้ในศีลของตนจริง ๆ แต่ถูกเพื่อนพรหมจรรย์ผู้ลัทธิ รังเกียจเธอในทางศีลวิบัติ ทั้งนี้จะเป็นด้วยเหตุอะไร ? ถ้าไม่ชัดกรรม.

ต. โดยมากเป็นเพราะไม่รักษาอาการมรรยาท และการเที่ยวไปในที่อโศจร จึงเป็นเหตุล่อแหลมให้ผู้อื่นรังเกียจได้ เพราะฉะนั้นในบาลีจึงมีคำว่า อาจารย์โศจรสมฺปนฺโน.

๒๖/๑๒/๒๔๖๓

ถ. กิริยาแสวงหาเลี้ยงชีพในทางสมควร เป็นภาค ๑ ซึ่งภิกษุจำปฎิบัติ เพราะถ้าไม่ปฏิบัติอาจให้ล่วงละเมิดสิกขาบทที่มีโทษรุนแรงก็ได้ เพื่อนำความเข้าใจโดยต้นเค้า จงกล่าวโทษแห่งอนสนาว่าเป็นได้ทั้ง ๒ ทาง คือทางไหนบ้าง ? พร้อมด้วยอุทาหรณ์.

ต. การแสวงหาเป็นโลกวัชระ มีโทษทางโลก ๑ การแสวงหาเป็น

ปณัตติวัชชะมีโทษทางพระบัญญัติ ๑ การแสวงหาในทางบาปเช่นโจรกรรมและหลอกลวงให้เขาเชื่อถือ และในที่โลกเขาดูหมิ่น เป็นโลกวัชชะ.

การแสวงหาในทางศีลธรรมนิยมของภิกษุ แม้ไม่มีโทษแก่คนพวกอื่น เป็นปณัตติวัชชะ อุทาหรณ์ ภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรมโดยตรงหรือโดยอ้อม และชักสื่อในระหว่างชายกับหญิง เพราะเหตุแห่งการเลี้ยงชีพ เป็นโลกวัชชะ ภิกษุออกปากขอของต่อคนไม่ควรขอหรือในเวลาไม่ควรขอ เป็นปณัตติวัชชะ.

๒๔๖๕

ถ. ขอฟังคำอธิบาย อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน ภิกษุผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยอาจารย์และโคจร ซึ่งจัดเป็นภิกษุที่ดี น่าเคารพนับถือ ?

ค. อธิบายดังนี้ ภิกษุรักษาตัวไม่ให้ต้องอาบัติ โทษตั้งแต่ถูกล้างจันจนถึงทุพภากิติก เรียกว่าถึงพร้อมด้วยอาจารย์ ภิกษุจะไปหาใครหรือจะไปที่ไหน เลือคนบุคคล เลือกสถานที่สมควร ไปเป็นกิจลักษณะในเวลาอันควร กลับในกาลเวลา ประพฤติตนไม่ให้เป็นที่รังเกียจของสหธรรมิก เพราะการไปไหน ดังนี้แล เรียกว่าถึงพร้อมด้วยโคจร รวมเรียกว่า อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน.

๒๔๖๖

ถ. อโคจร ท่านแสดงไว้อย่างไร ? จงอธิบายมาให้ครบโดยย่อ.

ค. ท่านแสดงไว้ ๖ ประเภท คือ หญิงแพศยา ๑ หญิงหม้าย ๑ สาวเทื่อ ๑ ภิกษุณี ๑ บัณเฑาะก์ ๑ ร้านสุรา ๑.

ถ. โจรมีกำหนดก็อย่าง คืออะไรบ้าง ?

ต. โจรไม่มีกำหนด มีกำหนดแต่โจร ท่านกำหนดเว้นจากโจรไว้ ๖ อย่างนั้น เป็น โจรสัมปโน.

๒๓๖๔

ถ. ภิกษุประพฤตินั้นไร ย่อมประดับพระศาสนาให้รุ่งเรือง ?

ต. ภิกษุผู้เว้นโจร ๖ ประเภท คือ หญิงแพศยา ๑ หญิงหม้าย ๑ สาวเทื้อ ๑ ภิกษุณี ๑ บัณเฑาะก์ ๑ ร้านสุรา ๑. จะไปหาใคร หรือจะไปที่ไหน เลือกบุคคลและสถานที่อันสมควร ไปเป็นกิจลักษณะ ในเวลาอันควร ไม่ไปพรั้าเพรื่อ กลับในเวลา ประพฤติตนไม่ให้เป็นที่รังเกียจของสหธรรมิก เพราะการเที่ยวไป ได้ชื่อว่า โจรสัมปโน แปลว่า ผู้ถึงพร้อมด้วยโจร เป็นหลักคู่กับมารยาท ในศีลนิตสรวมเรียกว่า อาจารย์โจรสัมปโน ผู้ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโจร เป็นคู่กับคุณบทว่า ศีลสัมปโน ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโจร ย่อมประดับพระศาสนาให้รุ่งเรืองแล.

๒๕๑๒